

Riksdagens protokoll

1978/79:141

9 maj 1979

Debatter m. m.

Onsdagen den 9 maj

Fyllnadsval till utskott.....	3
Planering, planläggning och byggande (forts.).....	4
Ändring i hyreslagen.....	14
Lokalhyra.....	30
Ändring i konkurslagen, m. m.	35
Vissa åtgärder på växtförädlingsområdet m. m.	86
Förbättrat studiestöd till 18–19-åringar i gymnasial utbildning ..	96
Meddelande om riksdagsarbetet under återstoden av riksmötet .	115
Meddelande om frågor:	
1978/79:531 av Thure Jadestig (s) om bekämpandet av narkotika- brottsligheten	116
1978/79:532 av Rune Torwald (c) om bekämpandet av narkotika- brottsligheten	117
1978/79:533 av Lilly Bergander (s) om förläggning av statliga verk till Haninge och Nynäshamns kommuner.....	117
1978/79:534 av Torsten Karlsson (s) om åtgärder för att bibehålla sysselsättningen vid Luxor Industri AB.....	118
1978/79:535 av Inga Lantz (vpk) om användningen av reklam som läromedel i skolan	118
1978/79:536 av Lennart Nilsson (s) om postservicen i glesbygds- områden.....	119

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 9 maj

Val av en suppleant i konstitutionsutskottet.....	3
Val av en suppleant i utrikesutskottet	3

Civilutskottets betänkanden

1978/79:30 om planering, planläggning och byggande.....	4
1978/79:31 om ändring i 12 kap. jordabalken (hyreslagen), m. m.	14

1978/79:141	1978/79:32 om lokalhyra	30
	<i>Laguskottets betänkande</i>	
	1978/79:19 om ändring i konkurslagen, m. m.	35
	<i>Socialförsäkringsutskottets betänkande</i>	
	1978/79:23 om åtgärder mot krångel och onödig byråkrati m. m.	85
	<i>Socialutskottets betänkande</i>	
	1978/79:36 om uppskov med behandlingen av vissa ärenden	85
	<i>Kulturutskottets betänkande</i>	
	1978/79:27 om lån till Åreprojektet	85
	<i>Utbildningsutskottets betänkande</i>	
	1978/79:39 om tilläggsbudget III: utbildningsdepartementet	85
	<i>Jordbruksutskottets betänkande</i>	
	1978/79:26 om vissa åtgärder på växtförädlingsområdet m. m.	86
	<i>Näringsutskottets betänkande</i>	
	1978/79:38 om ändring i lagen om sparbanker	95
	<i>Civilutskottets betänkanden</i>	
	1978/79:33 om tilläggsbudget III: bostadsdepartementet och kommundepartementet	95
	1978/79:34 om ändring i lagen om äganderättsutredning och legalisering	95
	<i>Konstitutionsutskottets betänkanden</i>	
	1978/79:33 om ändring i tryckfrihetsförordningen m. m.	95
	1978/79:34 om tryckfrihetsförordningens regler om anonymitets- skydd	96
	<i>Socialförsäkringsutskottets betänkande</i>	
	1978/79:20 om förbättrat studiestöd till 18–19-åringar i gymnasial utbildning	96

Onsdagen den 9 maj

Kl. 09.00

§ 1 Fyllnadsval till utskott

TALMANNEN: Socialdemokratiska riksdagsgruppen har som suppleant i konstitutions- och utrikesutskotten under Sten Anderssons ledighet anmält hans ersättare Stig Gustafsson.

Talmannen förklarade därefter vald till

suppleant i konstitutionsutskottet

Stig Gustafsson (s)

suppleant i utrikesutskottet

Stig Gustafsson (s)

§ 2 Föredrogs och hänvisades

Proposition

1978/79:197 till utbildningsutskottet

§ 3 Föredrogs och hänvisades

Motioner

1978/79:2677 till justitieutskottet

1978/79:2678–2680 till utrikesutskottet

1978/79:2681 till jordbruksutskottet

1978/79:2682 till näringsutskottet

1978/79:2683 till justitieutskottet

§ 4 Föredrogs men bordlades åter

Justitieutskottets betänkande 1978/79:37

Socialutskottets betänkande 1978/79:37

Jordbruksutskottets betänkande 1978/79:25

Näringsutskottets betänkanden 1978/79:41, 42 och 45

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1978/79:33

Onsdagen den
9 maj 1979

Fortsattes överläggningen om civilutskottets betänkande 1978/79:30.

*Planering, plan-
läggning och byg-
gande*

GUNNAR JOHANSSON (m):

Herr talman! I reservationen 3 till civilutskottets betänkande nr 30 följer Kjell A. Mattsson m. fl. upp yrkandena 1, 2 och 4 i motionen 2089. Det är intressanta och värdefulla spörsmål som reservanterna här berör, spörsmål som den enskilda människan många gånger kommer i kontakt med och rätt ofta kommer i konflikt med. Men låt mig först slå fast, för att inte bli missförstådd, att vi måste ha regler som grund för en god och ordnad byggnation. De regler på detta område som vi har i vår byggnadslagstiftning får enligt min mening inte ha en sådan styrande effekt, att byggnationen koncentreras bara till större orter. Vi har landsbygden och de mindre orterna, som i vårt ytmässigt stora land erbjuder utomordentligt goda byggnadsplatser.

Dessutom har vi numera ett ändrat synsätt hos många människor i vårt land. Man vill bygga och bo på landsbygden i betydligt större utsträckning nu än tidigare. Men många byggnadsnämnder och arkitekter försvårar detta, trots att riksdagen, som reservanterna mycket riktigt påpekar, beslutat om en liberalisering i byggnadslagstiftningen. De lagändringar som riksdagen här har beslutat har inte nämnvärt slagit igenom. Här behövs både information och påtryckningar, vilket ett bifall till reservationen skulle innebära.

Påtryckningar bör i första hand gälla kommunerna och deras byggnadsnämnder men bör även observeras av länsstyrelserna. De handläggande myndigheterna måste lyda och följa de regler och lagar som riksdag och regering har beslutat. Detta sker inte tillfredsställande nu. Det finns kommuner som t. o. m. vill kringgå nämnda lagändring på så sätt, att man betraktar hela kommunen som en tätort, trots att stora delar av kommunen är typisk glesbygd och har ett befolkningstal som understiger riksmedeltalet. Genom ett sådant kringgående av de nya reglerna har man klart demonstrerat att man är emot en liberaliserad bebyggelse. Det borde vara på sin plats att ganska snart låta göra en utvärdering av hur kommunerna respekterat lagändringarna på detta område. Skrämselpropagandan med påståendet att det skulle bli för dyrt med byggnation i glesbygden är som reservanterna säger inte bevisat. Jag har den uppfattningen att det både anläggningsmässigt och driftsmässigt är dyrare att bo i större orter än på landsbygden och i mindre orter. Dessutom måste trivselsfrågan och servicefrågor här vägas in i bedömningen och tillmätas stor betydelse, ja, för många så stor betydelse att den inte alltid kan skattas i pengar.

När utskottsmajoriteten säger, att det inte är lämpligt att riksdagen nu gör uttalande i den riktning som reservanterna anger i sina yrkanden, så har jag svårt att förstå detta resonemang. När det är mångas mening, ja, kanske en majoritets, borde det väl vara ett ord på vägen till bygglagutredningen i dennas arbete, att det här nu föreligger ett ändrat synsätt, och detta bör vara ett observandum för utredningen.

Ett ytterligare ord på vägen till bygglagutredningen bör vara vad som anföres i moderatmotionen 2096 av Per Petersson m. fl., där man kräver vissa ändringar i byggnadslagen så att ytterligare bostadshus på jordbruksfastigheterna får uppföras, vilket bör kunna underlätta bostadsfrågan vid generationsväxlingar å fastigheter. Därmed får den äldre generationen bo kvar i sin hemmiljö. Till dessa tankegångar har utskottet varit positivt i sin skrivning och förutsätter att kommande förslag till ny plan- och byggnadslagstiftning ytterligare kommer att belysa denna fråga.

Herr talman! Reservationen 3 innehåller värdefulla synpunkter, som grundas på sunt förnuft och mångas mening, varför jag kommer att rösta på den.

ALF LÖVENBORG (apk):

Herr talman! Det känns en smula märkligt att nu fortsätta en debatt som började för snart en vecka sedan. Jag kom att tänka på den gamla sjömansvisan Från Engeland till Skottland, där det heter: För kors i jösse namn vad det går långsamt fram . . .

Men till saken! Vi har ju från arbetarpartiet kommunisterna i motionen 778 konstaterat att eftersläpningen i daghemsbyggandet är mycket stor. Orsakerna till detta är flera. Jag har nämnt att det i cityområdena ofta är svårt att få tag på lämpliga tomter eller lokaler för barnstugeändamål. Detta sammanhänger bl. a. med att de privata fastighetsägarna i samband med sanering kan smita ifrån sitt ansvar för utbyggnaden av barnomsorgen, vilket i sin tur beror på att samhället saknar nödvändiga styrmedel i det här avseendet liksom i så många andra sammanhang. Vi har därför i vår motion sagt att det bör vara naturligt att lokaler för barnstugeändamål alltid kommer att bli föremål för prövning i samband med ny- eller ombyggnad. Vi har föreslagit att riksdagen hos regeringen hemställer om en sådan ändring i byggnads- resp. expropriationslagstiftningen, att kommunernas möjligheter att få tillgång till lämpliga lokaler för barnstugeändamål väsentligt förbättras.

Nu avstyrker civilutskottet motionen med förklaringen att man tidigare har redovisat och behandlat aktuella frågor i ett annat betänkande och bl. a. hänvisat till planverkets råd och anvisningar i ämnet. Men nu var det inte i första hand råd och anvisningar som vi var ute efter i denna fråga. Detta har tydligen heller inte haft stor verkan. Verkligheten talar sitt tydliga språk. Vi har i motionen nämnt att exempelvis på Södermalm tillkom under 1978 bara ett dussintal daghemsplatser, i hela innerstaden i Stockholm endast 370 platser, trots att behovet vid tidpunkten för motionens inlämnande uppgick till ca 3 000.

Det är alltså en lagstiftning vi är ute efter. Det krävs sådana ändringar i byggnadsstadgan att det klart framgår att det är en tvingande bestämmelse att en stadsplan skall tillgodose krav på en god social bostadsmiljö. Naturligtvis är bostadsmiljön inte god för barnfamiljer, då förskolor, daghem och fritidshem saknas.

Vi tycker f. ö. att det finns inkonsekvenser i civilutskottets resonemang. Dels hänvisar man till planverkets råd och anvisningar, dels pekar man på det

stoppar utbildningen av förskollärare, dels också på det här sättet, då man inte kan besluta sig för att reservera mark. Det borde också vara en självklar rättighet med en väl tilltagen yta för lek och idrott. De utrymmena har alltid varit små. Också skolbarnens ytor för dessa ändamål är små, men vi menar att förskolebarnen borde få åtminstone den yta som skolbarnen har att dagligen leka och idrotta på. Om barnen inte får leka och idrotta på ett riktigt sätt kommer vi – med det kroppsfiendliga samhälle och det barnfiendliga samhälle vi har – att få en sjukvårdskris om 50–60 år, som förmodligen är utan motsvarighet i vår historia. Det är alltså en billig investering för vår framtid att ge utrymme för den här verksamheten. Jag skulle också vilja veta hur utskottet har resonerat när man avstyrkt detta krav. Varför tillstyrker man inte tillgodoseendet av de här viktiga kraven?

När det gäller boendedemokrati, som vi också väckt en motion om som behandlas i det här betänkandet, säger utskottet i avslagsyrkandet att det är olämpligt att riksdagen tar ställning i den här frågan. Varför är det det? Vi vet att de borgerliga har ett sätt att möta kraven på ökat inflytande på boendedemokrati, nämligen att de säger att en förutsättning för demokrati och inflytande är att – man tycks mena det i alla fall – föra över bostäder till mer privat ägande. Man öppnar vägen till ytterligare spekulation när man exempelvis vill överföra hyresrätt till bostadsrätt. Jag vill också ha mer argument för varför man avstyrkt den här vpk-motionen.

ROLF DAHLBERG (m):

Herr talman! Det är klart att det, som Alf Lövenborg säger, blir en ganska rumphuggen debatt när vi bryter då halva talarlistan är genomgången i ett ärende. Men jag skall ändå kortfattat besvara de frågor som Alf Lövenborg och Inga Lantz nu har ställt till utskottet med anledning av de motioner som behandlas i betänkandet.

Jag skall börja med frågan om hur kommunerna skall få mark för barnstugebyggande. Det är helt uppenbart att kommunerna, när det gäller nybyggnadsområden, har alla möjligheter att reservera mark när stadsplanerna läggs fram. De går ut på remiss till de olika kommunala organen, exempelvis till de sociala centralnämnderna, där de förtroendevalda har att bevaka just den biten av planförslagen. Det görs också runt om i varje kommun. Jag tycker att det är att misstänkliggöra våra kommunalmän, när Alf Lövenborg och Inga Lantz hävdar att här skall skrivas centrala direktiv till kommunerna, att vi skall skriva kommunerna exakt på näsan hur många kvadratmeter de skall avsätta för barnstugebyggande i varje område.

Det är ingen tvekan om att intresset för att tillgodose barnstugebyggandet är lika utpräglat ute bland kommunalmän som det är hos Inga Lantz och Alf Lövenborg. Jag anser att det inte finns några problem i detta sammanhang när det gäller nybyggnadsområden. Men när det gäller de gamla stadsområdena finns det naturligtvis praktiska problem att få mark för barnstugor. Alf Lövenborg säger att privata fastighetsägare undandrar sig ansvaret för barnomsorgen. Men det är ju just kommunerna som har ansvaret för barnomsorgen, Alf Lövenborg. Det är de som måste lösa problemen i de

gamla bostadsområdena, och det kan de göra på olika sätt. Man kan, om man har tur, finna saneringstomter där nya barnstugor kan byggas. En annan möjlighet är att bygga om lägenheter till lägenhetsdaghem.

I motionerna begärs vidare att bygglagen skall ändras. Utskottet har dock pekat på att bostadsministern nyligen har meddelat att bygglagsarbetet är så långt framskridet, att man räknar med att förslaget kommer att framläggas kanske inom en månad. I ett sådant skede är det helt omöjligt att påverka arbetet, eftersom det är i sak färdigt. Inga Lantz och Alf Lövenborg måste då ge sig till tåls till dess att bostadsministern har lagt fram sin proposition i ärendet. Därefter har man tillfälle att framföra synpunkter, om det visar sig att lagförslaget har brister i det ena eller det andra avseendet.

När det sedan gäller den andra fråga som Inga Lantz tar upp, boendeintressenas inflytande på ett bostadsområde, förhåller det sig på precis samma sätt. Vi hänvisar till att dess behandling nu är så långt framskriden att vi inte nu kan påverka den. Men det är lämpligt att Inga Lantz väcker en motion för den händelse att bostadsministerns proposition inte kommer att motsvara de krav som Inga Lantz ställer i detta avseende.

Jag vill slutligen, herr talman, kommentera Inga Lantz inlägg torsdagen den 3 maj. Vi hade i det sammanhanget uttalat att planverket i råd och anvisningar har givit kommunerna normer för hur dessa frågor skall lösas. Inga Lantz framhöll emellertid att dessa råd och anvisningar inte är tvingande och att kommunerna ofta inte anser sig ha råd att följa dem.

Men då är det ju där som skon klämmer – kommunerna har inte råd att agera. Och de får ju inte mera pengar, om vi skriver tvingande regler, Inga Lantz.

Man måste ändå se till ekonomiska realiteter, och jag tror att den ordning som nu gäller är tillfredsställande. Kommunerna bygger ut barnomsorgen i den takt som är planerad och som de ekonomiska möjligheterna medger dem att förverkliga det av riksdagen fastställda programmet.

ALF LÖVENBORG (apk):

Herr talman! Rolf Dahlberg säger att kommunerna har alla möjligheter att agera i detta sammanhang. För den som vet hur det fungerar framstår den slutsatsen som tvivelaktig. Dessutom står det också klart att alla möjligheter inte beaktas.

Jag skildrade i mitt anförande en del av verkligheten i Stockholm. Under 1978 har det på Södermalm bara tillkommit ett dussintal daghemsplatser och i hela innerstaden endast 370, trots att det i daghemskön när vår motion skrevs fanns ca 3 000 sökande.

Självfallet kan privata fastighetsägare bromsa på olika sätt, och det är också det som sker. Vi har mot den bakgrunden ansett att det behövs centrala direktiv. Rolf Dahlberg säger att man måste ge sig till tåls i detta avseende. Ja, man måste i frågan om utbyggnaden av daghemmen och den kommunala barntillsynen i stort fråga sig hur länge man skall ge sig till tåls innan någonting verkligen görs.

Rolf Dahlberg kommer vidare in på den viktiga frågan om finansieringen.

dvs. vem som skall betala utbyggnaden och vilka resurser kommunerna har för denna. Där kommer man in på ett annat angeläget krav som har ställts i skilda sammanhang, nämligen att staten måste ta över hela kostnaden för den kommunala barn tillsynen, om denna skall kunna realiseras i enlighet med behov och önskemål.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Rolf Dahlberg säger att man har alla möjligheter i kommunerna att klara en garanterad utbyggnad av barnomsorgen. Men verkligheten ser helt annorlunda ut. Den visar att man inte ens klarar den här futtiga femårsplanen på de 100 000 daghemsplatserna. Orsakerna härtill är klart belagda, och det vet man inom socialdepartementet. Det är en resursfråga. Det är fråga om pengar, men det är också fråga om tillgång på yta och tillgång på mark.

När man nu vet detta, borde det vara självklart att man fattar beslut om att för att en stadsplan skall bli godkänd skall vid planeringen mark reserveras för utbyggnad av barnomsorgen, så att inte kommunerna står där utan mark. Det är inte att misstänkliggöra några kommunalmän, som Rolf Dahlberg sade. Jag poängterar också att han sade "kommunalmän". Det finns ju också kvinnor inom den kommunala verksamheten, men inte ens det garanterar en utbyggd barnomsorg, som det ser ut i dag.

Jag har väckt en motion i min kommun med samma motivering som den vi diskuterar här i dag, nämligen markreservation för barnomsorg, och fått den avslagen. Från planeringskontoret i min kommun har man sagt så här: "Planeringskontoret ifrågasätter lämpligheten av att införa planeringsnorm för barnomsorgen."

Det skulle alltså krångla till det att ha en planeringsnorm. Det är tydligen samma idé som utskottet har följt. Jag kan inte för mitt liv begripa att en planeringsnorm skulle krångla till det. En sådan norm skulle ju garantera en utbyggnad.

Den beräkning för ett område som låg till grund för min motion i kommunen visar att man skulle få dubbelt så många platser om man hade en planeringsnorm på 10 m² per lägenhet och att alla barn upp t. o. m. 12 års ålder skulle få plats.

Jag tycker att man måste ta i beaktande att bara i Stockholms stad står i dag 16 000 barn i kö. För att de skall ha en chans att få plats inom barnomsorgen måste man vidta konkreta åtgärder.

Vidare sägs det att det är för sent att skriva in det som vi har krävt när det gäller boinflytande. Man måste ge sig till tåls, sade Rolf Dahlberg. Det går inte längre att hålla på och ge sig till tåls medan tiden rinner i väg och de här problemen blir allt akutare. Det behövs klara regler och klara lagar för att trygga utbyggnaden av barnomsorgen och för att klara kvalitativa krav när det gäller barnomsorgen, speciellt det som vi har framfört i dag – lek- och idrottsutrymmen för förskolebarn. Det behövs också klara regler och lagar när det gäller boendedemokratin, om man vill ha en sådan.

Överläggningen var härmed slutad.

Onsdagen den
9 maj 1979

*Planering, plan-
läggning och byg-
gande*

M o m . 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering, dels utskottets hemställan med godkännande av den i reservationen nr 1 av Per Bergman m. fl. anförda motiveringen, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Per Bergman begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 30 mom. 1 med godkännande av utskottets motivering röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med godkännande av den i reservationen nr 1 av Per Bergman m. fl. anförda motiveringen.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Per Bergman begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 152

Nej - 141

M o m . 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av Kjell Mattsson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Sven Eric Åkerfeldt begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 30 mom. 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av Kjell Mattsson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Sven Eric Åkerfeldt begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 209

Nej - 72

Avstår - 12

M o m . 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av Kjell Mattsson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Sven Eric Åkerfeldt begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 30 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av Kjell Mattsson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Sven Eric Åkerfeldt begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 207
Nej - 74
Avstår - 12

M o m . 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av Per-Erik Nisser m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Rolf Dahlberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 30 mom. 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av Per-Erik Nisser m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Rolf Dahlberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 214
Nej - 79

M o m . 5-7

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 8

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 av Per Bergman m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Per Bergman begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 30 mom. 8 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 5 av Per Bergman m. fl.

Nr 141

Onsdagen den
9 maj 1979

*Planering, plan-
läggning och byg-
gande*

Nr 141

Onsdagen den
9 maj 1979

*Planering, plan-
läggning och byg-
gande*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Per Bergman begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 152

Nej - 141

M o m . 9

TALMANNEN: Propositioner ställs särskilt i fråga om vart och ett av de motionsyrkanden som behandlas i detta moment.

Motionen nr 778 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg i vad den avsåg byggnadslagstiftningen

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Alf Lövenborg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 30 mom. 9 såvitt avser motionen nr 778 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg i vad den avser byggnadslagstiftningen röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Alf Lövenborg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 279

Nej - 12

Motionen nr 799 av Lars Werner m. fl.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Inga Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 30 mom. 9 såvitt avser motionen nr 799 av Lars Werner m. fl. röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Inga Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 278
Nej - 13
Avstår - 1

M o m . 10

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 2130 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Inga Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 30 mom. 10 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 2130 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Inga Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 278
Nej - 13

M o m . 11-14

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 15

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 396 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Inga Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 30 mom. 15 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 396 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Inga Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 279

Nej - 13

M o m . 16-20

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 6 Ändring i hyreslagen

Föredrogs civilutskottets betänkande 1978/79:31 med anledning av vissa motioner om ändring i 12 kap. jordabalken (hyreslagen), m. m.

I detta betänkande behandlades motionerna

1978/79:396 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga föreslagits

17. a. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna att förslag snarast borde föreläggas riksdagen till en lagstiftning om ett hyresstopp i avvaktan på genomförandet av en ny finansieringsordning, en lagstiftning som hindrade att avtalade hyror höjdes och som ställde krav på prövning av inflyttningshyror,

18. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna att förslag snarast borde föreläggas riksdagen om ändring av 12 kap. 48 § första stycket jordabalken (hyreslagen) så att hyran vid förlängning av hyresavtal inte fick vara högre än hyran för likvärdiga lägenheter,

1978/79:1581 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk) såvitt nu var i fråga (yrkandet 2) samt

1978/79:2100 av Per-Olof Strindberg m. fl. (m), vari hemställdes

1. att riksdagen hos regeringen skulle anhålla att utredningen om bostadsrätt fick i uppdrag att utreda frågan om rätt för hyresgäster som efter bildande av bostadsrättsförening bodde kvar med hyresrätt att inlösa sina lägenheter,

2. att riksdagen beslutade anta ett vid motionen fogat förslag till lag om ändring i jordabalken, innebärande att ett starkare besittningsskydd och en bytesrätt skulle tillerkännas alla utom den som hyrt lägenheten av en bostadsrättshavare som tidigare nyttjat lägenheten för egen räkning.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:396, yrkandena 17 a och 18,

2. att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:1581, yrkandet 2,

3. att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:2100, yrkandet 1,
4. att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:2100, yrkandet 2.

Reservation hade avgivits av Per-Erik Nisser (m) och Rolf Dahlberg (m) som ansett att utskottet under 4 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:2100, yrkandet 2, skulle anta av reservanterna framlagt förslag till lag om ändring i jordabalken.

GEORG DANFELL (m):

Herr talman! En del av detta betänkande behandlar frågor som berör ombildning av hyresrätter till bostadsrätter, frågor där vi moderater tycker att det har blåst åt rätt håll under de senaste åren, eftersom det är åtskilliga tusen lägenheter som har blivit föremål för sådan ombildning. Dessa frågor har återkommit flera gånger i partimotioner och i andra motioner från moderata samlingspartiet. En utredning har tillsatts, bostadsrättsutredningen, som skall titta på de flesta frågor som har med detta komplex att göra; vad det kan vara för problem som dyker upp vid sådan här ombildning och vad man kan göra för att skynda på ombildning.

Vi har i en motion, nr 2100, och i den reservation som finns fogad till utskottsbetänkandet tagit upp en speciell trygghetsfråga som vi tycker är utomordentligt väsentlig. Vi vill se till att de personer som inte vill utnyttja möjligheten att köpa sig en bostadsrätt i en hyresrättsfastighet skall kunna känna en garanterad trygghet och inte få en försämrad situation jämfört med den de hade tidigare.

Vi tar upp två olika saker.

Den första delen av motionen gäller sådana fall där en bostadsrätt skall bildas och en innehavare av hyresrätt i den fastigheten inte just då vill utnyttja tillfället att köpa sin lägenhet som bostadsrätt. Vi tycker att det skall finnas en kvardröjande möjlighet för denna hyresgäst att få köpa bostadsrätten i ett senare skede. Om detta skall ske genom hembudsförfarande eller på något annat sätt har vi inte tagit ställning till, men vi tycker att det är angeläget att man utreder frågan, så att man kan se till att inte hyresgästen måste avkrävas ett definitivt besked om han vill utnyttja möjligheten att köpa sin lägenhet som bostadsrätt. Civilutskottet säger att detta kan vara en fråga för bostadsrättsutredningen. Det har man förvisso rätt i. Utskottet säger vidare att det bör vara upp till bostadsrättsutredningen att avgöra om den skall ta tag i också denna fråga. Även om utskottet inte har valt att ge den här frågan någon speciell vikt har alltså denna anvisning getts, och vi moderater har nöjt oss med detta i den delen.

I fråga om den andra delen av motionen 2100 har vi däremot fogat en reservation till betänkandet. Här gäller det en sådan situation där en hyresrätt redan har försålts som bostadsrätt, men där bostadsrättsinnehavaren inte har flyttat in i lägenheten utan den ursprungliga hyresgästen bor kvar. Det har visat sig att besittningsskyddet för hyresgästen och den trygghet som tidigare fanns fortfarande finns kvar, även då lägenheten blivit försäld som bostadsrätt. Men hyresrätten har blivit försämrad. Om den här hyresgästen vill byta

sin lägenhet mot en annan har nämligen inte den hyresgäst som flyttar in efter bytet samma starka besittningsskydd som hyresgäster i allmänhet har. Den hyresgästen kan råka ut för att den som köpt lägenheten som bostadsrätt anmäler att han vill utnyttja sin bostadsrätt och förfoga över lägenheten. Då har den hyresgäst som har kommit in i bilden som nr 2 inte någon särskild rätt att hävda. I och med att besittningsskyddet för den efter bytet inflyttade hyresgästen har minskat försämrar ju också bytesrätten för den ursprunglige hyresgästen. Hans eller hennes hyreslägenhet är inte längre lika attraktiv, eftersom de människor som funderar på att byta till sig denna lägenhet förhoppningsvis vet om att de inte skulle komma att få samma besittningsskydd som hyresgäster i allmänhet har. Även om vi moderater intensivt arbetar för att öka möjligheterna att erbjuda bostadsrätter och ombilda hyresrätter till bostadsrätter får detta ingalunda gå ut över de människor som vill bibehålla sina hyresrätter. Därför har vi sagt att det är mycket angeläget att vi redan nu tar ställning till ett lagförslag som vi framför i vår motion. Vi vill med det få till stånd fullt besittningsskydd och full bytesrätt för den lägenhetsinnehavare som har hyresrätt, så länge det finns intresse att bibehålla hyresrätten.

Det kan självfallet medföra problem för dem som bildar en bostadsrättsförening. Men vi säger att det då får krävas av denna bostadsrättsförening eller den fastighetsägare som är med om ombildningen att man erbjuder en ersättningslägenhet.

Herr talman! Detta är i korta drag den något snåriga materia som vi berör i motionen. Vi beklagar att utskottet har visat sådant ointresse, ja, rent av passivitet, i frågan. Utskottet hänvisar till bostadsrättsutredningen – en utredning som träffades första gången i april månad i år och som med all sannolikhet inte kommer med något förslag inom det närmaste året, allra minst i denna fråga. Med tanke på remissförfarande och propositionsskrivning kan jag garantera att den här frågan inte kommer att lösas inom de närmaste ett och ett halvt å två åren. Det är då obegripligt för mig att civilutskottet och inte minst socialdemokraterna, som tidigare har visat sådant intresse för reformer av hyreslagen, inte hyser någon som helst vilja att ens diskutera hur dessa regler skall se ut. Man har bara avfört ärendet från civilutskottets och riksdagens bord med hänvisning till utredningen.

Jag frågar mig: Varför skall man bara slå vakt om besittningsskydd och bytesrätt för hyresrätter i allmänhet men icke för de hyresgäster som bor i en fastighet som har ombildats till bostadsrätt? Detta gäller i synnerhet äldre personer, som inte har möjlighet att köpa bostadsrätten, som tycker att de har en för stor bostad och vill byta sig till en mindre – exemplen kan vara många.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den reservation som finns i civilutskottets betänkande nr 31, och jag upprepar min fråga: Varför är inte civilutskottets majoritet intresserad av att slå vakt om besittningsskyddet för denna grupp lägenhetsinnehavare, som är i starkt ökande?

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisterna anser som bekant att bostaden skall vara en social rättighet. Alla människor skall ha tillgång till en tillräckligt stor, modernt utrustad bostad i en bra miljö och till rimliga kostnader. En lönearbetare skall kunna hyra en sådan bostad utan bostadsbidrag.

Bostäderna i den kapitalistiska ekonomin är varor som i princip säljs till högstbjudande. Bostäderna är i huvudsak underkastade marknadens lagar om tillgång och efterfrågan: Köpkraften, inte behovet, avgör människornas val av bostad.

Det sociala inslaget i efterkrigstidens bostadspolitik hotar nu att försvinna med eller utan hjälp av en borgerlig regering. Den öppna bostadsbristen har kommit tillbaka, och det drabbar särskilt ungdomar, lågavlönade och invandrare. Dåliga bostadsmiljöer, trångboddhet och ett stort antal omoderna och halvmoderna lägenheter ökar åtskillnaden och skärper klassmotsättningarna. Spekulationen och svarthandeln i lägenheter och fastigheter tilltar. Orättvisorna i olika boendeformer förvärras, och hyrorna stiger i en takt som är helt oacceptabel.

Vpk kritiserar både tidigare socialdemokratiska och senare borgerliga regeringars bostadspolitik. Borgarna fortsätter på den inslagna vägen med ökad privatisering och ökat småhusbyggande. Ett utbyggt system med äganderäts- och andelslägenheter och en avrustning av de kommunala bostadsföretagen ingår som led i en borgerlig bostadspolitik. Bostadsbidragen måste förbättras, men problemet med de ständiga hyreshöjningarna och hur man skall få stopp på dem kan inte lösas med en ständig pålappning av olika bidrag.

Herr talman! Det har blivit allt kraftigare stöd för vpk:s förslag om hyresstopp och en ny bostadspolitik inom bl. a. hyresgäst- och fackföreningsrörelserna. Det är betydelsefullt och nödvändigt med aktiv kamp både inom och utom hyresgäströrelsen. Kampen för en bättre bostadspolitik i dag – under kapitalistiska förhållanden – måste knytas samman med kampen för ett annat, ett socialistiskt, samhälle.

Vpk har ställt en rad utförliga krav av både kort- och långsiktig karaktär. En del av dem behandlas i föreliggande betänkande. Bland huvudkraven i ett första steg mot en ny bostadspolitik är bl. a. hyresstopp genom statligt stöd till de kommunala bostadsföretagen i form av ränte- och amorteringsfria lån samt en avskrivning av dessa företags underhållslån. Förbättrade bostadsbidrag med helt statligt kostnadsansvar, prisstopp och prissänkningar på byggnadsmaterial hör också till sådana krav.

Vidare ställer vpk krav på ökat bostadsbyggande, obligatorisk kommunal bostadsförmedling, åtgärder mot fastighets- och lägenhetsspekulation, begränsning av ränteavdrag och avdrag från skatt – inte från inkomst. Vi kräver skärpt realisationsvinstbeskattning, så att hela vinsten vid försäljning av hus blir beskattningsbar inkomst.

De grundläggande kraven för att angripa orsakerna till dagens bostadspolitiska missförhållanden och för genomförandet av en ny

bostadspolitik är: statlig bostadsbank för totalfinansiering av bostadsbyggande och följdinvesteringar, enhetslån med låg och fast ränta – men bara till allmännyttiga och kooperativa bostadsföretag, all mark i kommunernas ägo och upplåtelse bara med tomträtt, alla hyreshus i kommunal ägo med kollektiv hyresgästförvaltning, förstatligande av byggmaterialindustrin samt statliga och kommunala byggföretag.

Herr talman! Varför räknar jag då upp allt detta, när vi behandlar frågan om hyresstopp och frågan om ett system för prövning av hyrorna, det s. k. bruksvärdessystemet? Jag gör det därför att dessa ting hör intimt samman. Man kan inte isolera frågan om ett hyresstopp från debatten om bostadsmarknaden i sin helhet. Det gäller att se efter vilka ingrepp som behöver göras på både kort och lång sikt.

Vpk har gjort analyser och i riksdagen ställt delkrav till varje avsnitt gällande bostadsmarknaden: bostadsmiljön, boendeinflytande, hyresbostaden och lagstiftningen samt hyresstopp för en social bostadspolitik.

Hyresutvecklingen kan belysas bl. a. med siffror som visar att samtidigt som konsumentprisindex ökade under åren 1970–1977 med 80,5 %, så ökade den genomsnittliga årshyran för en hyreslägenhet med 92,5 %. Bostadsbyggandets hastiga nedgång, det minskade antalet byggnadsarbetare och arbetslösheten bland byggnadsarbetare och i byggnadsbranschen över huvud taget bidrar till krisförhållandena på bostadsmarknaden. Ett ökat bostadsbyggande skulle skapa många nya jobb, inte bara åt byggnadsarbetare. Bostadsbyggandets snedvridna inriktning mot en allt större del småhus och dess konsekvenser för en ökad segregation och ökade orättvisor mellan olika boendeformer kan enligt vpk:s mening inte få fortsätta.

Orättvisorna måste bort, likvärdiga bostäder skall kosta lika mycket oberoende av om de upplåts med hyresrätt eller äganderätt. Den första och viktigaste åtgärden mot orättvisorna är att förbilliga hyresboendet. Större delen av skattesubventionerna till småhusboende – ca 6,5 miljarder kronor per år – går till höginkomsttagare med stora villor och stora lån. Den kraftiga värdestegringen på småhus gäller framför allt hus i de större tätorterna. Småhusbyggandet måste hållas nere speciellt i storstadsregioner och expanderande tätorter, bl. a. därför att det är så mark- och energikrävande och dyrt för samhället-skattebetalarna. Många småhusområden som växer upp har en dålig boendemiljö utan gemensamma utrymmen och med dålig service.

Herr talman! Ett verkligt inflytande över boendeförhållandena, och därmed också möjlighet att påverka frågan om boendekostnaderna, är naturligtvis av avgörande betydelse för de boende. Det vore en kapitulation och en felaktig utgångspunkt att acceptera det privata, individuella ägandet av bostaden som en avgörande förutsättning för inflytande och boendedemokrati. Det viktigaste är vilka medel som de boende har till sitt förfogande för att *kollektivt* kunna bestämma över sin boendemiljö. En successiv övergång till andra former för förvaltning av hyreshusen med ökat inflytande för de boende kan motverka privatisering och stimulera till gemensamma aktiviteter.

En fördjupad och långt gående boendedemokrati blir möjlig först genom att

den privata äganderätten till hyreshus upphävs. Husen måste överföras i kommunal ägo och ställas under förvaltning av hyresgästerna kollektivt.

Hyreslagstiftningen måste ge hyresgästerna en grundläggande trygghet. Det innebär ett starkt besittningsskydd, bytesrätt, skydd mot hyreshöjningar och ett avgörande inflytande över det egna boendet. Bruksvärdesreglerna i den nuvarande lagstiftningen har varit ett dåligt skydd mot omotiverade och oskäligen hyreshöjningar. Reglerna måste ändras så att hyran inte får vara högre än hyran för jämförbara lägenheter.

När det gäller kravet på hyresstopp måste framhållas att varje hyreshöjning är en löneminskning, och för att försvara levnadsstandarden måste arbetare och tjänstemän ta upp kampen mot hyreshöjningarna. De allmännyttiga bostadsföretagens problem är stora. Här måste staten gå in med ett riktat stöd för att täcka dessa bostadsföretags ökade kostnader. Därigenom kan man åstadkomma hyresstopp på hela hyresmarknaden och göra det mindre lönsamt och intressant för privata att äga hyreshus.

Kampen mot hyreshöjningarna är en kamp mot profit och utplundring och för en bevarad reallön. Vpk:s parlamentariska arbete är inget självändamål, och vpk ser det som en del av och underordnat partiets totala aktiviteter. En ny bostadspolitik kan inte genomföras utan stöd och aktiv kamp från hyresgästernas sida. Den organiserade hyresgäströrelsen är hyresgästernas viktigaste intresseorganisation – där måste tyngdpunkten i det bostadspolitiska arbetet ligga, och det försöker vi inom vpk också åstadkomma.

Kommunisterna har under hela 1970-talet drivit kravet på hyresstopp och en annan bostadspolitik, en politik som har till uppgift att mildra *verkningarna* av den bostadspolitik som förs och som angriper *orsakerna* till de höga hyrorna. Opinionen mot hyreshöjningarna har blivit allt kraftigare både inom och utom hyresgäströrelsen, och allt fler lönearbetare har blivit klara över att varje hyreshöjning är liktydig med en lönesänkning.

Motståndarna till våra krav finns framför allt inom regeringen och hos bank-, bygg- och fastighetskapitalet. Liksom socialdemokratins och hyresgäströrelsens ledningar påstår de att kravet på hyresstopp är orealistiskt och omöjligt att genomföra. Utskottet tar i betänkandet inte upp något resonemang alls om våra krav på denna punkt utan hänvisar till tidigare behandling. Däremot tar utskottet upp ett mycket utförligt resonemang om den i och för sig viktiga detaljfråga som Georg Danell nyss berörde.

Utskottet utgår tydligen från den primitiva propaganda som bara talar om hyresstopp utan att redovisa hur det skall kunna genomföras, och de låtsas inte om att vpk – till skillnad från en del grupper och sammanslutningar – klart redovisar vilka åtgärder som måste kombineras med införandet av hyresstopp.

Hyresstopp är ett kampkrav och en del i en bostadspolitik som innefattar att vi bygger fler lägenheter i flerfamiljshus, att vi sänker räntan och ger särskilda lån och ett riktat statligt stöd till de allmännyttiga bostadsföretagen, att vi förbättrar bostadsbidragen för dem som bäst behöver det och att vi skapar större rättvisa mellan olika boendeformer. Frågan om hyresstopp – och

kampen för ett hyresstopp – kan alltså inte isoleras från dessa bostadspolitiska krav och från bostadspolitiken i övrigt utan utgör en del av och ett första led i en sådan kamp.

På något längre sikt måste vi göra ingrepp mot alla vinst- och spekulationsintressen på hela bostadsmarknaden. Det gäller kapital och räntor, mark, byggnadsmaterial, byggande, ägande och förvaltning av flerfamiljshus.

I betänkandet behandlas, utöver kravet på hyresstopp, vpk-förslaget om ändrade bestämmelser då det gäller hyreshöjningar och inflyttningshyror. Förslaget syftar till att förhindra nya hyreshöjningar och pressa ned hyrorna. Som bekant gäller nu enligt den s. k. bruksvärdesprincipen att de allmännyttiga husen är prisledande och att den hyra en hyresvärd begär skall anses som oskäligen bara om den är *påtagligt* högre än allmännyttans hyra för likvärdiga lägenheter. Detta är ingen bra eller tillräcklig spärr mot oskäliga hyror. För att försvåra möjligheterna att höja hyror och hyresnivåer föreslår vi från vpk att lagbestämmelsen ändras så att hyran *inte får vara högre* än hyran för likvärdiga lägenheter.

Genom att fastigheter som ur bruksvärdessynpunkt är likvärdiga är byggda vid olika tidpunkter och kostnaderna varit mycket högre för dem som har byggts under senare år och genom att det i huvudsak är allmännyttan som har svarat för hyreshusbebyggelsen uppstår vinster för enskilda fastighetsägare vid jämförelserna. Allmännyttan äger i huvudsak de nya och olönsamma husen och har tvingats att till sina höga s. k. självkostnader också lägga kostnader som dess hyresgäster rätteligen inte skulle stå för. Om man inför ett absolut tak, en spärr uppåt för hyrorna, och om allmännyttan får ett riktat statligt stöd skulle bruksvärdessystemet i större utsträckning kunna användas *mot* de privata fastighetsägarna. Därigenom skulle privat fastighetsäggande och -förvaltning bli mindre intressant för fastighets-, bygg- och bankkapitalet och påskynda en socialt inriktad bostadspolitik.

Det gäller nu att åstadkomma en nollställning av hyrorna i avvaktan på åtgärder som kan stoppa hyresutvecklingen och pressa ned hyrorna. Det är nu man måste ingripa och stoppa hyresutplundringen. Det är nu åtgärder måste vidtas för att förhindra nya stora hyreshöjningar.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de förslag i vpk-motionen 396 som nu behandlas – förslag om ett hyresstopp och ändrade bruksvärdesregler.

KJELL MATTSSON (c):

Herr talman! I civilutskottets betänkande nr 31 behandlas fem motionsyrkanden om ändringar i hyreslagen. Vi hade för kort tid sedan möjlighet att diskutera bostadspolitikens allmänna inriktning i stora drag, och det gör att jag i argumenteringen för de ståndpunktstaganden som civilutskottets majoritet har gjort inte tänker gå in i den typ av allmän bostadspolitisk debatt som t. ex. Tore Claeson tog upp på nytt. Jag skall i stället hålla mig till de specifika yrkandena som vi har behandlat i detta betänkande. •

Jag börjar med vpk:s partimotion nr 396, där man föreslår ändringar i hyreslagen syftande till ett temporärt hyresstopp och till att vid en förlängning av hyresavtalet hyran inte får vara högre än hyran för likvärdiga lägenheter.

*Ändring i
hyreslagen*

Lagrummets nuvarande lydelse i 48 § innebär i den delen att begärd hyra skall godtas om den inte är påtagligt högre än hyran för likvärdiga lägenheter. Nu gällande regler i hyreslagen om höjningsmarginalerna infördes den 1 januari 1975. Tidigare gällde att fordrad hyra var att anse som oskälig om den var väsentligt högre än hyran för likvärdiga lägenheter. Detta byttes alltså ut mot orden "påtagligt högre". Avsikten var därmed att markera ett avståndstagande från en praxis där alltför stora hyreshöjningar accepteras för att skapa en minskad rörlighet på hyresmarknaden. Vid prövning skall främst beaktas hyran för lägenheter i hus som ägs och förvaltas av allmännyttigt bostadsföretag.

Ett bifall till vpk:s motionsförslag skulle i praktiken innebära att man låser fast hyrorna på nuvarande nivå. Hyreshöjningar kan naturligtvis i många fall innebära problem, men vi är dock i civilutskottet inte villiga att på det sätt som föreslås i vpk-motionen medverka till en ändring av hyreslagens 48 §. Ett bifall till motionen skulle inte vara ett verkningsfullt sätt att lösa hyresmarknadens problem vad gäller hyreshöjningarna. Vi noterar att utskottet flera gånger tidigare haft att behandla vpk:s nu aktuella motionsyrkande och alltid avstyrkt detsamma, och så är fallet även i år. Jag vill också i detta sammanhang anföra att genom den lagändring som infördes den 1 januari 1975 har motionärernas grundläggande syfte i rimlig utsträckning tillgodosetts.

I apk:s motion föreslår man åtgärder för att förhindra ytterligare hyreshöjningar. Det är inte närmare utvecklat vilka åtgärder som avses, och ett bifall till motionsförslaget skulle därför inte tjäna något reellt syfte.

Sedan vill jag beröra yrkandet 2 i moderaternas motion 2100. Yrkandet innebär att riksdagen skall anta ett förslag om ändring i hyreslagen i syfte att komplettera reglerna så att ett starkare besittningsskydd och en bytesrätt skulle tillerkännas alla utom den som har hyrt bostaden av en bostadsrättshavare som tidigare nyttjat lägenheten för egen räkning.

Utskottet gör i betänkandet en, som man brukar beteckna det, välvillig skrivning till de yrkanden som framförts i den moderata motionen. Vi anför emellertid att bostadsrättsutredningen i sina direktiv har i uppdrag att undersöka vilka åtgärder som behövs för att bytesrätten skall behålla sitt fulla värde. Vi utgår från att i samband med de övervägandena även frågan om besittningsskyddets utformning kommer att behandlas av utredningen. Eftersom man också ur direktiven läser ut att det kan finnas olika former för detta, så har utskottet ansett att ytterligare överväganden behövs innan man tar ställning till hur förändringen skall ske. Vi menar därför att det är lämpligt att inte nu tillstyrka motionsförslaget. Vi får, liksom i andra sammanhang när ett utredningsarbete har kommit i gång, avvakta den totala genomgången av problemet, som vi hoppas skall komma fram i utredningsarbetet.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till civilutskottets hemställan på samtliga punkter i betänkandet nr 31.

Onsdagen den
9 maj 1979

*Ändring i
hyreslagen*

TORE CLAESEN (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Sedan Kjell Mattsson nu yttrat sig står det klart att man inte heller i dag vill ta upp någon debatt här i kammaren om de orsaker och verkningar som ligger bakom de höga hyrorna och som utgör ett stort problem för så många människor. Jag har under det senaste halvåret försökt att ta vara på de tillfällen som givits för att åstadkomma en debatt där vi får redovisade skälen och orsakerna till att man inte på allvar vill ta itu med den utveckling som pågår på hyresmarknaden. Förgäves har jag väntat på att få ett besked i dessa frågor.

Nu säger Kjell Mattsson att påtaglighetsbegreppet enligt hans mening då det gäller hyrnas låsning i rimlig utsträckning skulle tillgodose vårt krav på ett absolut tak då det gäller hyrorna. Men det gör det inte, därför att just själva bruksvärdessystemet som sådant med den lydelse lagen har – ”påtagligt högre” – innebär i själva verket hela tiden en viss uppskrivning av hyrorna.

Varje gång dessa saker diskuteras blir jag lika förvånad över att man ständigt – i varje fall från borgerligt håll – tar det för självklart att det skall få finnas en sådan möjlighet till en ständig höjning av hyrorna, dvs. en skruv uppåt, medan man aldrig kommer på idén att vi kan ha ett övre tak, varvid de skillnader som man anser skall behöva finnas då det gäller hyrorna för olika lägenheter får ge ett utslag i lägre hyror för de lägenheter som inte har samma standard som de lägenheter med vilka jämförelsen görs.

Jag vill bara, herr talman, konstatera att det inte finns någonting nytt i det som Kjell Mattsson framför här i dag. Det är ett precis lika dåligt besked om vad man är beredd att göra för att sätta stopp för den hyresutplundring som pågår.

GEORG DANELL (m) kort genmäle:

Herr talman! Det är alldeles riktigt att vår motion fått en välvillig skrivning, och det bör man i och för sig vara tacksam för. Det är bara det att problemet är så pass akut att det ur många synpunkter är olämpligt att bara hoppas på att en utredning skall klara av saken. Man talar om ett par års perspektiv. Under de ca två och ett halvt år som vi haft icke-socialistiska regeringar i det här landet har vi stimulerat fram en övergång från hyresrätt till bostadsrätt för ungefär – om jag inte minns fel – 5 000–6 000 lägenheter. Det blir ett allt större intresse för en sådan övergång. Trycket på oss att se till att de människor som inte vill utnyttja denna möjlighet skall känna en garanterad trygghet borde enligt min mening vara mycket stort. Som jag sade känner man inte någon sådan i dag, eftersom bytesrätten blir försämrad för den person som bor kvar med hyresrätt i en bostadsrättsfastighet genom att den som man eventuellt byter lägenhet med får ett försämrat besittningsskydd. Det är så pass allvarligt att vi inte borde hesitera att vidta åtgärder.

Det finns olika tekniska lösningar, sade Kjell Mattsson. Ja, det gör det på de flesta problem. Men den enda rätta är den som vi föreslagit i vår motion. Bostadsministern betecknar också detta som huvudalternativ i sina direktiv till bostadsrättsutredningen, nämligen att ge samma besittningsskydd,

samma bytesrätt och därmed samma trygghet för hyresgästen i en bostadsrättsfastighet oavsett om det varit byte eller inte.

Inte minst här i Stockholm får i synnerhet äldre människor uppleva att en lägenhet som de bebott i decennier sålts som bostadsrätt, varefter den nya bostadsrättsinnehavaren gång efter annan hör av sig och frågar om de inte skall flytta från sin lägenhet. Den press som de äldre upplever och den otrygghet som jag tidigare har beskrivit är så allvarlig att man borde vidta åtgärder nu. Därför beklagar vi den passivitet som utskottsmajoriteten visat. Jag är förvånad över att socialdemokraterna tydligen inte har något som helst intresse av att slå vakt om besittningsskyddet och hyresrätten för denna allt större grupp av hyresgäster.

Herr talman! Vi arbetar för fler bostadsrätter, men det måste vara trygga villkor för alla. Skall det verkligen vara ett fritt val mellan bostadsrätt och hyresrätt, måste vi lagstiftare garantera en sådan och inte bara i skrivningar uttala vår välvilja.

KJELL MATTSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Först herr Danells och moderaternas yrkande. Det konstateras alltså att övergången från hyreslägenheter till bostadsrättslägenheter kan skapa vissa problem. Det har också regeringen insett, varför den har beslutat att göra den här översynen av bostadsrättsformen för att sedan kunna ta ställning till hur de olika problemen skall kunna lösas. Även om jag och utskottsmajoriteten har förståelse för moderaternas påpekande, tycker vi att det är riktigt att avvakta förslagen.

Sedan till Tore Claesons resonemang. Det är naturligtvis så, att hyrorna skulle kunna vara lägre om man biföll vpk:s förslag om en låg ränta eller ingen ränta alls, om man skrev av underhållslånen, om man införde ett särskilt bidrag till de allmännyttiga bostadsföretagen och om man hade ett annat bostadsstöd. Men hela detta resonemang har ju det felet att det grundar sig på att någon annan skall betala.

Om utskottet skulle ha anslutit sig till vpk:s resonemang, skulle utskottet ha varit tvunget att av riksdagen begära ett anslag på åtskilliga miljarder kronor. Vpk menar ju att det är statens sak att betala. Man låtsas då som om staten vore någonting fullständigt skilt från medborgarna och med egna inkomster. Kommunisterna glömmer bort, att skall vi genomföra en kraftig ändring av hyresnivån, får vi också räkna med att man måste betala räkningen med moms, proms, direkt skatt eller med något annat som man kan hitta på. Det blir alltså en höjning av konsumtionskostnaderna eller en höjning av skatterna. Eftersom Tore Claeson helt och hållet utesluter verkligheten, är det ganska meningslöst att föra den här diskussionen. Med tanke på ett uttalande på Publicistklubben för ett tag sedan skulle man kunna säga att han tycker att de här yrkandena är fina stekta sparvar, varefter han omsätter det i yrkanden i vpk:s motion.

Nr 141

Onsdagen den
9 maj 1979

*Ändring i
hyreslagen*

TORE CLAESON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Om vpk:s förslag om ett riktat stöd till de allmännyttiga bostadsföretagen som ett medel för att åstadkomma ett hyresstopp på hela hyresmarknaden skall betraktas som stekta sparvar, måste faktiskt de borgerliga regeringarnas förslag betraktas som, om inte stekta sparvar, så i varje fall som stekta kråkor eller någonting ditåt. Denna kritik gäller bl. a. en f. d. minister som tillhör Kjell Mattssons eget parti, nämligen herr Åsling, som har öst ut 30–40 miljarder kronor på kapitalägarna i detta land.

Det är inte så, Kjell Mattsson, att vpk-förslaget är vare sig orealistiskt eller dåligt. Vi har redovisat hur man på både kort och lång sikt kan klara problemet. Vi sticker inte under stol med att man på sikt måste ta itu med alla vinst- och spekulationsintressen på bostadsmarknaden och eliminera de vinster som nu görs när det gäller mark, byggnadsmaterial, själva byggandet, bankernas stora räntevinster samt vinsterna av själva förvaltandet och ägandet av hyreshusen. Vi gör ingen hemlighet av att det är där man skall ta en del av de pengar som behövs. Det ingår för vår del som ett led i en social bostadspolitik, där bostaden blir en social rättighet för människorna och inte en spekulationsvara, en handelsvara.

GEORG DANELL (m) kort genmäle:

Herr talman! Ointresset som jag har talat om, som uppenbarligen finns hos i varje fall socialdemokraterna i denna kammare, visar sig genom den tystnad vi kan iakttaga i dagens debatt i kammaren. Jag vill till protokollet föra att alla möjligheter måste tas till vara för att skapa trygghet även för hyresgästerna i en bostadsrättsfastighet i ett perspektiv med ett stort antal nytillkomna bostadsrättslägenheter – som ju moderat politik förespråkar. Vi har i och för sig kommit ganska långt hittills men det finns mycket kvar att göra, och vi vill betona att man måste skapa trygghet för dessa människor.

I bostadsrättsutredningen kommer den här frågan att tas upp, men där ligger ett oerhört stort arbete. Utredningen skall klara av finansieringsfrågan, inflytandefrågor och en rad andra frågor som har med bostadssociala aspekter att göra. Där är denna fråga en mycket liten del, och därför tyckte vi att det hade varit lämpligt att riksdagen hade tagit initiativ till att ändra lagen, så att man hade kunnat komma till rätta med de problem vi har tagit upp. Jag vill understryka att det bara är ett av kraven som vi har velat driva till reservation och till åtgärd från riksdagens sida nu. Resten kan mycket väl behandlas i utredningen.

Eftersom jag är ledamot i bostadsrättsutredningen kommer jag naturligtvis att ta upp den här frågan och begära att vi behandlar den som ett förstaående för att driva fram den. Jag förutsätter att i vart fall mina borgerliga kollegor i civilutskottet använder sina kontakter i den utredningen för att se till att vi får ett besittningsskydd och lika god bytesrätt för en hyresrätt i en bostadsrättsfastighet som för en hyresrätt i allmänhet. Men den möjligheten förnekas människor genom det riksdagsbeslut som vi riskerar att fatta i dag.

KJELL MATTSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag konstaterar att Tore Claeson tycks ta avstånd från de åtgärder riksdagen har beslutat för att upprätthålla sysselsättningen och att han helst hade sett att NJA, varvsnäringen, LKAB och ytterligare en och annan mycket stor och betydelsefull källa till sysselsättning i det här landet hade gått i konkurs i stället för att räddas genom insatser från riksdagens sida. Vad sedan beträffar hyresnivån gäller fortfarande min bedömning och beskrivning av vpk:s yrkanden. Om man tar bort kostnader på det här sättet och låter någon annan betala dem kan man självfallet få en lägre kostnadsnivå just för själva boendet – men man kommer ändå inte ifrån kostnaden, eftersom man måste betala den någon annanstans.

När det gäller hyrespolitiken har man under ett antal år arbetat på det sättet att de allmännyttiga bostadsföretagens behov av hyror för att täcka sina kostnader har varit riktgivande. Det är bara att konstatera att de allmännyttiga bostadsföretagen inte går med något strålande överskott och att det därför inte finns möjlighet att plåga av dem pengar. Tvärtom har det på många områden funnits problem med ekonomin, och de har haft svårigheter att göra de hyreshöjningar som varit nödvändiga för att få kostnadstäckning.

När man har även det med i bilden visar det sig hur fantasirikt vpk:s yrkande är. Ni tänker inte tanken helt ut. Ni talar om vinster som skulle kunna tas från andra delar av samhället – men de finns alltså inte att tillgå.

ALF LÖVENBORG (apk):

Herr talman! När jag lyssnar på denna debatt tycker jag att Kjell Mattsson liknar den gamle prosten, som fromt blickar mot himlen och säger: Tack, käre Herre, för hur det är, för hur skulle det annars kunna vara? Vi kan inte minska hyrorna genom ingrepp för att få ned bostadsräntan, genom ökat stöd till de allmännyttiga bostadsföretagen och liknande åtgärder, eftersom det kostar pengar, säger Kjell Mattsson. Jag tycker tvärtom att det finns en rad möjliga åtgärder, som skulle kunna innebära en mer demokratisk fördelning av samhällets resurser. Det är ju ytterst detta som det handlar om.

Vi har i vår motion 1581 framfört förslag mot bakgrunden av de senaste årens våldsamma hyreshöjningar. Ett av förslagen är att de s. k. reparationslånen avskrivs. Den del av motionen som berör dessa underhållslån har tidigare behandlats. Den del av motionen som tas upp i det nu aktuella betänkandet från civilutskottet berör endast den del av motionen där vi i övrigt har krävt omedelbara åtgärder som förhindrar ytterligare hyreshöjningar.

På detta svarar utskottet dels att motionärerna inte närmare utvecklat vilka åtgärder som avses, dels att ett bifall till förslaget inte skulle tjäna något reellt syfte, och Kjell Mattsson upprepar dessa påståenden.

Det första påståendet är oriktigt. Arbetarpartiet kommunisterna har i motioner som berör den ekonomiska politiken, bostadsmarknaden osv. framställt en lång rad förslag, vilkas genomförande skulle ha verkat dämpande på hyresutvecklingen. Vidare har vi också i direkt bostadspolitiska

Onsdagen den
9 maj 1979

Ändring i
hyreslagen

sammanhang ställt konkreta förslag i samma riktning.

Att vi i en motion, som främst berör avskrivning av underhållslånen, också tillfogat yrkandet om andra åtgärder som kan förhindra ytterligare hyreshöjningar är naturligtvis närmast en markering av att inte ens bifall till kravet på avskrivning av underhållslånen skulle radikalt förändra den nuvarande olyckliga hyresutvecklingen. Det behövs självklart också andra åtgärder.

Och eftersom civilutskottet tydligen är oförmöget att tänka sig några åtgärder – eller ens erinra sig några tidigare föreslagna åtgärder – så vill jag påminna om några av de förslag som vi har framställt och som i stor utsträckning emanerar från hyresgäströrelsen:

en kraftig ökning av bostadsbyggandet som skulle kunna undanröja den bristsituation som ger stimulanser åt hyreshöjningarna,

en statlig bostadsbank,

att byggämnesmonopolens dominans bryts,

en låg och fast ränta för bostadsändamål,

effektiva åtgärder mot mark- och fastighetsspekulationen,

åtgärder mot spekulationen i bostadsrätten,

åtgärder mot förekomsten av olika slag av ägarlägenheter med strimlade lån.

lagändring som möjliggör en obligatorisk kommunal bostadsförmedling, ändring i förköpslagen så att samhället ges rätt till prövning av det överenskomna markpriset vid övertagna köp och

att expropriationslagstiftningen ändras så att den blir ett verksamt medel i kommunernas händer för en social bostadspolitik.

Jag skulle kunna förlänga denna provkarta på föreslagna åtgärder, Kjell Mattsson, om civilutskottets ledamöter så vill. Bostadspolitiken är faktiskt f. n. ett av de områden som mest högljutt ropar på samhällsingrepp. Därför är det också obegripligt när civilutskottet avslutningsvis säger beträffande det kommunistiska yrkandet om åtgärder mot hyreshöjningarna: "Ett bifall till förslaget skulle inte tjäna något reellt syfte."

Det är ett minst sagt häpnadsväckande påstående. Åtgärder mot hyreshöjningarna tjänar självfallet syftet att dämpa eller förhindra ytterligare hyreshöjningar. Det är ett samband som jag trodde stod klart för alla.

Men vill man inget se och inget göra mot en hyresutveckling, som hårt pressar levnadsstandarden för de vanliga inkomsttagarna i vårt land, ja, då sätter man sig förstås med armarna i kors, som civilutskottet tycks föredra att göra.

Herr talman! Syftet med vår motion sammanfaller med intentionerna i förslag som vi tidigare har ställt liksom med förslagen i motionen 396, som också behandlas i detta sammanhang. Av rent rationella skäl avstår jag därför från att yrka bifall till vår motion och kommer att rösta för vpk-motionen.

TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Eftersom jag inte hade någon rätt till replik till Kjell Mattsson kvar förut men inte vill låta stå obesvarat hans påstående att jag skulle vara motståndare till åtgärder för att främja sysselsättningen och förhindra större arbetslöshet, vill jag nu säga att Kjell Mattsson mycket väl vet att jag inte har några sådana åsikter och att några sådana förslag inte har framförts från vpk:s sida.

När jag tog upp frågan om miljardullningen till kapitalet i form av lån och subventioner, gjorde jag det för att göra en jämförelse och visa hur pass små summor det skulle handla om för att kunna klara ett hyresstopp genom ett riktat stöd till de allmännyttiga bostadsföretagen. Uppskattningsvis skulle ett riktat stöd till de allmännyttiga bostadsföretagen, innebärande att man kan genomföra ett hyresstopp på hela hyresmarknaden, kosta högst 1 miljard kronor. Jämför detta med de närmare 50-talet miljarderna som har utgått till stöd i olika former till företagen, till kapitalet i vårt land under senare år. Det är den jämförelsen jag har velat göra.

Man kan göra andra jämförelser. Man kan jämföra med att bara fastighetsvärdestegringen i vårt land årligen ökar med 10 miljarder kronor. Man kan jämföra med vad det kostar att ta bort arbetsgivaravgifterna. Man kan jämföra med det stöd som utgår i form av skattesubventioner till småhusägarna, som jag nämnde i min inledning, osv.

Vad jag här velat ha sagt är att det är ett relativt sett litet stöd som behövs och som skulle ge ett bra resultat för landets hyresgäster.

LARS HENRIKSON (s):

Herr talman! Min avsikt var inte att delta i denna debatt, men vissa inslag, t. ex. herr Danells inlägg, ger mig ändå anledning att framföra några synpunkter.

Jag finner herr Danells argumentering litet tråkig, för att inte säga förbryllande. Ett viktigt syfte med vad han sagt tycks vara att misstänkliggöra socialdemokraterna för ett allmänt ointresse för den kategori av hyresgäster som herr Danell tagit upp i sin motion, vilken fullföljs i den moderata reservationen.

Jag tror, herr Danell, att det är en ganska omöjlig uppgift att göra gällande att socialdemokratin skulle vara ointresserad av hyresgästernas förhållanden. Det förefaller mig som om moderaterna i stället har en historia som inte talar till fördel för herr Danells argumentering här. Jag trodde verkligen att det som sägs i utskottsbetänkandet och som utskottets ordförande har redovisat borde vara till fyllest för att göra klart att det inte bara är socialdemokraterna utan även folkpartiet och centerpartiet som menar att de här frågorna bör övervägas i sitt sammanhang av den utredning som åberopas i utskottsbetänkandet, bostadsrättsutredningen. Nu är det också så, det har herr Danell påpekat, att han är ledamot av den utredningen och har alla möjligheter att påverka vad utredningen företar sig när det gäller denna fråga.

Utskottet har anfört i betänkandet att denna fråga bör övervägas tillsammans med andra näraliggande frågor. Jag tror att herr Danell vid närmare

eftertanke inser det rimliga i en sådan ståndpunkt. Utskottet har också uttalat att det förutsätter att kommittén kommer att ta upp de här frågorna. Utskottet anför vidare: "Enligt utskottets mening bör övervägandena om utredningsbehovet i denna del kunna anförtros utredningen."

Det är näst intill en beställning, i varje fall en anvisning om vad utskottet menar i denna fråga – något som riksdagen kommer att ställa sig bakom.

GEORG DANELL (m):

Herr talman! Jag har inte misstänkliggjort socialdemokraterna för någonting, men jag har varit förbryllad över det ointresse som jag tycker att de har visat under utskottsbehandlingen liksom över den tystnad som rådde här i dag men som nu är bruten. Lars Henriksons konstaterande måste naturligtvis vara till fördel för saken, eftersom han dessutom ser utskottets ställningstagande som en beställning hos utredningen och regeringen av ett förslag i denna fråga.

Då återstår frågan om hur snabbt man skall kunna ta fram ett sådant förslag. Där hävdar jag fortfarande att utskottsmajoriteten, bestående av socialdemokrater, center- och folkpartister, är förvånansvärt passiv, eftersom den uppenbarligen är beredd att skjuta upp denna angelägna fråga ett par år – det är ju detta som det handlar om – i den bostadsrättsutredning som i dag har mycket vida direktiv och som har en rad olika uppgifter när det gäller finansiella, juridiska och sociala frågor och till vilken därför än den ena och än den andra frågan som dyker upp på det bostadspolitiska området riskerar att hänföras.

Det är i detta perspektiv som jag menar att det är olämpligt att inte dra fram frågan nu, eftersom ett lagförslag finns. I den debatt som har förts i utskottet och här i kammaren är det icke någon som har ifrågasatt det lagförslag som vi har bifogat vår motion och som finns i reservationen. Ingen sakdebatt har förts om huruvida det förslaget är dåligt eller inte, om det är tekniskt eller juridiskt tveksamt eller någonting sådant. Ur denna synvinkel tycker jag det är trist att vi inte skall kunna få ett beslut nu.

Lars Henrikson sade att det var en tråkig debatt jag förde. Jag vill då svara att den här frågan är tråkig för de tusentals hyresgäster som redan är i eller är på väg in i en sådan situation att deras fastighet övergår till bostadsrätt. Bostadsrätt är någonting som vi moderater tycker är bra, men då skall som sagt också tryggheten för dem som vill utnyttja den möjligheten vara garanterad. Det blir den genom vårt förslag men icke genom den passiva inställning som man nu manifesterar.

LARS HENRIKSON (s):

Herr talman! Jag har inte sagt att debatten är tråkig, utan jag har sagt att Georg Danells sätt att argumentera är tråkigt och det innebär också ett misstänkliggörande av ett av de partier som står bakom majoriteten i utskottet. Georg Danell lär inte kunna förneka att han har ett visst syfte med just den uppläggningsen av argumentationen.

Sedan till en trivialitet, som inte har med själva sakfrågan att göra. Vi är av

talmanskonferensen och kammarens ledning uppmanade att inskränka oss i debatterna, och i regel bör bara en talare företräda majoriteten i utskottet. Vi har därför funnit det naturligt att utskottets ordförande företräder utskottet i den här frågan.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 396 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Tore Claeson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 31 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 396 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Tore Claeson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 279
Nej – 13

Mom. 2 och 3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Per-Erik Nisser och Rolf Dahlberg, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Georg Danell begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 31 mom. 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Per-Erik Nisser och Rolf Dahlberg.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Georg Danell begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 246
Nej – 46

Onsdagen den
9 maj 1979

Föredrogs civilutskottets betänkande 1978/79:32 med anledning av propositionen 1978/79:89 om lokalhyra jämte motioner.

Lokalhyra

I propositionen 1978/79:89 hade regeringen föreslagit att riksdagen skulle anta vid propositionen följande förslag till

1. lag om ändring i jordabalken
2. lag om ändring i lagen (1973:188) om arrendenämnder och hyresnämnder.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”Enligt gällande ordning har lokalhyresgäster ett s. k. indirekt besittningsskydd. Detta innebär att hyresgästen kan tvingas flytta från lokalen, om han blir uppsagd, men att han har rätt till ersättning, om uppsägningen har varit obefogad. Ersättning utgår bl. a. om hyresvärden för förlängning av hyresavtalet har krävt en hyra som inte är skäligen. Medling hos hyresnämnd skall alltid ske innan hyresgästen kan väcka talan om ersättning hos fastighetsdomstol.

I propositionen föreslås att medlingsförfarandet skall göras effektivare. Hyresnämnden skall på begäran av hyresvärden eller hyresgästen yttra sig om lokalens marknadshyra. Enligt förslaget är hyresvärden under medlingen bunden av de villkor för förlängning som han har uppgivit i uppsägningen. Dessutom hindras hyresvärden från att i en senare ersättningsprocess åberopa anbud eller avtal som har förelegat vid tiden för hyresnämndens yttrande utan att hyresvärden har lämnat uppgift om det.

Lokalhyresgäst har rätt att med bibehållet indirekt besittningsskydd säga upp avtalet för ändring av hyresvillkoren. I propositionen föreslås hyresgästen få rätt att förta uppsägningen dess verkan genom att före hyrestidens utgång återkalla sin ansökan om medling.

I propositionen föreslås slutligen att den nuvarande längsta tiden för uppskov med avflyttning – ett år – förlängs till ett år och sex månader.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 1979.”

I detta sammanhang behandlades de med anledning av propositionen väckta motionerna

1978/79:2194 av Lars Henrikson m. fl. (s), vari hemställdes att riksdagen skulle anta de genom propositionen 1978/79:89 framlagda förslagen om ändring i hyreslagen m. m. med de ändringar som förordats i motionen, innebärande – i enlighet med hyresrättsutredningens (SOU 1978:8) förslag –

att hyresnämnds yttrande i en ersättningsprocess endast skulle få frångås om det visade sig att lokalens marknadshyra varit påtagligt högre eller lägre än nämnden angett (en presumptionsregel).

att ersättningstvister skulle flyttas från fastighetsdomstol till hyresnämnd med bostadsdomstolen som fullföljdsinstans,

att indexklausuler skulle förbjudas i korttidsavtal och

att lokalhyresgäst alltid skulle ha rätt till en uppsägningstid av minst nio månader,

1978/79:2204 av Johan Olsson m. fl. (c), vari föreslagits att riksdagen skulle anta de vid propositionen 1978/79:89 fogade lagförslagen med de ändringar och tillägg som behövdes för att lagstiftningen skulle innebära

- a. att hyresnämndens yttrande gavs presumtionsverkan,
- b. att ersättningstvister flyttades från fastighetsdomstol till hyresnämnd m. m.,
- c. att indexklausuler förbjöds i korttidsavtal,
- d. att lokalhyresgäst skulle ha rätt till en minsta uppsägningstid om nio månader,

1978/79:2205 av Sven-Olov Träff m. fl. (m), vari hemställdes att riksdagen beslutade

1. att hyresnämndens yttrande tillerkändes legal presumtionsverkan i ersättningsprocessen,
2. att frågan om ersättning vid obefogad uppsägning prövades av hyresnämnd,
3. att förbud mot indexklausul vid korttidsavtal vid uthyrning av lokaler infördes,
4. att en obligatorisk ömsesidig uppsägningstid om 9 månader infördes, och

1978/79:2206 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari föreslagits att riksdagen skulle anta de till propositionen lämnade lagförslagen med de ändringar som förordats i motionen, innebärande att hyresrättsutredningens förslag beträffande presumtionsregeln, ersättningsprocessen, indexklausuler och uppsägningstid borde genomföras.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med anledning av regeringens förslag och motionerna 1978/79:2194, 2204, 2205 och 2206 skulle anta utskottets förslag till lag om ändring i jordabalken, innebärande bl. a.

beträffande presumtionsregel – att hyresnämnds yttrande i en ersättningsprocess fick frångås endast om det visats eller eljest var uppenbart att marknadshyran var påtagligt högre eller lägre än nämnden angett, resp. att hyresnämndens bedömning av anvisad lokals godtagbarhet inte varit riktig,

beträffande indexklausuler – att utskottet tillstyrkt motionsförslagen och

beträffande uppsägningstid – att lokalhyresgäst alltid skulle ha rätt till en sådan om minst nio månader, vilket dock inte skulle gälla för hyresavtal beträffande lägenhet som var avsedd att användas för annat än förvärvsverksamhet om detta hyresavtal hade samband med hyresavtal som avsåg bostadslägenhet,

2. att riksdagen skulle

a. upphäva sitt beslut den 19 april 1979 (prop. 1978/79:90, JuU 1978/79:30, rskr 268) beträffande lag om ändring i lagen (1973:188) om arrendenämnder och hyresnämnder,

b. med anledning av regeringens förslag och motionerna 1978/79:2194, 2204, 2205 och 2206 anta utskottets förslag till lag om ändring i lagen (1973:188) om arrendenämnder och hyresnämnder.

Reservation hade avgivits av Per-Erik Nisser (m), Wilhelm Gustavsson (fp), Rolf Dahlberg (m) och Georg Danell (m) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med anledning av regeringens förslag och motionerna 1978/79:2194, 2204, 2205 och 2206 skulle anta

a. regeringens förslag till lag om ändring i jordabalken såvitt avsåg 12 kap. 57 a §, innebärande att hyresnämndens yttrande inte skulle tillerkännas legal presumtionsverkan i en eventuell ersättningsprocess,

b. utskottets förslag till lag om ändring i jordabalken utom såvitt avsåg 2 kap. 57 a §.

WILHELM GUSTAFSSON (fp):

Herr talman! Civilutskottets betänkande nr 32 om lokalhyra, som vi skall behandla i dag, är inte kontroversiellt i någon större utsträckning. Jag kan därför fatta mig ganska kort. I både utredning, proposition och motioner har man varit rörande ense om behovet av att stärka lokalhyresgästernas ställning. Om den praktiska utformningen av lösningen på detta problem har det rått delade meningar på några punkter. Efter utskottsbehandlingen är det bara på en punkt som meningarna går isär. Och det gäller frågan hur lagligt stark inverkan ett hyresnämndsytrande i ett medlingsförfarande skall ges i en eventuellt efterföljande ersättningsprocess. I den frågan – den s. k. presumtionsregeln – föreligger en reservation från utskottets folkpartister och moderater.

Alla är vi överens om att det medlingsförfarande hos hyresnämnd som ingår vid tvist om förlängning av hyresavtal skall ge kvalificerad förhandlingshjälp. Och ett viktigt inslag i den proceduren kan då vara ett hyresnämndsytrande om marknadshyran för den lokal det är fråga om. Det som vi inte är överens om är vilken rättslig tyngd ett sådant yttrande skall tillmätas i en eventuellt följande ersättningsprocess. Majoriteten menar att det bör kunna frångås endast om det i den fortsatta processen visas att lokalens marknadshyra varit påtagligt högre eller lägre än nämnden angett.

Vi reser vanter har den uppfattningen att ett nämnduttalande om lokalhyran, även om det inte ges legal presumtionsverkan, i de allra flesta fall ändå kommer att utgöra en tillräcklig påtryckning på parterna att träffa uppgörelse på den av nämnden angivna nivån. Parterna torde under alla förhållanden vara väl medvetna om att hyresnämndens yttrande i en eventuell ersättningsprocess kommer att tillmätas stort bevisvärde, vare sig det ges en legal presumtionsverkan eller ej.

Om man skapar den av utskottsmajoriteten åsyftade starka uppbindningen redan vid medlingsförhandlingarna under hyresnämndens medverkan, kan detta – vilket många remissinstanser framhållit – leda till att i och för sig okomplicerade förlikningsförhandlingar får processkaraktär. Och man får räkna med att parterna i många fall kommer att finna det inte blott förenligt med sina intressen utan t. o. m. nödvändigt att ta fram mycket omfattande ortsprisutredningar innan hyresnämnden fattar sitt beslut. Detta förlänger medlingen och kan innebära betydande kostnader för parterna.

Det finns anledning påpeka att det finns ett mönster i remissyttrandena över utredningsförslaget. Lokalhyresgästernas förespråkare vill ge hyresnämndens yttrande presumtionsverkan, medan fastighetsföreträdare har den motsatta uppfattningen. Domstolarna, som inte har några partsintressen, förordar enstämmigt att hyresnämndens yttrande inte skall ges legal presumtionsverkan. Att Kooperativa förbundet och hyresnämnden i Stockholm går på samma linje finns det anledning att observera.

Vilken linje man slutligen väljer är en avvägningsfråga. Vi reserverar menar att övervägande skäl talar för att man går på den linje som föredragande statsrådet kommit fram till efter att ha vägt de båda förslagen mot varandra och således avstår från att ge hyresnämndens yttrande legal presumtionsverkan.

Jag ber att på denna punkt få yrka bifall till reservationen och i övrigt bifall till utskottets hemställan.

TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Jag vill genast säga att jag i stort sett är tillfredsställd med innehållet i det utskottsbetänkande som vi nu behandlar. Det är jag med hänsyn till den partimotion som vi från vänsterpartiet kommunisterna har väckt i den här frågan. På tre av de punkter där vi har föreslagit ändringar i förhållande till propositionen, ändringar som sammanfaller med vad hyresrättsutredningen hade föreslagit, har vpk-förslagen tillstyrkts.

På den fjärde punkten som har med den s. k. ersättningsprocessen att göra, dvs. bestämmelserna om vilka som skall avgöra skadestandsfrågor, har motionens förslag inte tillstyrkts. Vi har på den punkten föreslagit att hyresnämnden och bostadsdomstolen skall avgöra skadestandsfrågorna, men utskottet har inte gått på den linjen. Utskottet har emellertid hänvisat till att hyresrättsutredningen enligt sina direktiv i sitt slutbetänkande kommer att fullständigt behandla frågan om huruvida samtliga tvister på hyresrättens område bör prövas av hyresnämnden med bostadsdomstolen som slutinstans. Problemet kommer alltså att behandlas av hyresrättsutredningen, och vi har från vpk:s sida ingenting emot att frågan om var ersättningsmålen skall handläggas får anstå tills utredningens resultat föreligger.

Lokalhyresgästernas besittningsskydd har varit föremål för mycken diskussion under hela 1970-talet. Det indirekta besittningsskydd som lokalhyresgästerna nu har, har brister och ofullständigheter som genom de nu föreliggande förslagen och ändringarna inte till fullo har reparerats, men

förslagen går åt rätt håll och innebär en betydande förbättring för lokalhyresgästerna.

Jag kan, herr talman, med det jag nu sagt begränsa mig till att uttala min tillfredsställelse över den behandling som vpk-motionen och andra motioner i samma riktning har fått i detta sammanhang och yrka bifall till utskottets hemställan.

KJELL MATTSSON (c):

Herr talman! I civilutskottets betänkande nr 32 behandlas propositionen 1978/79:89 om lokalhyra jämte fyra motioner som väckts med anledning av propositionen. Motionerna är i sak samstämmiga. Bakom dem står företrädare för socialdemokraterna, centern, moderaterna och vänsterpartiet kommunisterna. Förslagen i propositionen bygger i de flesta delar på hyresrättsutredningens betänkande i ämnet. Det som man tar upp i motionerna är fyra områden, där bostadsministern anser att utredningens förslag inte bör genomföras: presumtionsregeln, ersättningsprocesser, indexklausuler och uppsägningstider. Beträffande de tre sistnämnda föreligger enighet i utskottet. Vi föreslår sålunda att tvister om ersättning enligt hyreslagen även i fortsättningen skall handläggas hos fastighetsdomstol, att indexklausuler skall förbjudas i hyresavtal som är slutna för en tid av högst ett år eller på obestämd tid samt att en uppsägningstid av minst nio månader skall gälla för lokalhyresgäst, om hyrestiden omfattar minst denna tid. Om detta är alltså samtliga i utskottet ense.

Beträffande den återstående frågan, presumtionsregeln, har – som Wilhelm Gustafsson sade här – moderaterna och folkpartisterna inte kunnat ansluta sig till utskottsmajoriteten. Vad det gäller är införande av en s. k. presumtionsregel i hyreslagstiftningen. Hyresrättsutredningen hade föreslagit att hyresnämnd på begäran av part skulle yttra sig om marknadshyra och att detta yttrande i en eventuell ersättningsprocess skulle få frångås endast om det visas eller eljest är uppenbart att marknadshyran är påtagligt högre eller lägre än nämnden angett eller att hyresnämndens bedömning av anvisad lokals godtagbarhet inte varit riktig.

I propositionen avvisas utredningsförslaget om att hyresnämndens yttrande skall ha presumtionsverkan i senare ersättningstvister. Som jag nyss anförde har alltså i samtliga motioner ställts det motsatta yrkandet, att utredningsförslaget om presumtionsregel bör leda till lagstiftning. Det har utskottsmajoriteten också ställt sig bakom.

Skälen till att vi tillstyrkt motionerna i detta avseende är att vi tror att man härigenom uppnår ett effektivare medlingsförfarande vid tvist om lokalhyra. Det framgår av propositionen att man mot varandra vägt fördelar och nackdelar med presumtionsregeln. Regeringen har stannat för att den skulle ha övervägande nackdelar. Utskottet gör alltså den motsatta bedömningen. Vi tror inte att det här av parterna kommer att uppfattas som en form av process utan att det kommer att uppfattas som ett förlikningsförfarande. Effekterna av en presumtionsregel är så positiva att en sådan bör realiseras, så att ett effektivare medlingsförfarande vid tvist om lokalhyra uppnås.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till civilutskottets hemställan på samtliga punkter i betänkande nr 32.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Per-Erik Nisser m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Wilhelm Gustafsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 32 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Per-Erik Nisser m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Wilhelm Gustafsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	213
Nej	–	72
Avstår	–	2

§ 8 Ändring i konkurslagen, m. m.

Föredrogs lagutskottets betänkande 1978/79:19 med anledning av propositionen 1978/79:105 med förslag till ändring i konkurslagen (1921:225), m. m. jämte motioner.

I propositionen 1978/79:105 hade regeringen (justitiedepartementet) – efter hörande av lagrådet – föreslagit riksdagen att anta

1. lag om ändring i konkurslagen (1921:225),
2. lag om ändring i jordabalken,
3. lag om ändring i lagen (1921:244) om utmättningsed,
4. lag om ändring i lagen (1956:217) om vissa krediträttingars konkurs,
5. lag om ändring i lagen (1970:741) om statlig lönegaranti vid konkurs,
6. lag om ändring i lagen (1971:494) om exekutiv försäljning av fast egendom,
7. lag om ändring i lagen (1971:500) om exekutiv försäljning av luftfartyg m. m.,
8. lag om ändring i rättshjälpslagen (1972:429).

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen föreslås genomgripande ändringar av bestämmelserna om

Nr 141

Onsdagen den
9 maj 1979

*Ändring i konkurs-
lagen, m. m.*

Ändring i konkurs-
lagen, m. m.

konkursförvaltning och tillsyn över konkursförvaltning. Även i reglerna om konkursgäldenärens rörelsefrihet m. m. föreslås ändringar. Reformen är ett led i den fortgående revisionen av konkurslagstiftningen.

I fråga om *ordinär konkurs* är syftet med förslaget att åstadkomma en ordning för förvaltning och tillsyn som är effektivare och samtidigt bättre anpassad till nutida samhällsförhållanden än gällande ordning. Förvaltningen skall handhas av specialister, i första hand advokater. Förvaltaren får en i huvudsak självständig ställning i förhållande till tillsynsorgan och borgenärs-kollektiv. Han skall dock i viktigare förvaltningsfrågor samråda med särskilt berörda borgenärer. I större och mera komplicerade konkurser skall förvaltaren kunna få hjälp av en rådgivare som utses av konkursdomstolen.

Rättens ombudsman skall inte finnas kvar i *ordinär konkurs*. Tillsynen skall i stället åvila kronofogdemyndighet. Avsikten är att i princip en kronofogdemyndighet i varje län skall utses att fungera som tillsynsmyndighet i konkurs. Tillsynsmyndigheten skall övervaka att förvaltningen bedrivs på ett ändamålsenligt sätt och därvid bl. a. se till att avvecklingen inte fördröjs i onödan.

Konkursdomaren skall inte ha någon tillsyn över förvaltarens verksamhet. Däremot får han till uppgift att svara för förlikningsverksamheten i *ordinär konkurs*. Han skall bl. a. vara ordförande vid förlikningssammanträde. När tvistefrågorna är komplicerade skall konkursdomaren kunna uppdra åt lämplig person att biträda i förlikningsarbetet.

I propositionen föreslås vidare att det nuvarande systemet med s. k. fattigkonkurs ersätts av en ny ordning för handläggning av *mindre konkurs*. Denna handläggningsform skall dessutom tillämpas i åtskilliga fall som nu följer reglerna om *ordinär konkurs*. Förslaget syftar främst till att komma till rätta med de brister som är förenade med nuvarande fattigkonkurser och att åstadkomma en effektivare konkursförvaltning.

En viktig nyhet är att förvaltare skall förordnas i alla *mindre konkurser*. Förvaltaren skall i princip ha samma kvalifikationer som förvaltare i *ordinär konkurs*. Detta innebär att advokater i allmänhet kommer i fråga för förvaltaruppdragen även i de *mindre konkurserna*. Förvaltaren skall utreda orsakerna till obeståndet samt undersöka om det finns återvinningsmöjligheter och om gäldenären kan misstänkas för gäldenärsbrott. Till förvaltarens uppgifter hör också att utreda vilka fordringar som kan göras gällande i konkursen.

Om det inte finns tillgångar i boet som täcker konkurskostnaderna och boets andra skulder, skall konkursen avskrivas i anslutning till att gäldenären beedigar bouppteckningen.

Finns det egendom i boet, skall förvaltaren sälja den och upprätta ett utdelningsförslag. Borgenärerna behöver inte bevaka sina fordringar. Utdelningsförslaget prövas av konkursdomaren efter ett kungörelseförfarande.

Tillsynen över förvaltningen i *mindre konkurs* skall liksom i *ordinär konkurs* utövas av kronofogdemyndighet i egenskap av tillsynsmyndighet.

Om den *mindre konkursen* uppstått på ansökan av annan borgenär än

staten och kostnaderna inte kan tas ut ur boet, skall borgenären svara för dessa intill ett belopp motsvarande en tiondel av basbeloppet. Staten skall stå för de kostnader som inte kan betalas av boet eller ansvarig borgenär.

Skärpningar föreslås i bestämmelserna om *konkursgäldenärs rörelsefrihet* och om *tvångsmedel* mot denne. Möjligheterna att hämta eller häkta honom utvidgas. Gäldenären skall vidare kunna åläggas att lämna ifrån sig sitt pass. Enligt förslaget skall ingripande i form av reseförbud och ytterst häktning kunna ske mot gäldenär redan innan konkursansökan har prövats. Om gäldenären är juridisk person, skall även förutvarande ställföreträdare i vissa fall vara underkastad de inskränkningar i rörelsefriheten som gäller för gäldenären. Genom förslaget öppnas också möjlighet för borgenär att innan konkursansökan har prövats få kvarstad eller skingringsförbud beträffande gäldenärens egendom.

Reformen föreslås träda i kraft den 1 januari 1980.”

I detta sammanhang hade behandlats
dels de under allmänna motionstiden vid 1977/78 års riksmöte väckta motionerna

1977/78:528 av Knut Wachtmeister (m),

1977/78:1004 av Bernt Nilsson m. fl. (s),

1977/78:1472 av Bernt Ekinge (fp), vari yrkats att riksdagen hos regeringen begärde förslag till sådan ändring av konkurslagen att även konkursbo kunde försättas i konkurs,

dels de under allmänna motionstiden vid 1978/79 års riksmöte väckta motionerna

1978/79:246 av Carl-Henrik Hermansson m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen hos regeringen begärde omedelbara initiativ för att förhindra att konkurser utnyttjades för ekonomisk brottslighet,

1978/79:1765 av Ivan Svanström (c), vari såvitt nu var i fråga yrkats

1. att riksdagen skulle anta sådana ändringar i konkurslagstiftningen att de synpunkter som anförts i motionen blev tillgodosedda,

2. att riksdagen hos regeringen begärde utredning av frågan om införande av en systematisk förteckning hos patent- och registreringsverket över personer som var styrelseledamöter i aktiebolag,

dels de med anledning av propositionen väckta motionerna

1978/79:2207 av Lennart Andersson m. fl. (s), vari yrkats att riksdagen skulle

1. besluta att kronofogdemyndighet som huvudregel skulle vara förvaltare i mindre konkurs,

2. besluta att länsstyrelse skulle vara tillsynsmyndighet i konkurs,

3. avslå förslaget om utseende av person att vara rådgivare och/eller förlikningsman i ordinär konkurs,

4. anta de vid propositionen fogade förslagen till lag om ändring i konkurslagen och lag om ändring i lagen om statlig lönegaranti vid konkurs

*Ändring i konkurs-
lagen, m. m.*

med de ändringar däri som motionärerna föreslagit,

5. ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om arbetsmarknadspolitiska och regionalpolitiska intressen i konkurs,

1978/79:2208 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen med anledning av propositionen 1978/79:105 i konkurslagen (1921:225) införde bestämmelser som innebar

1. att förbud skulle råda för gäldenär att driva bokföringspliktig rörelse under viss tid efter konkursens upphörande (s. k. konkurskarantän),

2. att bland de utsedda förvaltarna vid konkurs i tillämpliga fall alltid skulle vara minst en representant för de anställda, och

1978/79:2209 av Håkan Winberg m. fl. (m), vari yrkats att riksdagen beslutade

1. att reglerna om tillsynsmyndighetens hörande i 45, 50 a och 185 a §§ skulle utgå,

2. att 54 § beträffande beslut om handräckning och kronofogdemyndighets användande av tvång och våld utformades på sätt i motionen angivits, innebärande att särskilda bestämmelser om rätten att använda tvång eller våld mot person ej behövde införas i konkurslagen och att användningen av tvång och våld mot person vid handräckning enligt konkurslagen inte borde skilja sig från vad som eljest gällde vid kronofogdemyndighets tjänsteutövning,

3. att i 55 § tredje stycket infördes en bestämmelse som ålade förvaltaren att anmäla misstanke om såväl gäldenärsbrott som annat förmögenhetsbrott,

4. att i 208 § angavs att utförande av handräckning jämlikt 54 § samt åtgärder enligt 7 och 8 §§ lagen om statlig lönegaranti vid konkurs medförde jäv vid tillsynsförfarandet.

Utskottet hemställde

1. beträffande allmänna överbäganden att riksdagen godkände vad utskottet anförde,

2. beträffande konkurskarantän att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:246 samt motionen 1978/79:1765, yrkandet 1 delvis, och motionen 1978/79:2208, yrkandet 1,

3. beträffande förteckning över styrelseledamöter i aktiebolag att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:1765, yrkandet 2,

4. beträffande anmälan om brott att riksdagen med anledning av propositionen 1978/79:105 i denna del, motionen 1978/79:1765, yrkandet 1 delvis, och motionen 1978/79:2209, yrkandet 3, godkände vad utskottet anförde,

5. beträffande missbruk av lönegarantin att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1004,

6. beträffande utvidgning av lönegarantin att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:528,

7. beträffande samhällseliga intressen i konkurs att riksdagen skulle avslå

motionen 1978/79:2207, yrkandet 5,

8. beträffande val av tillsynsmyndighet att riksdagen med bifall till propositionen i denna del och med avslag på motionen 1978/79:2207, yrkandet 2, godkände vad utskottet anfört,

9. beträffande jäv mot tjänsteman vid tillsynsmyndighet att riksdagen med avslag på motionen 1978/79:2207, yrkandet 4 delvis, och motionen 1978/79:2209, yrkandet 4, skulle anta 208 § i det i propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i konkurslagen (1921:225),

10. beträffande arbetstagares ställning i konkurs att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:2208, yrkandet 2,

11. beträffande rådgivare eller förlikningsman i konkurs att riksdagen med bifall till propositionen i denna del och med avslag på motionen 1978/79:2207, yrkandet 3, godkände vad utskottet anfört,

12. beträffande förvaltare i mindre konkurs att riksdagen med bifall till propositionen i denna del och med avslag på motionen 1978/79:2207, yrkandet 1, godkände vad utskottet anfört,

13. beträffande beslut om handläggningsform för konkurs att riksdagen med avslag på motionen 1978/79:2207, yrkandet 4 delvis, skulle anta 18 a § förslaget till lag om ändring i konkurslagen,

14. beträffande kvarstad och skingringsförbud att riksdagen med avslag på motionen 1978/79:2207, yrkandet 4 delvis, skulle anta 14 a § förslaget till lag om ändring i konkurslagen,

15. beträffande handräckning att riksdagen med avslag på motionen 1978/79:2209, yrkandet 2, skulle anta 54 § förslaget till lag om ändring i konkurslagen,

16. beträffande tillsynsmyndighetens hörande att riksdagen med bifall till propositionen i denna del och med avslag på motionen 1978/79:2209, yrkandet 1, godkände vad utskottet anfört,

17. beträffande konkursbos försättande i konkurs att riksdagen med anledning av motionen 1977/78:1472 skulle anta 193 § förslaget till lag om ändring i konkurslagen,

18. att riksdagen med anledning av motionen 1978/79:1765, yrkandet 1 delvis, och motionen 1978/79:2209, yrkandet 3, skulle anta 55 § förslaget till lag om ändring i konkurslagen med av utskottet föreslagen lydelse, innebärande att förvaltarens anmälningsskyldighet beträffande andra brott än gäldenärsbrott borde begränsas till fall då gäldenären drivit näringsverksamhet och det under konkursförvaltningen kommit fram att gäldenären kunde misstänkas för brott av ej ringa beskaffenhet som hade samband med verksamheten,

19. att riksdagen med anledning av motionen 1978/79:1765, yrkandet 1 delvis, och motionen 1978/79:2209, yrkandet 3, samt med avslag på motionen 1978/79:2207, yrkandet 4 delvis, skulle anta 185 b § förslaget till lag om ändring i konkurslagen med av utskottet föreslagen lydelse i enlighet med vad som föreslagits beträffande 55 §,

20. att riksdagen med avslag på motionen 1978/79:2207, yrkandet 4 delvis, och motionen 1978/79:2209, yrkandet 1 delvis, skulle anta 50 a, 81, 108 och

Nr 141

Onsdagen den
9 maj 1979

Ändring i konkurslagen, m. m.

*Ändring i konkurs-
lagen, m. m.*

210 a §§ förslaget till lag om ändring i konkurslagen,

21. att riksdagen med avslag på motionen 1978/79:2207, yrkandet 4 delvis, och motionen 1978/79:2209, yrkandet 1 delvis, skulle anta 185 a § förslaget till lag om ändring i konkurslagen,

22. att riksdagen med avslag på motionen 1978/79:2209, yrkandet 1 delvis, skulle anta 45 § förslaget till lag om ändring i konkurslagen,

23. att riksdagen med avslag på motionen 1978/79:2207, yrkandet 4 delvis, skulle anta 27, 42, 98, 185 h, 187 och 209 §§ förslaget till lag om ändring i konkurslagen,

24. att riksdagen skulle anta förslaget till lag om ändring i konkurslagen i den mån det inte omfattades av vad utskottet under mom. 9, 13–15 och 17–23 hemställt,

25. att riksdagen med avslag på motionen 1978/79:2207, yrkandet 4 delvis, skulle anta det i propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1970:741) om statlig lönegaranti vid konkurs,

26. att riksdagen skulle avslå övriga i propositionen framlagda lagförslag,

27. att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:1765, yrkandet 1, i den mån det inte omfattades av vad utskottet ovan hemställt.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande allmänna överväganden (vid mom. 1 i utskottets hemställan) av Lennart Andersson, Stig Olsson, Elvy Nilsson, Arne Andersson i Gamleby, Åke Gillström, Ingemar Konradsson och Bengt Silfverstrand (samtliga s) som ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanterna angiven lydelse,

2. beträffande konkurskarantän av Lennart Andersson, Stig Olsson, Elvy Nilsson, Arne Andersson i Gamleby, Åke Gillström, Ingemar Konradsson och Bengt Silfverstrand (samtliga s) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1978/79:246 samt motionen 1978/79:1765, yrkandet 1 delvis, och motionen 1978/79:2208, yrkandet 1, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört angående framläggande av proposition med förslag till konkurskarantän,

3. beträffande samhälleliga intressen i konkurs av Lennart Andersson, Stig Olsson, Elvy Nilsson, Arne Andersson i Gamleby, Åke Gillström, Ingemar Konradsson och Bengt Silfverstrand (samtliga s) som ansett att utskottet under 7 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1978/79:2207, yrkandet 5, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

4. beträffande val av tillsynsmyndighet av Lennart Andersson, Elvy Nilsson, Arne Andersson i Gamleby, Åke Gillström, Ingemar Konradsson, Bengt Silfverstrand och Birgitta Johansson (samtliga s) som ansett att

utskottet under 8 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen i denna del och med bifall till motionen 1978/79:2207, yrkandet 2, godkände vad reservanterna anförde,

5. beträffande jäv mot tjänsteman vid tillsynsmyndighet av Lennart Andersson, Elvy Nilsson, Arne Andersson i Gamleby, Åke Gillström, Ingemar Konradsson, Bengt Silfverstrand och Birgitta Johansson (samtliga s) som – under förutsättning av bifall till reservationen nr 4 – ansett att utskottet under 9 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:2207, yrkandet 4 delvis, och med avslag på motionen 1978/79:2209, yrkandet 4, skulle dels avslå det i propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i konkurslagen (1921:225) såvitt avsåg 208 §, dels anta sådan ändring i ingressen till lagförslaget som föranleddes härav,

6. beträffande jäv mot tjänsteman vid tillsynsmyndighet av Bo Siegbahn (m) och Joakim Ollén (m) som ansett att utskottet under 9 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1978/79:2209, yrkandet 4, och med avslag på motionen 1978/79:2207, yrkandet 4 delvis, skulle anta 208 § i det i propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i konkurslagen (1921:225) med av reservanterna föreslagna lydelse, innebärande att vad som sagts om jäv på grund av handläggning av allmänt mål skulle gälla även den som för enskild borgenär i mål enligt utsökningslagen verkställt indrivning eller handräckning mot gäldenären eller som utfört handräckning mot denne enligt 54 § denna lag eller tagit befattning med ärende som avsågs i 7 och 8 §§ lönegarantilagen och som rörde anspråk som gjordes gällande i konkursen,

7. beträffande rådgivare eller förlikningsman i konkurs av Lennart Andersson, Elvy Nilsson, Arne Andersson i Gamleby, Åke Gillström, Ingemar Konradsson, Bengt Silfverstrand och Birgitta Johansson (samtliga s) som ansett att utskottet under 11 bort hemställa

att riksdagen med avslag på propositionen i denna del och med bifall till motionen 1978/79:2207, yrkandet 3, skulle godkänna vad reservanterna anförde,

8. beträffande förvaltare i mindre konkurs av Lennart Andersson, Elvy Nilsson, Arne Andersson i Gamleby, Åke Gillström, Ingemar Konradsson, Bengt Silfverstrand och Birgitta Johansson (samtliga s) som ansett att utskottet under 12 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen i denna del och med bifall till motionen 1978/79:2207, yrkandet 1, skulle godkänna vad reservanterna anförde,

9. beträffande beslut om handläggningsform för konkurs av Lennart Andersson, Elvy Nilsson, Arne Andersson i Gamleby, Åke Gillström,

Nr 141

Onsdagen den
9 maj 1979

*Ändring i konkurs-
lagen, m. m.*

Onsdagen den
9 maj 1979

*Ändring i konkurs-
lagen, m. m.*

Ingemar Konradsson, Bengt Silfverstrand och Birgitta Johansson (samtliga s) som ansett att utskottet under 13 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:2207, yrkandet 4 delvis, skulle anta 18 a § förslaget till lag om ändring i konkurslagen med i motionen angiven lydelse, innebärande att konkursdomaren borde samråda med kronofogdemyndigheten före beslutet om handläggningsform och att möjlighet till uppskov med beslutet en kortare tid skulle skapas,

10. beträffande kvarstad och skingringsförbud av Lennart Andersson, Elvy Nilsson, Arne Andersson i Gamleby, Åke Gillström, Ingemar Konradsson, Bengt Silfverstrand och Birgitta Johansson (samtliga s) som ansett att utskottet under 14 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1978/79:2207, yrkandet 4 delvis, skulle anta 14 a § förslaget till lag om ändring i konkurslagen med av reservanterna föreslagen lydelse, innebärande att kvarstad eller skingringsförbud borde kunna gälla även för tiden fram till dess förvaltaren omhändertog egendomen och att beslut om kvarstad eller skingringsförbud borde kunna meddelas i samband med konkursbeslutet om sådan åtgärd inte tidigare beslutats,

11. beträffande handräckning av Bo Siegbahn (m) och Joakim Ollén (m) som ansett att utskottet under 15 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1978/79:2209, yrkandet 2, skulle anta 54 § förslaget till lag om ändring i konkurslagen med av reservanterna föreslagen lydelse, innebärande att nuvarande ordning att beslut om handräckning fattades av överexekutor skulle bibehållas,

12. beträffande tillsynsmyndighetens hörande av Lennart Andersson, Elvy Nilsson, Arne Andersson i Gamleby, Åke Gillström, Ingemar Konradsson, Bengt Silfverstrand och Birgitta Johansson (samtliga s) som – under förutsättning av bifall till reservationerna nr 7 och 8 – ansett att utskottet under 16 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen i denna del och med avslag på motionen 1978/79:2209, yrkandet 1, skulle godkänna vad reservanterna anfört,

13. av Lennart Andersson, Elvy Nilsson, Arne Andersson i Gamleby, Åke Gillström, Ingemar Konradsson, Bengt Silfverstrand och Birgitta Johansson (samtliga s) som – under förutsättning av bifall till reservationen nr 8 – ansett att utskottet under 19 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:2207, yrkandet 4 delvis, och med anledning av motionen 1978/79:1765, yrkandet 1 delvis, och motionen 1978/79:2209, yrkandet 3, skulle anta 185 b § förslaget till lag om ändring i konkurslagen med av reservanterna föreslagen lydelse,

14. av Lennart Andersson, Elvy Nilsson, Arne Andersson i Gamleby, Åke Gillström, Ingemar Konradsson, Bengt Silfverstrand och Birgitta Johansson (samtliga s) som – under förutsättning av bifall till reservationen nr 7 – ansett att utskottet under 20 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:2207, yrkandet 4 delvis, och med avslag på motionen 1978/79:2209, yrkandet 1 delvis, skulle avslå förslaget till lag om ändring i konkurslagen såvitt avsåg 50 a §, dels anta sådan ändring i ingressen till lagförslaget som föranleddes härav, dels och anta 81, 108 och 210 a §§ förslaget till lag om ändring i konkurslagen med i bilaga till betänkandet angiven lydelse,

15. av Lennart Andersson, Elvy Nilsson, Arne Andersson i Gamleby, Åke Gillström, Ingemar Konradsson, Bengt Silfverstrand och Birgitta Johansson (samtliga s) som – under förutsättning av bifall till reservationen nr 8 – ansett att utskottet under 21 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:2207, yrkandet 4 delvis, och med avslag på motionen 1978/79:2209, yrkandet 1 delvis, skulle anta 185 a § förslaget till lag om ändring i konkurslagen med i bilaga till betänkandet angiven lydelse,

16. av Lennart Andersson, Elvy Nilsson, Arne Andersson i Gamleby, Åke Gillström, Ingemar Konradsson, Bengt Silfverstrand och Birgitta Johansson (samtliga s) som – under förutsättning av bifall till reservationerna nr 4 och 8 – ansett att utskottet under 23 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:2207, yrkandet 4 delvis, skulle anta 27, 42, 98, 185 h, 187 och 209 §§ förslaget till lag om ändring i konkurslagen med i bilaga till betänkandet angiven lydelse,

17. av Lennart Andersson, Elvy Nilsson, Arne Andersson i Gamleby, Åke Gillström, Ingemar Konradsson, Bengt Silfverstrand och Birgitta Johansson (samtliga s) som – under förutsättning av bifall till reservationen nr 8 – ansett att utskottet under 25 bort hemställa att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:2207, yrkandet 4 delvis, skulle anta det i propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1970:741) om statlig lönegaranti vid konkurs med den ändringen att 7 och 8 §§ lagförslaget skulle erhålla i bilaga till betänkandet angiven lydelse.

Justitieministern SVEN ROMANUS:

Herr talman! Den genomgripande reform av konkursförfarandet som regeringen nu föreslår och som riksdagen i dag skall ta ställning till är av stor betydelse för det ekonomiska livet och samhället i övrigt. Förslaget tillgodoser viktiga reformbehov. Det är med tillfredsställelse jag konstaterar att det trots vissa meningsskiljaktigheter synes finnas en bred enighet om huvuddragen i reformen.

Förslaget utgör andra ledet i den omarbetning av konkurslagen som inleddes för några år sedan. I en första etapp reviderades den materiella

*Ändring i konkurs-
lagen, m. m.*

konkursrätten, bl. a. reglerna om förutsättningarna för konkurs och om återvinning. Genomförs den nu föreslagna reformen av konkursförfarandet, innebär det att konkurslagstiftningen i väsentliga delar anpassas till nutida förhållanden. Till skillnad mot den mera begränsade reform som föreslogs i en proposition år 1976 omfattar det nu aktuella förslaget både stora och små konkurser. Det återstår dock fortfarande några frågor att lösa innan reformarbetet kan anses avslutat.

I detta hänseende kan jag till en början erinra om att den dåvarande trepartiregeringen 1977 gav konkurslagskommittén i uppdrag att överväga hur man bäst skall kunna förebygga det missbruk av konkursinstitutet som bl. a. kommer till uttryck genom upprepade konkurser. I enlighet med detta uppdrag har kommittén lagt fram ett förslag om införande av s. k. konkurskarantän. Förslaget innebär att en näringsidkare, som har gått i konkurs, under vissa förutsättningar kan förbjudas att driva näring under en femårsperiod. Förbudet skall grundas på en domstolsprövning i varje särskilt fall. Förslaget har sänts på remiss. Remissbehandlingen är i det närmaste avslutad. De remissinstanser som hittills har yttrat sig har över lag varit positiva till tanken på ett näringsförbud i samband med konkurs. Regeringen avser att snarast ta ställning till kommittéförslaget med sikte på att en proposition i ämnet skall läggas fram i höst.

Av arbetet på att revidera konkurslagen återstår sedan en översyn av bl. a. bestämmelserna om bevakning i ordinära konkurser. Konkurslagskommittén är f. n. sysselsatt med den uppgiften. I slutskedet av arbetet måste också konkurslagen moderniseras i språkligt och lagtekniskt avseende.

Som jag redan har antytt omfattar den reform som riksdagen behandlar i dag förfarandet i både stora och små konkurser. Det är utan tvivel värdefullt ur både saklig och lagteknisk synvinkel att förfarandefrågorna på detta sätt har kunnat behandlas i ett sammanhang för alla konkurser.

Nuvarande ordning för förvaltning och tillsyn har otvivelaktigt klara brister. Särskilt iögonfallande är att utredningen i de s. k. fattigkonkurserna är otillräcklig. Bristerna har naturligtvis blivit mera kännbara allteftersom konkurserna har ökat i antal. Denna ökning har varit mycket kraftig under de senaste 10–12 åren, även om en viss avmattning har kunnat skönjas under senare tid. Ett markant drag i utvecklingen är den starka ökningen av antalet fattigkonkurser. De har under tioårsperioden 1969–1978 nästan fördubblats och utgör nu inemot tre fjärdedelar av hela antalet konkurser. Det är svårt att göra en säker prognos om den fortsatta utvecklingen. Vi måste dock räkna med att antalet konkurser under de närmaste åren kommer att ligga kvar på en hög nivå.

Innan jag går in på de särskilda delarna i propositionsförslaget vill jag ange några av de grundläggande synpunkter på konkursförfarandet som propositionen utgår ifrån.

Konkursinstitutet har till ändamål att tillhandahålla en ordning genom vilken samtliga borgenärers konkurrerande anspråk mot en insolvent gäldenär i ett sammanhang kan tillgodoses så långt tillgångarna förslår. Det är av stor vikt för vårt ekonomiska liv att konkursförfarandet är utformat så att

borgenärernas förluster i all möjlig mån begränsas. Det är också viktigt att värdeförstöring undviks så långt det går. Detta kräver att förfarandet är effektivt och att konkurskostnaderna kan hållas på en rimlig nivå.

Man måste emellertid här vidga perspektivet. När vår nuvarande konkurslag kom till år 1921 hade man de rent ekonomiska intressena i blickpunkten. I dag måste också andra hänsyn vägas in. När ett företag befinner sig i en ekonomisk kris, vare sig det har gått så långt som till konkurs eller ej, gör sig ofta viktiga samhällsintressen gällande. Om verksamheten t. ex. läggs ned vid ett företag, kan detta få allvarliga verkningar för de anställda och därmed också för den bygd där verksamheten bedrivs, liksom för samhället i stort. Samhället har på senare tid tagit på sig ett allt större ansvar för att upprätthålla sysselsättningen och för att över huvud taget säkerställa en gynnsam utveckling av näringslivet. Detta kommer till uttryck bl. a. i statliga engagemang genom stöd och bidrag i många former. När ett modernt konkursförfarande utformas måste hänsyn tas till sysselsättningspolitiska och regionalpolitiska intressen. Förfarandet bör vara uppbyggt så att även dessa intressen kan beaktas.

Det finns också ett annat centralt samhällsintresse som måste påverka utformningen av konkursförfarandet. Det är allmänt bekant att en betydande brottslighet förekommer i samband med konkurser. Det rör sig främst om gäldenärsbrott, som inte sällan utgör ett led i en mera omfattande ekonomisk brottslighet. Undersökningar tyder på att gäldenärsbrott förekommer i samband med 40–50 % av alla fattigkonkurser och i en något mindre andel av de ordinära konkurserna. En annan vanlig brottstyp i dessa sammanhang är brott mot uppbördslagen. Arbetet på att bekämpa den ekonomiska brottsligheten har som bekant kraftigt intensifierats under de senaste åren. Det är viktigt att själva konkursförfarandet utformas så att möjligheterna att uppdaga och beivra förekommande brottslighet väsentligt förbättras. En sådan ordning har säkerligen också en betydande brottsförebyggande effekt.

Jag går därmed över till att något kommentera de olika delarna i propositionen.

Förvaltningen i konkurs effektiviseras på flera sätt. *För det första* skall endast väl kvalificerade affärsjurister anlitas för förvaltaruppdragen. Detta innebär att gällande kvalifikationskrav skärps. *För det andra* skall förvaltaren ha en i huvudsak självständig ställning i förhållande till tillsynsorgan och borgenärskollektiv. Detta möjliggör en snabbare och mera handlingskraftig förvaltning än nu. *För det tredje* blir tillsynsförfarandet effektivare. Detta är till gagn även för effektiviteten i själva förvaltningen. Förslaget innebär att nuvarande ordning med en rätts ombudsman ersätts av en myndighetstillsyn. Därmed kan större resurser tillföras tillsynsverksamheten. En myndighetstillsyn tillgodoser också de särskilda samhällsintressen som gör sig gällande i konkurs och som jag har pekat på i det föregående. Dessutom blir det lättare att få till stånd enhetliga grundläggande rutiner i fråga om både förvaltning och tillsyn.

Frågan om vilka myndigheter som bör komma i fråga för tillsynen har

Onsdagen den
9 maj 1979

*Ändring i konkurs-
lagen, m. m.*

diskuterats mycket under detta lagstiftningsärendes gång. Jag vill här endast understryka att de myndigheter som har valts i propositionen – kronofogdemyndigheterna – enligt min mening är särskilt lämpade att fullgöra tillsynen bl. a. från de synpunkter som jag nyss har angett. Jag anser vidare att en tillsyn med i princip en kronofogdemyndighet i varje län som tillsynsorgan och med en jämförelsevis sträng jävsreglering utgör en fullt tillfredsställande lösning från mera principiella synpunkter. En fördel med den föreslagna ordningen är samtidigt att enklare tillsynsuppgifter kan delegeras till andra kronofogdemyndigheter än dem som är tillsynsorgan.

Frågan om hur förvaltningen skall ordnas har tilldragit sig särskild uppmärksamhet när det gäller de mindre konkurserna. Detta är naturligt med tanke på att sådana konkurser kommer att bli de vanligaste och att det är i småkonkurserna som bristerna med den nuvarande ordningen i första hand ger sig till känna. Det har bedömts att ungefär 80 % av alla konkurser kommer att handläggas som mindre konkurser. Till detta bidrar att många konkurser som enligt gällande regler handläggs som ordinär konkurs i fortsättningen kommer att följa den enklare ordningen. Detta bör för dessa konkurser del medföra minskade kostnader och därmed också bättre utdelningsmöjligheter.

Propositionsförslaget innebär att man i de mindre konkurserna får en avsevärt mer effektiv förvaltning än den som f. n. kommer till stånd genom god man vid fattigkonkurs. Förvaltare skall tillsättas i alla mindre konkurser med undantag för en del dödsbokkonkurser. Förvaltaren skall ha i princip samma kvalifikationer och befogenheter som förvaltare i de större konkurserna. Återvinningsfrågorna skall utredas på samma sätt som i en större konkurs, och återvinning till konkursboet skall kunna ske inom ramen för den mindre konkurserna. Förvaltaren skall också utreda om konkursgäldenären kan misstänkas för gäldenärsbrott. Det är naturligt att den effektivare och omsorgsfullare förvaltning som här skall ske är mer kostnadskrävande än den enkla utredning som f. n. äger rum i fattigkonkurs. Häremot står dock de ekonomiska vinster som det effektivare förfarandet är ägnat att medföra, bl. a. genom att medel tillförs konkursbona genom återvinning.

Propositionen innehåller flera förslag utöver dem som gäller förvaltning och tillsyn. Jag kan här nämna möjligheten för borgenär att få konkursgäldenärens egendom belagd med kvarstad under konkursansökningsstadiet. Vidare får förvaltaren möjlighet att på ett smidigt sätt få hjälp av kronofogdemyndighet med att skaffa sig tillgång till egendomen i konkursboet. Även reglerna om konkursgäldenärens rörelsefrihet under konkurs har arbetats om i skärpande riktning. Även i dessa delar ger propositionen bättre möjligheter att komma till rätta med brottsliga eller illojala förfaranden från konkursgäldenärens sida.

Lagutskottets majoritet har tillstyrkt propositionens förslag utom på en punkt, där utskottet föreslår ett tillägg. Detta tillägg innebär att förvaltaren får en uttrycklig skyldighet att anmäla misstanke även om andra brott än gäldenärsbrott, om det under förvaltningens gång kommer fram anledning till sådan misstanke. Detta tillägg ligger helt i linje med de allmänna

synpunkter som har kommit till uttryck i propositionen.

Jag vill till sist något uppehålla mig vid de reservationer som har avgivits.

Då vill jag först understryka att reservationerna enligt min mening inte rubbar intrycket av att det råder en grundläggande enighet om reformen. Meningsmotsättningarna avser i huvudsak en del av de organisatoriska lösningarna. När det gäller de större eller annars mera komplicerade konkurserna är alla ense om att förvaltningen bör ankomma på advokat. Men när vi kommer till de mindre konkurserna föreslås från socialdemokratisk sida att kronofogdemyndighet regelmässigt skall vara förvaltare. Vidare föreslås att länsstyrelse skall vara tillsynsorgan i konkurs.

Jag vill på denna punkt nöja mig med att konstatera att vi alla är eniga om att kronofogdemyndigheternas erfarenheter på det specialexecutiva området bör tas till vara i konkursförfarandet. Regeringen har här gjort den bedömningen att advokaterna har sådana kunskaper och erfarenheter som gör dem bäst lämpade att handha förvaltningen i både stora och små konkurser, medan de erfarenheter som kronofogdemyndigheterna har förvärvat från sitt övriga verksamhetsområde kommer bäst till nytta i samband med tillsynen. Med den ordning som har föreslagits i propositionen och av utskottsmajoriteten får vi också samma system för förvaltning och tillsyn i bägge typerna av konkurser. Detta är enligt min mening en betydande fördel.

Låt mig till slut ännu en gång understryka att den föreslagna konkursreformen är av väsentlig betydelse när det gäller att i både samhällets och borgenärernas intresse skapa ett effektivare konkursförfarande. Inte minst viktigt är det att vi får bättre medel att komma till rätta med brottsligheten i samband med konkurser. Jag är förvissad om att de som i fortsättningen skall ombesörja förvaltning och tillsyn i konkurs kommer att effektivt bidra till att reformens syften, som vi ju alla är ense om, blir förverkligade.

LENNART ANDERSSON (s):

Herr talman! Genom den snabba samhällsutveckling som ägt rum under 1960- och 1970-talen har det blivit alltmera uppenbart att den nu över 50 år gamla konkurslagen måste revideras. Både enskilda och företag har rätt att kräva att konkurslagen motsvarar de krav som i dag ställs på den när en konkurs är ett faktum.

Det var ett mycket bra initiativ från den socialdemokratiska regeringen, när den 1971 tillsatte utredningen konkurslagskommittén, vars betydelsefulla arbete vi nu efter hand ser resultat av. Likaså var det värdefullt att riksdagen 1975 beslutade i vissa delar av konkursreglerna.

Mot den här bakgrunden fanns det goda skäl att anta att när den dåvarande regeringen under våren 1976 till riksdagen lämnade en proposition med förslag till ny handläggningsordning för mindre konkurser, så skulle denna proposition tas emot positivt. Det gjorde den också hos stora grupper av folket, men det skulle visa sig att riksdagens nya majoritet vid höstriksdagen 1976 var av en annan mening. Den avslög propositionen. Detta var ett

Onsdagen den
9 maj 1979

*Ändring i konkurs-
lagen, m. m.*

olyckligt beslut, främst därför att samhället förlorade tid i kampen mot den ekonomiska brottsligheten.

När jag nu på nytt läser debattprotokollet från december 1976, kan jag inte undgå att reflektera över ordens valör och språkets nyanser.

Företrädare för den borgerliga majoriteten i utskottet framhöll då att ett avslag inte skulle få några egentliga konsekvenser. Jag lämnar här två citat.

En talare yttrade: "Förseningen torde inte bli så stor att den bör få tillmätas någon avgörande betydelse." Och en annan ledamot framhöll "att det inte uppkommer några vådor av att vänta".

Först nu, 2,5 år senare, kan riksdagen på nytt behandla förslag till hur en effektiv konkursförvaltning skall ske. När det gäller de mindre konkurserna, som är det stora antalet, infinner sig osökt frågan: Vad har denna försening på 2,5 år betytt ur ekonomisk och social synpunkt för enskilda människor, för kommuner och för regioner?

Något uttömmande svar kommer vi troligen aldrig att få. Vi kan endast spekulera. Vad som är säkert är att en betydande ekonomisk brottslighet har kunnat fortgå, som annars hade förhindrats. Ansvaret för detta får bäras av den riksdagsmajoritet som den 14 december 1976 avlog propositionen.

För att så övergå till den proposition som är signerad av fp-regeringen vill jag för det första konstatera att stora delar av propositionens innehåll bygger på de förslag som fanns i den socialdemokratiska propositionen 1976. I flera av de olika delfrågorna har vi en gemensam uppfattning. Jag tänker då främst på att de s. k. fattigkonkurserna ersätts av en ny ordning för handläggning av mindre konkurser samt att förvaltare alltid skall utses i alla mindre konkurser, och likaså att förvaltaren skall undersöka om det finns möjlighet att återvinna egendom till konkursboet och om gäldenären kan misstänkas för gäldenärsbrott.

Vi delar också den uppfattning som kommer till uttryck i propositionen vad gäller skärpningar i bestämmelserna om konkursgäldenärens rörelsefrihet och om tvångsmedel mot denne.

För det andra får jag konstatera att vi skiljer oss åt i uppfattning främst när det gäller organisationen, dvs. vem som skall vara förvaltare och vem som skall vara tillsynsmyndighet. Mera om detta senare.

Jag vill dock omedelbart framhålla att vi saknar ett avsnitt i propositionen, nämligen förslag till regler om näringsförbud i samband med konkurs, s. k. konkurskarantän. Det är inte att ta miste på den omfattande allmänna opinion som finns för ett sådant förslag. Vi hade hoppats att förslag om s. k. konkurskarantän skulle vara med i denna omgång, vilket i så fall ytterligare förstärkt propositionens betydelse.

Vi tillmäter ett förslag om s. k. konkurskarantän så stor vikt att vi i anslutning till två motioner i detta ärende föreslår att riksdagen skall uttala sig till förmån för ett sådant förslag och att detta skall ges regeringen till känna. Förslag om att införa s. k. konkurskarantän har också i januari månad 1979 framförts i den socialdemokratiska partimotionen om åtgärder mot den organiserade och ekonomiska brottsligheten.

Om vår reservation på denna punkt inte skulle vinna riksdagens gehör i dag, utgår jag ändock ifrån att justitieministern med all kraft driver denna fråga liksom övriga återstående delar av konkurslagskommitténs arbete. Det måste för oss alla vara en målsättning att riksdagen inom loppet av ett år bereds tillfälle att besluta även i dessa viktiga avsnitt.

Då först har riksdagen genomfört en total revision av hela konkurslagstiftningen.

Jag övergår här efter till att närmare motivera den socialdemokratiska reservationen i frågan om vem som skall vara förvaltare i mindre konkurser.

Den socialdemokratiska gruppen föreslog redan 1976 att det skall vara kronofogdemyndigheten. Utvecklingen sedan dess har inte gett oss anledning till att ändra uppfattning.

Majoriteten i lagutskottet föreslår nu i stället enskilda advokater.

I vår reservation har vi mycket utförligt redovisat våra skäl, men det kan ändock vara på sin plats att här åtminstone i punktform återge de viktigaste motiven för vårt ställningstagande.

1. Kronofogdemyndigheten bör generellt sett kunna erbjuda större möjligheter att få till stånd en effektiv förvaltning. Just en effektiv förvaltning är en av målsättningarna med propositionens förslag.

2. Kronofogdemyndigheten kan bättre än en enskild advokat beakta sysselsättnings- och regionalpolitiska skäl i samband med en konkurs.

3. Kostnaderna för förvaltningen blir sannolikt lägre i vårt alternativ.

4. Staten är i allmänhet i mindre konkurser den helt dominerande borgenären. Det är ett rimligt krav att staten då får insyn i och inflytande över förvaltningen.

Brottsförebyggande rådet påvisar i sin rapport nr 1 år 1978 att skatteskulder och avgifter till det allmänna i genomsnitt utgjorde två tredjedelar av de totala skulderna i ett urval konkurser i Stockholm 1974. Därtill kommer att i ca 75 % av fattigkonkurserna har konkursansökningen gjorts av kronofogdemyndigheten som representant för det allmänna.

5. Mindre konkurser har många beröringspunkter med utsökningsförfarandet, som kronofogdemyndigheterna i dag ägnar sig åt.

6. Enligt propositionens förslag skall kronofogdemyndigheten pröva anspråk enligt den statliga lönegarantin i mindre konkurser. Det är praktiskt om kronofogdemyndigheten samtidigt är förvaltare.

7. Kronofogden har redan nu en dubbelroll som företrädare för staten och som exekutivt organ. Lagrådet anser att denna dubbelroll inte generellt gör kronofogden olämplig som förvaltare.

8. Det har i debatten anförts invändningar ur rättssäkerhetssynpunkt mot alternativet med kronofogden som förvaltare.

Jag får då framhålla att kronofogdepersonalen arbetar under tjänsteansvar och att kronofogdemyndigheten står under kontroll av JK och JO.

Kronofogdemyndigheten kan, helt fri från enskilda partsintressen, agera minst lika fritt och obundet som en advokat.

9. Kronofogdemyndigheten behöver få flera kvalificerade uppdrag, dels

*Ändring i konkurs-
lagen, m. m.*

för att göra tjänstgöringen där mera attraktiv, dels för att man skall kunna behålla nu befintliga kronofogdemyndigheter – ett krav som tidigare uttalats i samband med behandling av frågor rörande regionalpolitik och decentralisering.

Från vår sida anser vi att motiveringen är fullödlig och att starka skäl talar för att kronofogdemyndigheten skall vara förvaltare i mindre konkurser. Men hur välmotiverad vår uppfattning än är, har vi en känsla av att majoriteten inte lyssnar på oss. Det synes som om majoriteten tog ställning i denna sakfråga redan 1976.

När man läser utskottsmajoritetens skrivning, propositionen och alla remissvar kan man inte undgå att konstatera att Advokatsamfundet har haft en stor framgång med sitt remissvar.

I direkt anslutning till frågan om förvaltare står valet av tillsynsmyndighet. Den socialdemokratiska gruppen föreslår att länsstyrelsen skall anförtros denna uppgift. Detta gäller både ordinära och mindre konkurser.

Länsstyrelserna har redan nu tillgång till tjänstemän som har erfarenhet av att handlägga kvalificerade företagsekonomiska och revisionstekniska frågor. Länsstyrelserna har även en betydande kunskap och mycket god insikt i de svåra och ofta komplicerade arbetsmarknads- och regionalpolitiska spörsmålen. Dessa centrala frågor måste numera vägas in i handläggningen av konkurser. Det är ingen överdrift att påstå att det i dag är arbetsmarknads- och sysselsättningsfrågor som står i centrum för folks intresse.

Det är då naturligt att länsstyrelserna upplevs som den självklara tillsynsmyndigheten i detta sammanhang. Vårt förslag är, något populärt uttryckt, den raka vägen.

Om kronofogdemyndigheten utses till tillsynsmyndighet, måste den i vissa ärenden låna kvalificerad personal från länsstyrelsen. Detta är enligt vår mening en onödig omväg.

Även lagrådet har i sitt yttrande förordat länsstyrelserna som tillsynsmyndighet. Lagrådet skriver: "Med det verksamhetsområde som sålunda avses för tillsynsmyndigheten är det enligt lagrådets mening naturligt att lägga tillsynsuppgifterna på länsstyrelserna."

Med hänvisning till detta klara uttalande från lagrådets sida är propositionens förslag av tillsynsmyndighet än svårare att förstå.

Jag har inledningsvis betonat nödvändigheten och värdet av att konkurslagstiftningen moderniseras. Det finns i dag säkerligen en allmän uppslutning kring den uppfattningen.

Vilka händelser är det då som har drivit fram kravet på en fullständig revision av konkurslagen? Det råder inte längre någon tvekan på den punkten. Allt större grupper i vårt samhälle har under senare år insett att konkursinstitutet i betydande omfattning har blivit ett instrument inom den organiserade ekonomiska brottsligheten.

Det har länge funnits skäl att anta, att det bland fattigkonkurserna har dolt sig ett flertal fall av konkursförbrytelser, som aldrig har kommit att bli föremål för beivran.

Mot sådana företeelser reagerar det svenska folket – med all rätt.

Jag utgår ifrån att de nya lagbestämmelser som riksdagen i dag skall besluta om även skall öppna möjlighet till att komma på spåren sådan organiserad brottslig verksamhet i vilken det som ett led ingår att driva företag till konkurs och att före konkursutbrottet föra tillgångarna från bolaget.

Skulle det efter en tids erfarenhet visa sig att konkurslagen på nytt behöver ses över är vi naturligtvis beredda att ta initiativ därtill. En sådan åtgärd ligger helt i linje med vår principiella uppfattning när det gäller att bekämpa den organiserade och den ekonomiska brottsligheten.

Inom lagutskottets område gäller det framför allt konkurslagen och i anslutning till aktiebolagslagen den handel som tycks pågå med de s. k. 5 000-kronorsbolagen. I övrigt får jag av tidsskäl hänvisa till den omfattande partimotion som den socialdemokratiska riksdagsgruppen lämnade i januari månad i år.

Utöver vad jag här sagt finns det ytterligare en omständighet som enligt vår bestämda mening måste beaktas vid en reformering av konkurslagen, nämligen att samhället numera på ett helt annat sätt än tidigare har ansvar för att sysselsättningen upprätthålls och att näringslivet utvecklas gynnsamt. Detta avsnitt kommer Birgitta Johansson senare att närmare utveckla.

Sammanfattningsvis får jag framhålla följande. Det i propositionen framlagda förslaget till ändring i konkurslagen, som i långa stycken överensstämmer med förslag i proposition 1975/76:210, tillgodoser åtskilliga av de krav man enligt vår mening bör ställa vid en reform på området. Bristerna i förslaget hänför sig främst till de organisatoriska lösningarna beträffande förvaltningen i mindre konkurser samt tillsynen i konkurs.

Jag hoppas att det för mig varit möjligt att i vanliga ord ge något av vår allmänna syn på en omfattande och i vissa stycken svår lagtext.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de socialdemokratiska reservationerna.

JOAKIM OLLÉN (m):

Herr talman! Att personer, juridiska eller fysiska, inte kan betala sina skulder är något som förekommer. Att en gäldenärs tillstånd emellanåt kan bli så dåligt att han är insolvent och att alla borgenärer därmed får ett intresse av att kunna bevaka sina fordringar är tyvärr också något som ofta förekommer. I den situationen måste man självfallet ha bestämmelser som reglerar borgenärernas förhållande inbördes och förhållandet mellan dem och den gemensamma gäldenären. Det är i första hand i detta syfte vi har konkursinstitutet.

En konkurslag måste alltså syfta till att tillhandahålla borgenärerna en ordning varigenom en civilrättslig uppgörelse rörande deras konkurrerande anspråk gentemot en insolvent gäldenär kan åstadkommas. Det är viktigt att understryka detta, eftersom det i debatten emellanåt förekommer missuppfattningar om konkursinstitutets egentliga innebörd. En konkurs innebär ju exempelvis inte att en verksamhet nödvändigtvis måste läggas ner eller att sysselsättningstillfällena måste gå förlorade. Den innebär i första hand en rekonstruktion av ägarstrukturen – inte av verksamheten.

Självfallet gäller också att konkursen inte är – eller rättare sagt inte skall

Ändring i konkurslagen, m. m.

*Ändring i konkurs-
lagen, m. m.*

vara – ett medel genom vilket man kan bedriva avancerad ekonomisk brottslighet. Att så har skett är oomtvistat och har utan tvivel bidragit till att själva syftet med konkursinstitutet på sina håll inte framstått helt klart.

Det är viktigt att placera in konkursinstitutet i sitt rätta näringsrättsliga och näringspolitiska sammanhang. Det är nödvändigt att göra det när man granskar de förslag som i dag skall behandlas – och att då ta sin utgångspunkt i att konkursen skall syfta till att så effektivt, snabbt och billigt som möjligt ordna upp förhållandena mellan ett antal borgenärer å ena sidan och en konkursgäldenär å den andra. Kan man åstadkomma regler som uppfyller den målsättningen ökar också därigenom förutsättningarna för att konkursinstitutet inte skall uppfattas som någon definitiv ättestupa för en näringsverksamhet och för att man skall kunna hindra att konkursinstitutet missbrukas i samband med ekonomisk brottslighet på det sätt som obestriddligen har skett.

När man nu från denna utgångspunkt granskar det framlagda lagförslaget kan man i långa stycken känna tillfredsställelse. Det är en reform som möjliggjorts genom att den borgerliga majoriteten i riksdagen tidigare har avslagit ett i långa stycken bristfälligt socialdemokratiskt förslag på det här området.

Den nu aktuella reformen utgör otvivelaktigt ett steg i rätt riktning – ett steg i riktning mot att göra konkursinstitutet bättre skickat att fylla sina syften. Vad som enligt min uppfattning särskilt motiverar det omdömet är den friare ställning som konkursförvaltarna kommer att få och att konkursförvaltare skall utses också i mindre konkurser och där få en rad befogenheter.

På andra punkter är förslaget mera omstritt. Här har i debatten redan nämnts att lagrådet har varit kritiskt mot valet av tillsynsmyndighet. Den kritik som lagrådet har anfört är i och för sig beaktansvärd. Men om man tar hänsyn till den klart avgränsade tillsynsuppgift som kronofogdemyndigheterna får och om man tar hänsyn till att möjligheter finns att utse rådgivare i de stora komplicerade konkurser där kronofogdemyndigheterna måhända inte kan lämna något mer väsentligt rådgivande bidrag och där förvaltaren annars otvivelaktigt skulle sakna det stöd som rättens ombudsman i dag kan ge, ja, då bör den föreslagna lösningen kunna vara acceptabel. Skulle det efter hand visa sig att den kritik som riktats mot förslaget i denna del likväl är bärkraftig, då får självfallet reformeringen av konkurslagstiftningen i denna del så småningom omprövas.

Herr talman! Även om vi från moderat håll i väsentliga avseenden ställer oss bakom det förslag som framlagts från regeringens sida har vi på vissa punkter, som vi angivit i motion 2209, en avvikande uppfattning.

I ett avseende har vi fått ett enhälligt lagutskott med oss, och det gäller vårt förslag att konkursförvaltarens skyldighet att anmäla brott som uppdragas i samband med förvaltningen skall utvidgas att omfatta också andra allvarligare brott än de gäldenärsbrott som regeringen föreslagit borde omfattas av anmälningsplikten. Jag noterar med tillfredsställelse att justitieministern ansluter sig till det förslag som lagutskottet härvidlag lagt.

I ett par andra avseenden har vi emellertid inte fått gehör för våra synpunkter. Vi har därför fogat ett par reservationer till utskottets betänkande, och jag vill nu, herr talman, passa på att yrka bifall till dessa reservationer, nr 6 och 11. De frågor vi där tar upp kan förefalla vara av formell karaktär men är ändå uttryck för viktiga principiella ställningstaganden. Att vi från moderat håll inte har velat överge våra ställningstaganden i vår motion i de här delarna sammanhänger med den för oss så utomordentligt angelägna strävan att i alla sammanhang värna om rättssäkerheten för enskilda.

I reservation nr 6 tar vi upp frågan om jäv mot tjänsteman vid tillsynsmyndighet. Allmän enighet föreligger om att tillsynsverksamheten, som nu skall ankomma på kronofogdemyndigheten, inte får sammanblandas med den övriga kronofogdeverksamheten. Från moderat håll menar vi därför att jäv mot tjänsteman vid utövandet av tillsynsfunktionen i princip bör föreligga i alla de situationer då vederbörande har handlagt ärenden i sin egenskap av exekutiv myndighet. Vi menar alltså att även den tjänsteman som för enskild borgenär i konkurs verkställt indrivning eller handräckning mot konkursgäldenären eller utfört den typ av handräckning som man enligt detta förslag skall kunna påkalla från förvaltarens sida bör anses jävig. Det finns flera goda skäl för denna ståndpunkt.

Kronofogdarnas verksamhet som tillsynsmyndighet måste, om den nu föreslagna lösningen skall kunna accepteras, hållas klart åtskild från den övriga verksamheten. Redan av detta skäl behövs alldeles särskilt starka jävsregler i det här sammanhanget. Enligt vår uppfattning leder också den av oss föreslagna regleringen på denna punkt till att de kritiska synpunkter som lagrådet framfört mot val av tillsynsmyndighet och som jag berört i det föregående får något minskad betydelse.

Måhända än viktigare är dock att man av rättssäkerhetsskäl eliminerar varje risk för intressekonflikter på kronofogdemyndigheterna. Anmärkningsvärt är att utskottets majoritet i den här frågan uttalar att någon risk för intressekonflikter i de här sammanhangen "i allmänhet inte" föreligger. Därmed har utskottet faktiskt sagt att intressekonflikt kan föreligga, och enligt vår uppfattning bör det i och för sig vara tillräckligt att det kan finnas en misstanke från utomstående sida om en sammanblandning för att skärpa jävsregeln på denna punkt.

Jag vill gärna klart deklarerat att vi är övertygade om att kronofogdemyndigheterna efter bästa förmåga kommer att fullgöra sina tillsynsuppgifter. Men det kan inte nog understrykas att människor inte får inges en känsla av att samma myndigheter, samma myndighetspersoner, handlägger olika delar av ett ärende där utgångspunkten för handläggningen skiljer sig markant. Inte minst för kronofogdemyndigheterna själva bör det vara av betydelse att deras oväld vid utövandet av den nya tillsynsfunktionen inte kan ifrågasättas.

I reservationen 11 tar Bo Siegbahn och jag upp de regler som skall gälla för det handräckningsförfarande som jag nyss har berört. Det råder enighet om att förvaltaren skall få möjlighet att påkalla hjälp från kronofogdemyndighet för vissa handräckningsåtgärder. Men några skäl för att i detta sammanhang

frånga kravet på exekutionstitel har inte framförts. Över huvud taget har vi från moderat håll svårt att förstå varför man på denna punkt har anledning att göra någon avvikelse från vad som gäller om handräckning i utsökningslagstiftningen i övrigt. Det principiellt betydelsefulla i den här reservationen är den respekt vi från moderat håll känner gentemot den kritik som riktats mot de olika vidsträckta möjligheter för myndigheter att vidta åtgärder mot den enskilde som har gjort sig gällande. Bevissäkringslagen är ett känt exempel, och vissa regler i det nya skatteadministrativa systemet kan möjligen få samma effekt. Återigen är det för oss moderater en fråga om att slå vakt om rättssäkerheten som har varit vägledande vid vårt ställningstagande. Att man dessutom med vårt förslag får en samstämmighet mellan konkurslagstiftningen och utsökningslagstiftningen på denna punkt och att man får en i den nu behandlade lagen betydligt förkortad lagtext är självfallet väsentliga plus i kanten.

Herr talman! Ett bifall till de moderata reservationerna, med det vaktslående kring rättssäkerhetskrav som detta skulle innebära, och ett bifall till utskottets hemställan i övrigt innebär en angelägen och betydelsefull reformering av konkursrätten. Jag hoppas att detta skall bli riksdagens beslut i dag.

CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Det är numera allmänt bekant och även erkänt i den offentliga debatten att konkurser i hög grad utnyttjas för ekonomisk brottslighet. Det finns också ett rikt material ur olika källor som belyser detta. Jag skall erinra mycket kort om några av de källorna.

Vi har exempelvis den rapport som har publicerats av brottsförebyggande rådet i november 1978 med rubriken Konkurser och ekonomisk brottslighet. Några siffror ur denna rapport kan förtjäna sin plats i denna debatt.

Enligt en undersökning av konkurser som avslutades 1970 har 30 % av gäldenärerna i de ordinära konkurserna anmälts till åklagarmyndigheterna för gäldenärsbrott. Beträffande de s. k. fattigkonkurserna har 9 % av gäldenärerna anmälts. Men enligt den undersökning som redovisas i rapporten borde en strikt tillämpning av reglerna i 11 kap. brottsbalken resultera i en anmälningsfrekvens på ca 40 % vid de ordinära konkurserna och ca 40–50 % vid fattigkonkurserna. Enligt rapporten skulle således dold gäldenärsbrottslighet finnas i ca 10 % av de ordinära konkurserna och i 30–40 % av fattigkonkurserna. Därtill kommer andra typer av brott, som justitieministern redan har erinrat om i sitt inledande anförande.

Det kanske också är viktigt att observera en annan sak som mycket klart framgår av brottsförebyggande rådets rapport, nämligen att det är olika grupper av personer, från social och annan synpunkt, som är inblandade i denna typ av ekonomisk brottslighet. Rapporten skiljer mellan vad man kallar den laglösa gruppen, som består av personer med mycket små redovisade nettoinkomster, och gruppen som man kallar för välfärdsexploatörer, som finns bland höginkomsttagarna.

Det finns andra liknande utredningar om den ekonomiska brottslighet som

är förenad med konkursinstitutet. Det finns exempelvis ett rikt material från länsstyrelsen i Stockholms län som har utdelats vid en konferens om skattefrågorna och som jag tidigare här i kammaren har redovisat material från.

Också i ett särskilt nummer av Pockettidningen R, nr 6 1978, behandlas frågan om konkurser och ekonomisk brottslighet. Jag skall inte läsa upp några längre avsnitt ur detta nummer, även om man där ger en mycket god belysning av den fråga som vi här talar om, utan jag skall bara citera vad man skriver i en avslutande betraktelse:

”Men ärligt talat så tror vi inte ett ögonblick att den ekonomiska brottsligheten kan utredas bort. För denna brottslighet är så invävd i vårt ekonomiska systems grundvalar att skulle vi rycka upp den med rötterna så skulle stora delar av det etablerade samhället rasa samman. Mot själva grundprincipen i vårt ekonomiska system, det enskilda vinstintresset, förmår lagar och moral föga.”

Det är alldeles självklart att man, även om man delar detta skeptiska synsätt och instämmer i denna sociologiska analys av den ekonomiska brottslighetens grundvalar, icke är motståndare till att man inom det nuvarande systemet vidtar alla de åtgärder som är möjliga för att komma till rätta med denna brottslighet. I en motion som väcktes vid riksmötets början har jag också tagit upp dessa allmänna frågor, och jag har framställt yrkandet att riksdagen hos regeringen skulle begära omedelbara initiativ för att förhindra att konkurser utnyttjas för ekonomisk brottslighet. Lagutskottet har inte tagit upp detta allmänna yrkande, utan begränsat sig till att behandla ett delyrkande som finns i motionen. Jag skall inte klaga över det – frågan kommer säkert tillbaka – men eftersom justitieministern befinner sig i kammaren sedan han redan har deltagit i debatten, tycker jag det är lämpligt att ställa frågan till honom: Vilka ytterligare initiativ för att förhindra att konkurser utnyttjas för ekonomisk brottslighet planerar regeringen f. n.? Ett svar från justitieministern på den frågan kan kanske ge oss ett fylligare material när vi skall bedöma vad riksdagen måste göra i det här ärendet. Jag ber alltså att få ställa denna fråga till justitieministern. Även om jag inte har några större invändningar mot justitieministerns inledande anförande, tycker jag att det skulle vara till fördel för debatten om det ytterligare konkretiserades.

Den andra vpk-motionen har väckts i anslutning till propositionen. Den behandlar två olika frågor, i vilka yrkanden framställs.

Det första yrkandet gäller frågan om s. k. konkurskarantän, dvs. att det skall råda ett förbud för gäldenären att driva bokföringspliktig rörelse under viss tid efter konkursens upphörande. Den sittande utredningen, konkurslagskommittén, har fått tilläggsdirektiv för att utreda denna fråga, men det föreligger ännu inget förslag till åtgärder mot sådant missbruk av konkursinstitutet. Problemet finns heller inte behandlat i regeringens proposition. Enligt vår mening är det angeläget att man vidtar omedelbara åtgärder för att hindra att konkurser kan utnyttjas för ekonomisk brottslighet. En av de åtgärder som måste anses nödvändiga – utskottet ansluter sig också till vår

Ändring i konkurslagen, m. m.

*Ändring i konkurs-
lagen, m. m.*

mening på denna punkt – är just att införa s. k. konkurskarantän. Vi anser att utskottet borde ha accepterat vår motion redan nu och utarbetat erforderlig lagtext för att ett sådant förbud som är avsett i förslaget om konkurskarantän snarast möjligt skulle bli giltigt. Även om utskottet rent principiellt stöder vår uppfattning har man alltså inte velat göra detta, utan man har tagit fasta på vad som inhämtats från regeringens sida, nämligen att en proposition i ämnet skall föreläggas riksdagen under hösten 1979. Dyrbar tid går därmed förlorad, och jag vill beklaga att utskottet inte har kunnat ansluta sig till yrkandet i motionen, så att vi snabbt hade fått nödvändig lagstiftning på denna punkt. Nu har vårt yrkande tagits upp i en av de socialdemokratiska reservationerna, vilket jag tycker är tacknämligt. Därför har jag inget särskilt yrkande när det gäller den första punkten i motionen 2208.

Den andra frågan som vi har tagit upp gäller det allmänna sammanhang i vilket man numera måste se konkurser. Det handlar här inte om någon enbart juridisk fråga – som beträffande den ekonomiska brottsligheten, möjligheterna vid gäldenärsbrott eller brott mot staten genom undanhållande av skatter – utan i väldigt stor utsträckning om den svåra situation som de anställda ofta försätts i vid konkurser. Det kan vara fråga om avskedanden, permitteringar, minskning av arbetsstyrkan m. m. I varje fall är konkurserna mycket ofta någonting som icke enbart berör gäldenärerna i strikt juridisk mening, utan något som i väsentlig grad berör de anställda i företagen. Vi menar därför att det borde vara rimligt att genom en föreskrift i konkurslagen möjliggöra att det bland de utsedda förvaltarna i tillämpliga fall alltid finns minst en representant för de anställda. När det gäller större företag med flera fackliga organisationer bör, enligt vår mening, var och en av dessa vara företrädd bland förvaltarna. En sådan bestämmelse borde, enligt vår mening, införas i 3 kap. konkurslagen.

Utskottet har diskuterat detta krav men tyvärr avstyrkt det. Jag tycker att utskottet har gjort det med motiveringar som inte är på något sätt hållbara. Man hänvisar till medbestämmandeavtal. För tillfället har vi bara en medbestämmandelag. Vi vet inte när det blir några medbestämmandeavtal och vad de kommer att innehålla, men det avgörande är ju att medbestämmandelagen inte ger tillräckliga möjligheter för de anställda att göra sina röster hörde eller att ställa makt bakom sina synpunkter. Man får möjlighet att diskutera frågorna, att framföra synpunkter, men maktförhållandena ändras icke genom medbestämmandelagen.

Nu anför utskottet att det inte behövs några särskilda regler angående arbetstagarnas inflytande vid konkurs. Ett argument är att det under ett företags reguljära verksamhet kan uppkomma frågor som är lika ingripande för arbetstagarna, dvs. frågor om avskedanden eller permitteringar. Det borde vara bekant för lagutskottet att vpk upprepade gånger har krävt demokratiska fri- och rättigheter för de anställda på arbetsplatsen och begärt vetorätt när det gäller personalpolitik, avskedande m. m. Att säga att avskedanden kan bli aktuella även i andra fall än vid konkurs är alltså inte något argument mot oss.

Det är helt konsekvent när vi kräver att det skall finnas större möjligheter

för de anställda att göra sina synpunkter gällande vid en konkurs än dem de har enligt medbestämmandelagen.

Det andra argumentet för avstyrkande av vårt förslag att de anställda skall få representeras av en eller flera särskilda förvaltare är att det strider mot den grundläggande tanken att konkursförvaltaren är att se som en förtroendeman för samtliga borgenärer. Jag tycker att detta är ett alltför snävt betraktelsesätt. Redan tidigare har jag erinrat om att man inte får se konkurserna som en enbart juridisk fråga eller som en fråga om borgenärernas rättigheter. Här handlar det ju vid många konkurser i utomordentligt hög grad om en social fråga, nämligen om de arbetandes möjligheter att få fortsätta att ha anställning och om de risker som de löper för avskedande. Jag menar alltså att det är nödvändigt att vidga perspektivet, och det gör man, enligt vår mening, genom att ge de anställda sådana här möjligheter. För att det skall vara formellt korrekt vill jag i anslutning till motionen 1978/79:2208 yrka:

att riksdagen med anledning av motionen 1978/79:2208, yrkandet 2, hos regeringen begär förslag till sådan ändring i konkurslagen att i tillämpliga fall de anställda skall ha rätt att utse minst en förvaltare.

Herr talman! För att ytterligare understryka det allmänna sociala och ekonomiska perspektiv som vi anser det nödvändigt att lägga på konkurserna och på ekonomisk brottslighet i samband med konkurser har vi inlett en av våra motioner med en dikt, som är hämtad ur tidningen Metallarbetaren. Författaren har tidigare varit klubbordförande i ett företag, som utnyttjats av sina ägare i en konkurs för att sedan av dem köpas tillbaka igen. Författaren Peppe Engberg från Örebro säger att det här egentligen inte är någon dikt. Det är en verklighetsbeskrivning av hur konkursen gick till, skriven ironiskt ur ägarens synvinkel. Jag skall inte belasta kammarens protokoll med att föredra hela denna dikt – även om jag tycker att den ger en oerhört realistisk beskrivning av hur det kan gå till och vilka problem som kan uppstå för de anställda. Nu finns den i motionen, och jag vill hänvisa till den, men jag kan inte underlåta att läsa upp de allra sista raderna ur denna dikt:

”–Således har du kommit ur den här
sörjan
med hedern i behåll. Och ännu viktigare
du har låtit andra
betala
dina
dåliga affärer.

Du har gjort en god affär.
Till personalen bör du dock inte
uttrycka
dig så. Du bör säga något om att hela
konkursen
var förfärligt tråkig, och att vi alla
fått bära bördorna därav.

Vi sitter alla i samma båt, det är
en slogan
som du bör lära dig.

– Är du nöjd? Skrynkla då ihop dikten
och försök svälja den.”

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Justitieministern SVEN ROMANUS:

Herr talman! I anledning av Carl-Henrik Hermansson sade om begreppet konkurskarantän vill jag på nytt erinra om att det var trepartiregeringen som gav direktiv, alldeles i början av 1977, om att den här frågan skulle utredas. Konkurslagskommittén har nu lagt fram ett förslag, som behandlar just konkurskarantän. Kommittén tog upp det som en särskild fråga efter det att den hade utarbetat förslag till den stora reformen. Förslaget är, som jag nämnde förut, f. n. ute på remiss, och hittills verkar det som om förslaget har fått ett positivt mottagande. Jag räknar med att till hösten förelägga riksdagen en proposition.

Det här är alltså ett initiativ som har tagits av trepartiregeringen och som kommer att fullföljas så snart som möjligt.

CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag hälsar med stor tillfredsställelse att det snabbt skall läggas fram ett förslag. Jag hoppas bara att vi i höst har en regering som också avser att lägga fram ett sådant förslag. Det vet vi inte nu med full säkerhet.

Jag vill ändå påpeka att mycken tid har runnit bort under de senaste åren. Det hade varit möjligt att tidigare få en skärpning av lagstiftningen på detta område, som Lennart Andersson redan har erinrat om. Det hade också varit möjligt för riksdagen att i dag lagstifta om konkurskarantän. Men denna åtgärd är bara en av dem som kan vidtas. Jag efterlyser fortfarande – och kan där ansluta till den frågedebatt som jag har haft med justitieministern – besked om vilka övriga konkreta åtgärder som regeringen avser att vidta under den närmaste tiden för att hindra att konkurser används vid ekonomisk brottslighet.

Justitieministern SVEN ROMANUS:

Herr talman! Jag skall bara tillägga att när det gäller den allmänna kampen mot den ekonomiska och den organiserade brottsligheten föreligger åtskilliga förslag, bl. a. från BRÅ:s sida, som förbereds och som föranleder överväganden inom regeringen. Det finns inget konkret förslag på den här punkten som jag kan nämna nu – utom konkurskarantän – men sådana förslag ingår givetvis i hela arbetet mot den organiserade och den ekonomiska brottsligheten.

Onsdagen den
9 maj 1979

*Ändring i konkurs-
lagen. m. m.*

Herr talman! Den proposition som vi i dag har att behandla och som i lagutskottet har varit föremål för en ingående genomlysning är ju, som justitieministern har anfört inledningsvis, att se som andra etappen i en betydande omvandling till en modern regelsamling av denna, som också Joakim Ollén antydde – jag tyckte nästan att jag hörde "tyvärr" – nödvändiga lagstiftning.

Jag vill understryka att anledningen till att vi i lagutskottets majoritet och senare riksdagen år 1976 avvisade den dåvarande propositionen inte var, som vice ordföranden i lagutskottet Lennart Andersson närmast ville ge intryck av, illvilja. Det var snarare tvärtom så att vi var förvissade om att det skulle vara värt att vänta på en mera fullständig produkt.

De invändningar som vi i lagutskottet då hade var bl. a. att vi ville ha en likartad behandling av alla konkurser och att vi således skulle kunna vänta med avgörandet beträffande de mindre konkurserna till dess att även ett förfarande i de ordinära kunde föreslås. Det är vad som nu har skett. Det fanns också ett annat skäl till att lagutskottet och riksdagen avvisade propositionen, nämligen att vi icke ansåg kronofogdarna lämpliga att vara förvaltare vid mindre konkurser.

Nu har justitieministern inledningsvis och andra talare redovisat innehållet i propositionen, och jag finner ingen anledning att ytterligare uppta kammarledamöternas tid med en sådan redovisning. Men vi framhåller nu, som jag redan har anfört, i lagutskottet att det gäller en angelägen reform, och vi har velat tillstyrka den. Inom parentes vill jag nämna att det är bara på en enda punkt som majoriteten i lagutskottet har velat göra ett tillägg. Det har glädjande nog – även för mig – sanktionerats av justitieministern och andra föregående talare.

Vi tycker att det är angeläget att en reform nu kommer till stånd och vill understryka, att konkurslagen alltjämt måste bygga på principen att konkurs har till ändamål att tillhandahålla en god ordning bland borgenärerna, så att deras konkurrerande anspråk mot en insolvent gäldenär kan tillgodoses. Jag tycker att det är mycket viktigt att inte glömma bort att konkurser, hur beklagliga de än är, ändå förekommer, även i fall där företag trots mycket seriösa ansträngningar inte kan uppnå lönsamhet. Samma lagstiftning måste också gälla för dem som uppenbarligen driver ett företag i konkurs för egen vinning. Det vanliga bekymret för oss som stiftar lagar är att utforma dem så att de både motverkar ett otillbörligt utnyttjande av de möjligheter som erbjuds och skapar förutsättningar för en så god behandling som möjligt av dem som genom olyckliga omständigheter har fått behov av att använda dessa möjligheter. Emellertid tycker vi att förslaget, såsom det nu föreligger efter lagutskottets tillstyrkande, utgör en god avbalansering av dessa bägge synpunkter.

Jag har med intresse lyssnat på och återkommer gärna till Carl-Henrik Hermanssons framställning beträffande strävandena – ja, jag kallar det gärna för kampen – mot ekonomisk och organiserad brottslighet. Jag kan inom parentes nämna att jag själv väckt en motion i frågan. Jag tycker att

Onsdagen den
9 maj 1979

*Ändring i konkurs-
lagen, m. m.*

lagutskottet skulle ha kunnat tillstyrka sin ordförandes motion och även Carl-Henrik Hermanssons, men jag fick finna mig i samma skrivning som han och fördrar den med betydande förnöjsamhet, vilket är min natur.

Det finns emellertid, jag upprepar det, uppenbarligen andra intressen i det moderna affärslivet i samband med konkurser än att på ett rimligt sätt avgöra de inbördes förhållandena mellan de olika borgenärerna. Jag är, och det är också hela lagutskottet, beredd att understryka dessa övriga intressen, och det är, för att göra ännu en upprepning, att beivra brottslighet. Det är bl. a. också sysselsättningspolitiska intressen. Visserligen sade Joakim Ollén att det förhållandet att ett företag blir insolvent inte skall behöva innebära att verksamheten upphör. Företaget bör rimligen med olika insatser kunna rekonstrueras, så att det kan fortsätta sin verksamhet och fortfarande ge arbete åt människor. Men visst händer det tyvärr ofta att just konkurser leder till företagsnedläggelser.

Jag upprepar att utskottet har sett helhetslösningen för såväl de mindre som de ordinära konkurserna som ett led i detta sammanhang. Jag kan också nöja mig med att beträffande kampen mot brottslighet understryka att vi tror att en betydande förbättring har uppnåtts genom de åtgärder som föreslås i propositionen – de skärpta kvalitetsgrunderna för förvaltaren och åläggandet att göra anmälan till åklagare. Det åläggandet har vi i lagutskottet föreslagit ytterligare skärpt, och vi hoppas att riksdagen antar det tilläggsförslaget. Det gäller också tillsynen i konkurser som ett led i kampen mot den ekonomiska brottsligheten. Det gäller inskränkningen i rörelsefrihet och tillämpandet av tvångsmedel mot gäldenärer i konkurser.

I detta sammanhang kan jag, trots att jag självfallet i första hand måste fungera som utskottets ordförande, inte underlåta att nämna att jag också har ett personligt intresse i detta sammanhang, som har dokumenterat sig i motionen 1978/79:1765, avlämnad under den allmänna motionstiden. I den motionen framhåller jag att det kan vara svårt att upptäcka sådan här brottslighet, särskilt i de fall av konkurser som hittills har handlagts som fattigkonkurser. Jag tror att det skulle bli en betydligt effektivare konkursförvaltning än vi har f. n. när det gäller att rätta till sådana här missförhållanden. Jag hoppas att till konkursförvaltare skall utses personer som har erfarenhet och kompetens nog att genomskåda bulvanförhållanden, skenavtal m. m. Det är ingen tillfällighet att det står ”bulvanförhållanden, skenavtal m. m.” i min motion. Som andra kammarledamöter har jag ibland kontakter – dess bättre ganska ofta – med representanter för hemortens näringsliv. Det är ett konkret fall som ligger bakom det här påpekandet, och det är uppenbarligen inte något unikt fall. Det är tvärtom på det sättet, efter vad jag i senare undersökningar kunnat komma fram till, att det är ett ingalunda alltför sällan förekommande förhållande.

Nu faller de här självfallet icke riktiga övningarna under nuvarande föreskrifter beträffande konkursbedrägeri, men som vanligt vilar det en betydande bevisbörda på dem som skall ifrågasätta att allt har gått rätt till i de här sammanhangen. Det medför tyvärr alltför ofta att de här företeelserna icke blir beivrade på det sätt som borde ske.

Jag säger vidare att vikten av återvinningsmöjligheter bör utnyttjas, och jag anser slutligen att någon form av konkurskarantän bör införas. Det hade, som jag sade, varit möjligt för lagutskottet att se ännu mer välvilligt även på den motionen. Men jag vill säga till Carl-Henrik Hermansson att detta, i jämförelse med de relativt hårdhänta bedömningar vi brukar göra i lagutskottet, är en så ytterst välvillig skrivning att den nära nog närmar sig ett positivt tillkännagivande i enlighet med motionsyrkandena, t. ex. i fråga om konkurskarantän. Men när utskottet hade blivit underrättat om att förslag till åtgärder är omedelbart förestående har vi all anledning att känna oss tillfreds; i varje fall har jag som motionär anledning att göra det. De som eventuellt har läst vårt ganska tjocka betänkande kan på s. 82 finna följande:

”Utskottet kan för sin del helt ställa sig bakom motionärernas uppfattning om nödvändigheten av att förhindra missbruk från konkursgäldenärens sida genom bl. a. upprepade konkurser.” Det betraktar jag som en mycket stark skrivning.

Slutligen innehåller mitt förslag i all blygsamhet också frågan om införande av en systematisk förteckning hos patent- och registreringsverket över personer som är styrelseledamöter i aktiebolag. Om detta säger utskottet:

”Behovet av en sådan förteckning som efterlyses i motionen har uppmärksamrats i samband med brottsförebyggande rådets översyn av lagstiftning mot ekonomisk och organiserad brottslighet. I den ovan omnämnda promemorian Aktiebolagslagen – förstärkt skydd för det bundna kapitalet m. m. framhålls att en allvarlig olägenhet är att aktiebolagsregistret inte annat än undantagsvis ger någon möjlighet att söka på person.” Eftersom jag, bl. a. i min egenskap av utredningsman beträffande kronofogdemyndigheten för några år sedan, har fått betydande kontakter med utövare av den verksamheten, vågar jag påstå att om det någonstans finns önskemål om ett sådant register så är det i ett sådant sammanhang. Det är därför min förhoppning att vi därvidlag skall kunna komma fram till en god lösning.

Jag skall nu, herr talman, gå över till några reflexioner över de reservationer som har anmälts. Jag har i det sammanhanget kommit överens med Bernt Ekinge om en sådan uppdelning mellan oss att jag skall säga något om de första sex reservationerna och att Bernt Ekinge skall tala om de övriga.

När det gäller reservationen 1 tycker jag det är förståeligt att socialdemokraterna som står för den reservationen är allmänt sura och att de beklagar att inte frågan löstes 1976 på det sätt som man då föreslog. Men övriga formuleringar i reservationen är knappast uppseendeväckande; jag tycker att reservationen mest handlar om saker vilka vi är helt överens om, såsom att beivra brottslighet, värna om sysselsättningen och upprätthålla näringslivet.

Det som i reservationen sägs om väsentliga brister har också framförts av Lennart Andersson, nämligen när det gäller frågan om förvaltning i mindre konkurser och frågan om val av tillsynsmyndighet. Jag skall under en annan reservation återkomma till detta.

Beträffande reservationen 2, som gäller konkurskarantän, kan jag bara, utöver vad jag förut har sagt, tillägga att vi är i hög grad ense om behovet av en

*Ändring i konkurs-
lagen, m. m.*

sådan konkurskarantän. Den socialdemokratiska reservationen innehåller önskemål om ett tillkännagivande till regeringen. Hur mycket det nu skulle tjäna till vet jag inte – efter den debatt som här nyss ägde rum, där den ansvarige justitieministern försäkrade att ett sådant förslag kommer att föreläggas riksdagen i höst. Men jag tycker att utskottets skrivning, att vi förutsätter att det kommer ett sådant förslag under hösten, är minst lika stark.

När det gäller reservationen 3 angående samhälleliga intressen i konkurs vill jag bara framhålla, utöver det förhållandet att redan propositionen i viss mån har tillgodosett dessa i och för sig angelägna samhälleliga intressen, att vi i utskottsmajoriteten har förutsatt att ytterligare förslag skall prövas – i departementet, lämpligast. Därvid skall bl. a. remissinstansernas synpunkter med anledning av den nu remitterade utredningen om betalningsinställelse m. m. beaktas i samband med kommande förslag. Även här vill reservanterna göra ett tillkännagivande, och jag kan ha respekt för viljan att på det sättet, som det så modernt heter, politiskt profilera sig. Men i övrigt är det väl inte så stor avvikelse från utskottsmajoriteten.

Över huvud taget är min uppfattning, efter mångårigt utskottsarbete, att vi i den här frågan har varit ovanligt ense och att de 17 reservationerna inte alls motsvarar den betydande uppslutning kring propositionens genomförande som det i verkligheten handlar om.

Reservationen 4 angående val av tillsynsmyndighet kräver nog tyvärr, herr talman, från utskottsmajoritetens och min sida ett litet längre bemötande. Denna socialdemokratiska reservation vill att länsstyrelsen skall bli tillsynsmyndighet, medan utskottsmajoriteten ansluter sig till propositionens förslag om kronofogdemyndigheten som tillsynsmyndighet. Jag tycker att det var och förblir ett bra avgörande – att i princip låta advokater med erfarenhet verka som förvaltare och att som tillsynsmyndighet utse en myndighet som har betydande erfarenhet, trots allt vad som sägs i motsatt riktning, i fråga om handläggandet av ting som rör konkurser. Jag vill bara understryka lagutskottets uppfattning i detta sammanhang och därtill lägga ytterligare några synpunkter om fördelar och nackdelar med länsstyrelsen resp. kronofogdemyndigheten som tillsynsmyndighet.

Som en fördel beträffande länsstyrelsen kan enligt min mening anföras att den har redovisningskunnig personal på skatteavdelningen. Men jag betraktar nackdelarna som väsentligt fler. Det finns samma principiella invändningar beträffande kronofogdemyndigheten, men de gäller enligt min mening i ännu högre grad länsstyrelsen. Länsstyrelsen har nämligen borgenärsfunktioner när det gäller uppbörd av skatt, prövning av frågor om ackord, avskrivning och avkortning av skattefordringar och prövning – ytterst – om konkursansökningar skall göras. Länsstyrelsen är också uppdragsgivare gentemot kronofogdemyndigheten.

I fråga om utbetalda lönegarantibelopp fullgör länsstyrelsen likaså borgenärsfunktionen.

Länsstyrelsen har tillsynen över kronofogdemyndigheten och övervakar effektiviteten i indrivningsarbetet. Länsstyrelsen företräder staten i tvist vid

allmän domstol, t. ex. om återvinningstalan riktas mot staten. Talan angående bättre rätt enligt 69 § utsökningslagen riktas mot länsstyrelsen. Väckande av återvinningstalan sker genom länsstyrelsen.

Länsstyrelsen saknar praktisk erfarenhet av konkurshandläggning. Länsstyrelsen har för stor distans till de olika konkursmålen och saknar kunskaper om konkursgäldenären. Länsstyrelsen saknar i dag den sakkunskap beträffande arbetsrätt, civilrätt och processrätt som är vanlig i konkursmål.

Genom sin organisation är länsstyrelsen splittrad på olika enheter som handlägger uppbörd, taxering, moms och revision. Och någon egentlig samordning förekommer inte. Tillsynen skulle därför lätt kunna försvåras. Länsstyrelsens tillsyn skulle i detta fall bli en papperskontroll i efterhand med rika byråkratiska inslag.

Länsstyrelsen saknar också kontakter för att insamla information. Länsstyrelsens organisation – skatteavdelning och planeringsavdelning med de allmänna och administrativa enheterna som bihang – lämpar sig inte för tillsynsverksamhet. Genom att förvaltningsavdelningen slås sönder och länsstyrelsen ej erhåller någon rättsavdelning försvinner de enda tänkbara möjligheterna till en uppbyggnad av en tillsynsfunktion inom länsstyrelsen.

Det verkar, herr talman, vara en lång samling argument emot länsstyrelsen. Jag skall för säkerhets skull också framföra några argument som visar lämpligheten av att kronofogdemyndigheten anförtros uppgiften. Lagrådet har visserligen, vilket har sagts i debatten, menat att tillsynsmyndigheten får en dubbelroll. Men det belastar enligt lagrådet icke kronofogdemyndigheten värre än länsstyrelsen.

Om kronofogdemyndigheten blir tillsynsorgan, skall den inte ha någon rådgivande roll i konkreta förvaltningsfrågor. Sedan tidigare vet vi – och det har också poängterats i dagens debatt – att en särskild rådgivare då kan utses i speciell ordning.

Kronofogdemyndigheten har i sin vanliga verksamhet uppgifter som nära anknyter till konkursförvaltning, vilket befrämjar myndighetens kompetens för uppgiften. Och väsentliga likheter föreligger mellan specialexecution och generalexecution. Vid båda dessa former är det fråga om utredning av gäldenärens ekonomiska förhållanden, omhändertagande av realisation av egendom, bedömning av realisationsform, prövning av vilka fordringar som har rätt till betalning, fördelning av influtna medel osv. I flertalet konkursfall har kronofogdemyndigheten från indrivningsverksamheten värdefull information om konkursgäldenären och hans ekonomiska förhållanden. Detta underlättar tillsynen.

Jag har ytterligare många punkter som talar till förmån för kronofogdemyndigheten som tillsynsmyndighet i konkurser. Och jag är allra mest övertygad om att av alla de olika ställningstaganden som vi i lagutskottet har gjort med anledning av propositionen är detta – när det gäller valet av tillsynsmyndighet – det mest riktiga.

Reservationen 5 är en följdreservation till reservationen 4. Eftersom jag hyser vissa små förhoppningar om att vinna i den votering som gäller

Nr 141

Onsdagen den
9 maj 1979

*Ändring i konkurs-
lagen, m. m.*

Onsdagen den
9 maj 1979

*Ändring i konkurs-
lagen, m. m.*

reservationen 4, skall jag icke nu vidare yttra mig om reservationen 5.

Reservationen 6 är en moderatreservation, vilket jag naturligtvis beklagar. Den handlar, som vi hörde nyss av Joakim Ollén, om jäv i dessa sammanhang som man vill utveckla till att även omfatta jäv i enskilt mål. Detta skulle belasta kronofogden på ett sådant sätt att han inte skulle kunna fullgöra sin tillsynsuppgift. Majoriteten av lagutskottet hyser inte den oro som motionärerna och även reservanterna tydligen känner.

På s. 94 i lagutskottets betänkande kan de som så önskar läsa om lagutskottets synpunkter i detta sammanhang. Vi tror inte att det föreligger någon större risk för jäv. Joakim Ollén påpekade att det står i betänkandet att någon risk "i allmänhet" inte torde föreligga. Det är riktigt att det står så. Vad det gäller är huruvida tjänsteman, som för enskild borgenärs räkning vidtagit en exekutiv åtgärd, skulle vara mindre lämpad att fullgöra tillsynsuppgifterna i en sedan följande konkurs. Jag skall inte närmare utveckla invändningarna mot reservationen 6 i övrigt. Vi anser inom utskottsmajoriteten att beträffande handläggningen av lönegarantiärenden saknas i än högre grad någon grund för jäv.

Jag skall, herr talman, med det sagda be att få yrka bifall till lagutskottets förslag på samtliga punkter i detta ärende.

LENNART ANDERSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! I mitt inledningsanförande ville jag göra fullt klart att det är riksdagsmajoriteten i december 1976 som har ansvaret för att man avlog den då aktuella propositionen. Mot detta har utskottets ordförande inte protesterat. Jag vill samtidigt slå fast att riksdagsmajoriteten och utskottsmajoriteten 1976 inte ens försökte att då finna någon tillfällig lösning. För dåvarande majoriteten fanns bara ett alternativ, och det var avslag. Det är detta avslag som har gjort att vi nu har förlorat två och ett halvt år i kampen mot den ekonomiska brottsligheten. Detta tycker jag är tråkigt, eftersom utskottets ordförande ofta talar om nödvändigheten av åtgärder mot den ekonomiska brottsligheten. Hösten 1976 fanns en möjlighet att vidta konkreta åtgärder, men då var utskottets ordförande med om att bara avslå detta förslag, och vi fick en lång väntetid. Först i dag kan vi på nytt behandla förslaget. Visst kan förnöjsamhet vara bra i många avseenden, men när det gäller det ämne som vi nu diskuterar och som avser konkurslagstiftningen och den ekonomiska brottsligheten räcker det inte med förnöjsamhet, utan det gäller att vidta kraftfulla åtgärder för att om möjligt återhämta den tid som vi förlorat i vårt arbete.

Det går f. n. ute i landet ett mycket allvarligt rykte som säger: Etablera er gärna i Stockholmsområdet, för där har inte myndigheterna resurser för att kunna följa upp era förhävanden. Om man har det i åtanke och försöker räkna ut vad den här förseningen på två och ett halvt år har betytt i våra tre storstadsområden kommer man lätt fram till mycket stora siffror.

Jag har i utskottet sagt att jag har haft tillfälle att studera kronofogdemyndigheten här i Stockholm och i Stockholms län. Jag vet hur allvarlig situationen är. Därför hoppas jag att vi snart får ett förslag om konkurska-

rantän och förslag om andra åtgärder så att vi får fullfölja vårt arbete. Jag hoppas också att även utskottets ordförande då visar prov på aktivitet och handlingskraft, så att vi verkligen kan genomföra förslagen. Det räcker nämligen inte att bara tala om förnöjsamhet på det här området.

CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Ivan Svanström tycker att vi skall vara inte bara nöjda utan förnöjsamma, eftersom vi har fått en positiv skrivning i utskottsbetänkandet om kravet på konkurskarantän. Jag beklagar dock att riksdagen och lagutskottet inte omedelbart velat stifta lag i denna viktiga fråga. Då hade man sparat åtminstone ett halvår, kanske ett år.

Vi vet, som jag förut sade, inte hur regeringsförhållandena blir i höst. Det har som bekant varit litet stökigt med regeringarna under de senaste åren, och vi har ingen fullständig garanti för att ett förslag snabbt kommer på riksdagens bord. Hur som helst är då ytterligare tid förlorad. Vi hade från vår sida helst sett att riksdagen redan i dag beslutat om den lagskärpning som vi har yrkat på.

Det hade varit logiskt också av Ivan Svanström att yrka på det, med utgångspunkt från vad han skrivit i sin motion, som jag till stora delar kan instämma i. Han utlät sig också på sådant sätt att jag nästan trodde att jag hade fått min motion tillstyrkt. Så väl är det nu inte. Men om det positiva uttalandet från honom var ett löfte om att ta positiv ställning också i voteringen noterar jag naturligtvis detta med stor tillfredsställelse..

Jag lovar att å min sida då stödja ett förslag i hans motion som jag tycker är utmärkt och där jag tycker att utskottet gärna kunde ha tagit ställning på ett ännu mera bestämt sätt, nämligen när det gäller kravet att det skall finnas ett personregister och möjligheter att hitta styrelseledamöterna i olika bolag i bolagsregistret. Jag har själv motionerat i den frågan för bra många år sedan. Den motionen avslogs utan vidare spisning. Men det är ett krav som har kommit tillbaka, och jag noterar med tillfredsställelse att fler av riksdagens ledamöter nu sluter upp omkring detta helt rimliga krav, som det inte går att hitta något som helst sakskäl för att avslå.

Det är ingen av företrädarna för de övriga partierna som har sagt ett ord om den fråga som vi aktualiserat om möjlighet för de anställda att få ett inflytande i konkursförvaltningen. Det är möjligt att det är riktigt från borgerlig synpunkt att reagera på det sättet. Men jag vill uttrycka min förvåning över att socialdemokraterna här har förenats med de borgerliga om ett avslag. Annars brukar de ju tala varmt för de anställda. Men på den här punkten har de inte velat värna om de anställdas intressen.

JOAKIM OLLÉN (m) kort genmäle:

Herr talman! När Ivan Svanström talade om det moderata förslaget syftande till att genom en jävsregel klarare dra en gräns mellan kronofogdemyndighetens verksamhet som exekutiv myndighet och som tillsynsmyndighet i den här nya situationen sade han att majoriteten inte kände någon oro för att någon sammanblandning skulle behöva ske. Med hänsyn till det lugn

Onsdagen den
9 maj 1979

*Ändring i konkurs-
lagen, m. m.*

som kännetecknar lagutskottets ordförande kan jag möjligen förstå detta. Men jag tycker ändå inte att man kan avfärda frågan riktigt så lätt.

Det är utan tvekan betydelsefullt att en klar gräns dras mellan dessa olika funktioner på det sätt som jag har framfört i mitt tidigare anförande. Det intresse man fäster vid möjligheten till en mycket hård jävsregel – vilket det moderata förslaget onekligen innebär – sammanhänger med den vikt man är beredd att lägga vid att kronofogdemyndigheternas oväld inte skall kunna dras i tvivelsmål och med den vikt man lägger vid att människor inte skall behöva känna att samma myndighet har olika funktioner och på det sättet inte blir riktigt klar i sin myndighetsutövning.

Ivan Svanström konstaterade med beklagande att det fanns en moderat reservation på den här punkten. Herr talman! Jag skall då bara avsluta med att beklaga att med hänsyn till det rättssäkerhetsintresse som ligger bakom icke ens en borgerlig majoritet i utskottet har kunnat ansluta sig till det moderata förslaget.

IVAN SVANSTRÖM (c) kort genmäle:

Herr talman! Ordet förnöjsamhet var visst något som slog bra. Det kanske jag skall använda mig av också i fortsättningen. Men det gäller bara min person, inte någonting annat, och då närmast som motions skrivare.

Nej, Lennart Andersson, det är inte alls så att jag hyser någon stor förnöjsamhet när det gäller att snabbt få fram olika åtgärder för att begränsa den organiserade ekonomiska brottsligheten. Jag liksom många andra har i olika sammanhang kommit att se interiörer som inte är särskilt lämpade att berätta om här eller som skulle ge anledning till någon särskild förnöjsamhet hos en beslutsfattare och speciellt inte hos lagutskottets ordförande. Därför kan nog Lennart Andersson och jag vara överens på denna punkt. Men att vi skulle ha förlorat två och ett halvt år som skulle ha varit av så stor betydelse, är något som jag har svårt att acceptera. Det är inte riktigt. I stället har vi fått en bättre produkt, som på ett snabbare och effektivare sätt kan rida spärr mot denna olyckliga utveckling.

Det rykte som hade hörts får väl förbli ett rykte, men det går många rykten kring den verksamhet som går ut på att man skall tjäna snabba pengar utan att göra rätt för sig.

Carl-Henrik Hermansson hade också nappat på ordet förnöjsamhet. Jag kan förstå hans bekymmer för att vi inte skulle ha någon regering i höst. Han tyckte också att tiden hade gått förlorad. Han ville få till stånd en lagstiftning "på stubben". Men, Carl-Henrik Hermansson, det är ju i allmänhet inte så vi lagstiftar i detta land. Det kan tänkas att lagutskottet någon gång, såsom i denna fråga, gör ett tillägg till en föreslagen paragraf eller tar bort en del. Men att göra det med anledning av en motion, hur aktingsvärd den än må vara, som t. ex. min eller Carl-Henrik Hermanssons, skulle jag som utskottsordförande inte gå med på. Jag kan alltså inte lova att i voteringen stödja Carl-Henrik Hermansson på den punkten.

Det känns litet olustigt att ha en annan uppfattning än den aktade ledamoten i lagutskottet Joakim Ollén, som är ung, klok och förständig på alla

sätt och som ser frågan om jäv ur strängt juridisk utgångspunkt. Visst kan man göra så, men eftersom jag efter den utredning som företagits anser mig känna kronofogdar rätt väl, hyser jag ingen oro, herr talman.

Nr 141

Onsdagen den
9 maj 1979

LENNART ANDERSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! När Ivan Svanström kommenterade reservationen i angående allmänna överväganden sade han att det är förställigt, att socialdemokraterna är sura för att det inte blev en lösning 1976.

Vi är inte alls sura, men vi är allvarligt bekymrade över den situation som råder när det gäller den ekonomiska brottsligheten här i landet. Inom vår grupp har flera medlemmar studerat och försökt följa utvecklingen på det området, och de är alla djupt bekymrade. Det har kommit till uttryck i den socialdemokratiska partimotion som inlämnades i januari månad i år. I den redovisar vi våra uppfattningar på flera områden i fråga om ekonomisk brottslighet. Vi kommer också att på alla tänkbara områden motarbeta de tendenser till ekonomisk brottslighet som förekommer. Också i lagutskottet kommer vi att fullfölja vår politik. Det är kontentan av det jag har anfört här i dag. Mot den bakgrunden upplever vi det som allvarligt med denna försening på två och ett halvt år.

Utskottets ordförande tror att den organisation vi får blir så effektiv att dessa två och ett halvt år automatiskt kommer att återhämtas. Ja, vi får hoppas det, men jag är inte så övertygad om det. Det kanske kommer att behövas ännu större insatser från lagstiftarnas och myndigheternas sida. Och då vill jag bara säga att från vår sida är vi beredda att diskutera och vidta sådana här åtgärder.

IVAN SVANSTRÖM (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag kanske raljerade genom mitt uttryck att det var förställigt att man var sur på en viss kant. Det gläder mig nu att det inte var så utan att man var allvarligt bekymrad, och ett allvarligt bekymmer hos en så stor grupp i riksdagen – en grupp som representerar så betydande delar av svenska folket – har jag naturligtvis respekt för.

Jag vill säga att i fråga om centerpartiets inställning i detta sammanhang skall inte det förhållandet, att jag står ensam på en motion med betydande krav, uppfattas så att jag är ensam i frågan. Vi står också bakom kravet på snabba åtgärder för att komma till rätta med den organiserade ekonomiska brottsligheten, bl. a. den som kommer fram vid konkurser.

Jag är alltså beredd att säga att vi kommer att medverka till att det ges ökade möjligheter att bekämpa denna företeelse, och det är vi, herr talman, beredda att göra i olika sammanhang.

BIRGITTA JOHANSSON (s):

Herr talman! Till lagutskottets betänkande finns ett antal socialdemokratiska reservationer fogade, och jag yrkar bifall till samtliga dessa reservationer.

1976 behandlade lagutskottet ett förslag till ändringar när det gällde mindre

*Ändring i konkurs-
lagen, m. m.*

*Ändring i konkurs-
lagen, m. m.*

konkurser. Utskottsmajoriteten avstyrkte den socialdemokratiska propositionen och även den socialdemokratiska reservationen. Enligt utskottsmajoriteten fick vi socialdemokrater 1976 nöja oss med att frågan om konkurser skulle tas upp i ett större sammanhang och därmed få en helhetslösning. Det har nu gått två och ett halvt år sedan utskottet avstyrkte våra krav. De krav vi hade 1976 gäller även i dag, och mycket har hänt inom företagsstrukturen, men det har tyvärr inte blivit till det bättre. Tvärtom vet vi att antalet konkurser och ekonomiska brott i samband med konkurser har ökat mycket kraftigt.

De förslag som den borgerliga regeringen har lagt fram och som vi nu behandlar har många brister.

Den borgerliga regeringens sätt att umgås med fackföreningsrörelsen uttrycks tydligt i propositionen 1978/79:105.

En annan sak värd att påminna om i detta sammanhang, när vi nu behandlar konkurser, är att den borgerliga regeringen inte har medverkat till att få en snabb övergång från 5 000-kronorsbolag till 50 000-kronorsbolag. Fortfarande spelar 5 000-kronorsbolagen en avgörande roll när det gäller konkurser.

I den socialdemokratiska motionen hävdar vi att förvaltningsfrågorna är av stor betydelse. Att – som regeringens förslag innebär – ha advokater som förvaltare i mindre konkurser är inte det bästa sättet att lösa förvaltarfrågorna på. Jag vill inte angripa advokaterna som yrkeskår, men tyvärr har vi inom fackföreningsrörelsen upplevt mycket bekymmer med advokater som förvaltare. Det är viktigt att förvaltarfrågan får en lösning som på ett bättre sätt kan tillvarata samhällets och de anställdas intressen. Alternativet med kronofogdar som förvaltare blir enligt vårt sätt att se bättre ur flera synpunkter. Som samhällsrepresentant har kronofogden en bra kännedom om företagen som finns inom kronofogdens verksamhetsområde. Kronofogden kan tillsammans med länsstyrelsen, som vi föreslår som tillsynsmyndighet, på ett effektivt sätt tillvarata samhällets förluster i samband med en konkurs.

Det framstår med full tydlighet att vid en mindre konkurs är det samhället som har den största fordran – hälften av skulderna är skulder för skatter och allmänna avgifter. Denna kännedom om företagen har kronofogden redan. Kronofogden vet innan en konkurs är ett faktum hur företagen sköter sina affärer med samhället.

Att hälften av skulderna i en mindre konkurs utgörs av skatteskulder och andra samhällsskulder har påpekats i propositionen. I 75 % av alla fattigkonkurser är det kronofogden som representant för samhället som har att lämna in en konkursansökan. Gälldenär begär sig själv i konkurs i endast ungefär 20 % av fallen, och i mindre än 5 % är det annan borgenär än staten som lämnar in konkursansökan. Dessa siffror visar att mindre konkurser har många beröringspunkter med utsköningsförfarandet. Man kan också anta att det finns en dold brottslighet innan konkursen är ett faktum.

När det gäller frågan om konkurskarantän anser vi det nödvändigt att på alla sätt förhindra missbruk från konkursgälldenärs sida genom upprepade konkurser. En statlig utredning om konkurs och rätten att idka näring är f. n.

ute på remiss, och man kan vänta en proposition under hösten 1979. Förutsättningarna för ett beslut om näringsförbud, alltså konkurskarantän, föreslår kommittén blir grovt borgenärsbrott, grovt brott mot vad som ålegat en person som näringsidkare och upprepade konkurser. I princip kräver kommittén brottsgärning.

Skyldighet att utreda och anmäla sådan brottsgärning föreligger redan i nu gällande lagar. Men skyldigheten fullgörs inte i den utsträckning som vore önskvärd. Mot denna bakgrund hävdar vi att det speciellt i fattigkonkurser måste bli mycket svårt att få advokater att lägga ned så mycket utredningsarbete som fordras för att nå klarhet i vad som har orsakat konkursen.

Ytterligare skäl finns som talar mot advokater som konkursförvaltare. Om man bortser från de största kommunerna torde det vara orealistiskt att tänka sig att advokater skall kunna försörja sig enbart som konkursförvaltare. Åtminstone i mindre och medelstora kommuner måste dessa advokater ta även andra uppdrag. Vi anser det orealistiskt att tro att en advokat som för sin försörjning är beroende av uppdrag från allmänheten i alla situationer skulle vara fri och obunden.

Vi socialdemokrater hävdar alltså att kronofogdemyndigheten är lämpligast som förvaltare och utredare av fattigkonkurser.

Ett nära samarbete med den fackliga organisationen på det lokala planet är helt nödvändigt. De anställda i företagen har mycket god kännedom om hur företagen sköter sina samhällliga plikter. I min egen fackliga avdelning har vi fått erfara vad det betyder att ha en advokat som förvaltare. Det skall inte behöva ta ett helt år att handlägga en fattigkonkurs. Men på grund av brister i arbetsrättsliga lagar försvåras handläggningen för nuvarande förvaltare av konkursen. Osäkerhet råder om hur ett varsel skall läggas och vilka kontakter som är nödvändiga att ta med länsarbetsnämnder och lokala arbetsförmedlingar.

Att företagare som inte är helt seriösa ofta laborerar med flera bolag och flyttar personal mellan sina bolag är ett känt faktum, och likaså förekommer byte av varor och tjänster mellan de olika bolagen – allt i syfte att kringgå de lagar som finns dels för arbetsmarknaden, dels på skatteområdet. Sådana förhållanden skall de anställda i ett företag inte behöva uppleva: det skapar otrygghet för dem både i arbetet och i samhället i övrigt. När en konkurs är ett faktum blir de anställda splittrade från sina övriga arbetskamrater – kanske de också måste flytta till annan ort för att få ett nytt arbete. Ofta kan människan känna sig misslyckad i en sådan situation, men det är inte människan som har misslyckats utan kapitalet.

Vi vet också att många konkurser orsakas av bristande utbildning hos företagsledaren eller av dålig planering. Ibland handlar det om företag som kunde ha framtidsutsikter. Och då finns det ett stort intresse av att de regionalpolitiska åtgärderna samordnas på ett bättre sätt än som sker nu.

Valet av länsstyrelse som tillsynsmyndighet och kronofogde som förvaltare gör att dessa på ett bättre sätt kan bevaka de samhällliga intressen som också arbetsmarknaden utgör. Inom arbetsmarknadsdepartementet pågår ett utredningsarbete om hur samhällliga intressen skall kunna tillvaratas i

samband med en konkurs. Det är viktigt att detta arbete kan bedrivas skyndsamt.

För att fackföreningsrörelsen skall kunna ta till vara de anställdas intressen har det tillkommit en rad lagar – den senaste är lagen om medbestämmande. Vi vet att MBL genom lotteririksdagen och uteblivna avtal inte ännu har fått den betydelse som vi hade väntat. Men fackföreningsrörelsen har inte bara att ta ansvar för de anställda i företagen. Man har också ett mycket stort ansvar för alla i samhället.

Både LO och många av förbunden har under de senaste åren utarbetat program för hur vi skall klara jobben, så att vi får en balans mellan regioner och orter. Kravet på en planerad industri- och sysselsättningspolitik är nödvändigt för att vi i framtiden skall kunna klara jobben och därmed minska antalet konkurser och den ekonomiska brottsligheten. Ytterst handlar industri- och sysselsättningspolitiken om den planering som förs inom varje företag. För att trygga sysselsättningen och framtiden måste de anställda ställa krav på det företag de arbetar i. Arbetslivets demokratisering och ett ökat inflytande öppnar möjligheter för de anställda att vara med och bygga upp en aktiv industri- och sysselsättningspolitik. I många företag hotas sysselsättningen på grund av att man inte har satsat tillräckligt på att ta fram nya produkter, som kan ersätta dem som möter en minskad efterfrågan. Men även om företaget har bra produkter, modern teknik och utbyggd marknadsföring kan jobben ändå vara hotade. De anställda i företagen vill och kan ta ansvar för frågor som berör hela samhället, och därför kan det samarbete som vi har föreslagit i våra reservationer utgöra en grund att stå på när det gäller våra jobb.

Jag yrkar bifall till samtliga s-reservationer.

BERNT EKINGE (fp):

Herr talman! Utöver de synpunkter som utskottets ordförande Ivan Swanström tidigare framfört skulle jag vilja bemöta ytterligare några av de synpunkter som kommit fram, i första hand i de socialdemokratiska reservationerna 8, 9 och 10, i moderatreservationen 11 men också litet när det gäller kommunistmotionerna.

När det gäller frågan om utseende av rådgivare eller förlikningsman som skall biträda förvaltaren, som föreslås i 50 a §, vill jag bara understryka vad justitieministern framhåller i propositionen. Han säger att i stora företagskonkurser, där ett flertal viktiga intressen berörs och där meningarna kan gå starkt isär mellan olika intressenter, kan det finnas behov av en särskild rådgivare eller förlikningsman som förvaltaren kan få hjälp av. Jag vill också understryka vad som framhålls och som är viktigt i detta sammanhang, nämligen att själva beslutanderätten dock alltid skall ligga hos förvaltaren ensam. I det avseendet råder det alltså inget motsvarighetsförhållande mellan den nuvarande funktionen med rättens ombudsman och den tilltänkta möjligheten med en förlikningsman eller en rådgivare. Till detta bör läggas att det endast är i särskilda fall eller när det finns särskilda skäl, och först efter tillsynsmyndighetens hörande, som det kan bli aktuellt med en sådan här

förlikningsman. Därför är det helt riktigt att varje sådant här behov måste underkastas en mycket noggrann prövning. Detta framhålls också i propositionen på s. 206, som jag ber att få hänvisa till.

Otvivelaktigt är det här ett smidigare system än att i varje situation tillsätta ytterligare en förvaltare, såsom de socialdemokratiska reservanterna tydligen är inne på. Utskottsmajoriteten har också utgått från att det här är fråga om en regel som man skall tillgripa i ytterst begränsad omfattning, men att den kan komma att behövas i samband med mycket stora och komplicerade konkurser. Vi tror i likhet med reservanterna att en skicklig förvaltare i de allra flesta fall klarar dessa funktioner, men vi menar att lagförslaget skulle försvagas om 50 a § tas bort, och därför avstyrker vi reservationen på den här punkten.

En annan och betydligt större tvistefråga, som behandlats också av vice ordföranden i utskottet, gäller vem som skall vara förvaltare i de s. k. mindre konkurserna – det är närmast de som i dag kallas för fattigkonkurser. Jag kan bara beklaga att socialdemokraterna inte kunnat frigöra sig från sin tydligen låsta position, den som de intog redan 1976 i det förslag rörande mindre konkurser som den dåvarande socialdemokratiska regeringen lade fram, men som riksdagens majoritet avvisade, såsom nämnts tidigare i debatten. Motiveringen för avslaget var att vi behövde få ett samlat förslag, som omfattade handläggningen av alla konkurser.

Lennart Andersson har i en hel del punkter lagt fram sina motiveringar för att ha kronofogdemyndigheten som förvaltare. Jag noterade att det rörde sig om inte mindre än nio olika punkter. När jag lyssnade till Lennart Andersson kom jag att tänka på historien om talaren som i marginalen på sitt manuskript hade skrivit: Argumenten svaga, höj rösten! En travesti på detta skulle i det här fallet kunna vara: Argumenten svaga, räkna därför upp så många flera!

Om man närmare granskar de punkter som Lennart Andersson anförde, så finner man att praktiskt taget alla talar mot att kronofogdemyndigheten skall vara förvaltare. En punkt gällde att kronofogdemyndigheten bättre skulle kunna beakta arbetsmarknadens parterers intressen. Vad är det som säger det? Kostnaderna skulle bli lägre. Vad är det som säger det? Vilket motiv har man för att säga att eftersom staten i 75 % av fallen är borgenär, i många fall den ende borgenären, så skall statlig myndighet också förvalta konkursen? Jag skulle vilja säga att det förhållandet ger anledning till en helt motsatt uppfattning.

Sedan finns det en del ganska lustiga motiveringar bland de här nio som räknats upp. En går ut på att man skulle införa den här ordningen för att kronofogdemyndigheten skulle få mera jobb. Det räknar jag inte som en seriös synpunkt. Inte heller motiveringen att personalen på kronofogdemyndigheten arbetar under ämbetsansvar. Det skulle med andra ord betyda att de som förvaltar andra konkurser är ansvarslösa. Allt detta är ogrundade påståenden och ger belägg för uttrycket: Har du svaga argument, så ta med så många flera!

Det måste enligt min uppfattning vara mycket otillfredsställande att ha

Onsdagen den
9 maj 1979

*Ändring i konkurs-
lagen, m. m.*

olika kompetensgrupper, eller förvaltare med olika kompetens, när det gäller ordinära konkurser och s. k. mindre konkurser. Som utskottsmajoriteten framhåller finns det många skäl till att advokater bör anlitas även vid mindre konkurser. Det är angeläget att man kan ställa samma kvalifikationskrav på förvaltare vid alla olika typer av konkurser. Vi är överens om att advokaterna är bra vid ordinära konkurser. Jag frågar mig varför de skulle vara bra bara vid de stora, besvärliga och omfattande konkurserna. Då är de givetvis i lika hög grad bra vid mindre konkurser.

Ett skäl är också att det kan bli nödvändigt, vilket också framhålls både i propositionen och i utskottsbetänkandet, att låta en ordinär konkurs gå över i en mindre konkurs och tvärtom. Att i sådana lägen vara tvingad att byta förvaltare på grund av en sådan gruppindelning som föreslås i s-reservationen är verkligen opraktiskt. Som jag tidigare har sagt verkar det snarare som om socialdemokraterna vidhåller kronofogdealternativet bara därför att det var den socialdemokratiska regeringen som lade fram förslaget 1976. Trots att det föreliggande förslaget måste betraktas som mycket överlägset, och att skälen för att låta en annan grupp ansvara för förvaltningen av vissa konkurser är mycket svaga, är det tydligen så, att socialdemokraterna i denna fråga så att säga trampar på i samma tunna. Jag tror inte att det är mot bättre vetande – det vore illa om det vore på det sättet. Men det är beklagligt.

Nu är den här diskussionen i viss mån av akademisk betydelse, eftersom vi tidigare har förordat att kronofogdemyndigheten skall utses till tillsynsmyndighet. Man kan ju inte vara både förvaltare och tillsynsmyndighet. Det här är alltså ett uttryck för vår insikt om kronofogdemyndighetens betydelse i sådana här frågor för att man skall få den bästa organisationen av konkursernas hantering. Jag vill gärna understryka att vi har förtroende såväl för de insiktsfulla och ansvarsfulla advokater som får ansvaret för förvaltningen som för kronofogdemyndigheten som får ansvaret för tillsynen. För allmänheten måste det också vara av stor betydelse att vi har en enhetlig organisatorisk uppbyggnad på det här området.

I fråga om beslutet om handläggningsform för konkurs, dvs. det beslut som konkursdomaren skall fatta när någon har gjort framställning om att träda i konkurs, yrkar socialdemokraterna i reservationen 9 att konkursdomaren bör samråda med kronofogdemyndigheten före beslutet om anläggningsform, dvs. om konkursen skall handläggas som ordinär eller som mindre konkurs. Enligt utskottsmajoritetens uppfattning är det viktigt att valet av handläggningsform träffas rätt från början. Detta möjliggörs bara om det finns så bra garantier som möjligt, så att konkursdomaren får ett tillfredsställande underlag för sin bedömning. Samtidigt måste man eftersträva att konkursdomaren kan fatta beslutet så snart som möjligt efter framställningen. I det här ligger också ett krav på rättssäkerhet för borgenärerna. I propositionen framläggs också olika förslag i detta syfte. Bl. a. skall kronofogdemyndigheterna ha skyldighet att ge konkursdomaren upplysningar som kan vara av värde för honom, och vidare kan gäldenär i vissa fall beordras att ge upplysningar som också kan vara värdefulla för bedömning av i vilken form konkursen skall handläggas. Det är klart att ett särskilt utredningsförfarande,

som har aktualiserats i den här reservationen, i vissa fall skulle kunna fylla ett visst behov, men å andra sidan är det en uppenbar nackdel med den tidsförskjutning som härigenom uppstår. Även om den i vissa fall kan bli relativt kort, bör man inte institutionalisera förfarandet på det sätt som reservanterna yrkar på. I och med att advokater som regel blir förvaltare för både mindre och ordinära konkurser finns det inte heller någon större nackdel förknippad med en övergång från den ena handlägningsformen till den andra, som jag tidigare har berört. Det här gäller propositionens förslag i motsats till socialdemokraternas modell, och man behöver inte i ett sådant läge byta advokat eller förvaltare om inte andra skäl talar för det. Därför tillstyrker utskottsmajoriteten propositionens uppläggning och avstyrker den socialdemokratiska reservationen.

I propositionen föreslås vidare att kvarstad eller skingringsförbud skall kunna läggas på gäldenärens egendom i avvaktan på att konkursansökan prövas. Detta kan vara nödvändigt i vissa fall. I reservationen 10 framhåller de socialdemokratiska ledamöterna i lagutskottet att beslut om kvarstad eller skingringsförbud skall gälla inte bara fram till konkursdomarens beslut om konkursen utan också därefter ända fram till dess att egendomen omhändertagits av förvaltaren. Nu är det ju så att gäldenären förlorar sin rådighet över egendomen omedelbart då han försatts i konkurs, och förvaltaren kan alltså ta hand om den. Skulle kronofogdemyndigheten då ha tagit hand om egendomen genom kvarstad eller på annat sätt, är kronofogdemyndigheten berättigad att efter konkursbeslutet överlämna egendomen till förvaltaren. I varje fall kan inte gäldenären ha rätt att utfå egendomen. I övrigt finns det bestämmelser i 17 kap. 13 § brottsbalken som reglerar gäldenärsbrot, som det här blir fråga om, och som skall tillämpas i sådana här sammanhang. Därför kan det inte, menar vi, finnas skäl att vidta ytterligare arrangemang. Vi menar alltså att propositionens förslag är helt tillfredsställande på den här punkten.

Så något om den moderata reservationen 11. Den gäller frågan om handräckningsförfarandet vid konkurs, som bl. a. Joakim Ollén tog upp. De moderata reservanterna motsätter sig utformningen av 54 § och menar att de tvångsåtgärder som där beskrivs innebär långtgående ingrepp i gäldenärens integritet. De anser att beslut om åtgärder bör fattas av konkursdomaren eller rätten, så att man på så sätt får en exekutionstitel, som det heter. Då säger Joakim Ollén att han har svårt att förstå varför man i sådana här sammanhang inte skulle behöva ha en exekutionstitel. Utskottsmajoriteten delar i det sammanhanget departementschefens bedömning att själva konkursbeslutet bör kunna anses som ett tillräckligt myndighetsbeslut för förvaltaren när det gäller att begära en sådan här handräckning. Utskottet framhåller vidare att kronofogdemyndigheten redan f. n. i vissa fall har rätt att utan särskild exekutionstitel vidta vissa handräckningsåtgärder. Ur säkerhetssynpunkt kan det alltså inte riktas några invändningar mot den här föreslagna anordningen, och från praktiska synpunkter måste den kunna medföra fördelar. Det är därför vi avstyrker moderaternas reservation.

Låt mig, herr talman, bara med några ord beröra också kommunisternas

Onsdagen den
9 maj 1979

*Ändring i konkurs-
lagen, m. m.*

motioner i den här frågan. Motionärerna utgår tydligen från att det som regel i de stora konkurserna – jag får utgå från att det är sådana det gäller – skall vara en hel grupp förvaltare. Man går t. o. m. så långt att man säger – C.-H. Hermansson strök själv under det här – att när det gäller större företag med flera fackliga organisationer, bör var och en av dessa vara företrädd bland förvaltarna. Det blir en ganska stor skara förvaltare – man skulle kunna säga att någon sorts förvaltarkommitté skulle tillsättas. Jag tror inte att ens C.-H. Hermansson egentligen menar allvar med det, och jag fick belägg för den uppfattningen när vpk:s yrkande lades fram. I det har man inte skrivit att samtliga fackliga organisationer skall vara företrädda. Där säger man i stället, diffust och otydligt, att de anställda i tillämpliga fall skall utse minst ytterligare en förvaltare.

Vi har för vår del svårt att se vitsen med ett sådant arrangemang. Som vi framhållit i vår skrivning på s. 88 syftar förslaget till ändring i konkursförfarandet inte bara till att borgenärernas intressen skall kunna tillgodoses i konkursen utan också till att hänsyn till andra intressen, sysselsättningspolitiska m. fl., skall tas. Det måste ankomma på förvaltaren att noga pröva förutsättningarna för ett fortsättande eller ett återupptagande av gäldenärens rörelse. Därvid måste det också vara naturligt att förvaltaren håller god kontakt med facket vid det drabbade företaget. Även om medbestämmandereglerna givetvis gäller i dessa sammanhang, instämmer jag i mycket av det som C.-H. Hermansson sade, inte minst när det gällde att konkurs i väsentlig grad berör de anställda. Jag håller med om att det i de flesta fall måste till mera av åtgärder än vad som kan vara betingat av ett strikt följande av medbestämmandelagens eller -avtalens funktion. Man måste förutsätta att omdömesgilla förvaltare håller mycket nära kontakter med de anställdas företrädare. Att rädda vad som räddas kan är till båtnad för alla, både för de anställda och för borgenärerna. Kravet på att förvaltaren skall vara väl förtrogen med arbetsmarknadspolitiska frågor måste givetvis också beaktas när konkursdomaren utser förvaltare. Detta är ofrånkomliga förutsättningar, och det finns ingenting som motsäger synpunkten att denna ordning betydligt bättre än den nuvarande bör kunna stärka de anställdas möjligheter att påverka situationen vid en konkurs.

Dess värre är det väl så, som vi också framhållit i utskottets betänkande, att det som regel är alldeles för långt gånget när ett företag går i konkurs. Åtgärder måste vidtas betydligt tidigare. Därför måste det tilltänkta s. k. betalningsinställelseinstitutet, som man arbetar med inom arbetsmarknadsdepartementet, kunna bli ett betydligt mer värdefullt instrument när det gäller att kunna rädda företag som kommit på obestånd. Skall de kunna räddas, bör det ju ske innan konkurstillstånd har inträtt. Därför knyter även jag stora förhoppningar till att det förslag som man nu arbetar med inom regeringen snart skall kunna förverkligas.

Jag skall inte gå in på C.-H. Hermanssons synpunkter om konkurskarantän – de har bedömts tidigare. Låt mig bara lugna C.-H. Hermansson på en punkt. Han var orolig för att det efter höstens val inte skulle finnas en regering som skulle kunna genomföra de goda förslag som den nuvarande regeringen håller

på att arbeta fram. Justitieminister Romanus var med i trepartiregeringen. Vi upplevde det som outhärligt att han fortsatte också i folkpartiregeringen, och det gjorde han. Jag är helt övertygad om att valet i höst ger sådant utslag att vi får möjlighet att behålla justitieminister Romanus på hans post, och då finns det, C.-H. Hermansson, goda förutsättningar för att förslaget om konkurskarantän ganska snart kommer att genomföras.

Låt mig, herr talman, bara till slut understryka vad som tidigare sagts under den här debatten och som med skärpa betonas både i propositionen och i utskottsskrivningen, nämligen att det nu föreliggande förslaget bör innebära betydligt ökade möjligheter att komma till rätta med den ekonomiska brottsligheten. Förslaget i propositionen och de kompletteringar som utskottet gjort bör vara ägnade att ge samhället ökade möjligheter att bekämpa den ekonomiska organiserade brottsligheten som vi i dag alla är bekymrade över.

Med dessa ord vill också jag, herr talman, för min del yrka bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

JOAKIM OLLÉN (m):

Herr talman! Jag noterar att Bernt Ekinge förklarar att det ingenting gör att exekutionstiteln inte finns i de fall man skall vidta handräckningsåtgärder genom kronofogdemyndighetens försorg. Så anför han exempel på att detta inte behövs i vissa andra sammanhang. Det är då frågan om återtagande av gods som är köpt enligt lagen om avbetalning. Jag vill bara säga till Bernt Ekinge att det inte går att jämföra dessa båda saker – återtagande av gods köpt enligt lagen om avbetalningsköp och de ganska långtgående åtgärder som en kronofogde kan vidta enligt den föreslagna bestämmelsen på detta område. Vi kan inte förstå varför regleringen på detta område skall skilja sig från den övriga utsökningslagstiftning som finns. Vi kan inte förstå varför man just på den här punkten skall eftersätta de ändå viktiga rättssäkerhetskrav som ligger i att en exekutionstitel skall finnas för att man skall kunna vidta dessa ganska ingripande åtgärder. Dessa åtgärder skall ju också kunna rikta sig mot tredje man, vilket har föranlett lagrådet att uttala att man bör vara utomordentligt försiktig. Också detta är ett argument för att verkligen ha exekutionstiteln här och att också på denna punkt slå vakt om de enskilda människornas rättssäkerhet.

LENNART ANDERSSON (s):

Herr talman! I den proposition som vi hade att handlägga 1976 redovisades en rad remissvar från fackliga huvudorganisationer som tillstyrkt förslaget med kronofogdemyndigheten som förvaltare. Jag måste tyvärr konstatera att den fackliga ombudsmannen Bernt Ekinge inte tar någon hänsyn till dessa remissvar utan lämnar dem helt åt sidan.

När jag så i dag utförligt motiverar vår mening att kronofogdemyndigheten skall vara förvaltare, kan jag inte frigöra mig från uppfattningen att Bernt Ekinge tidigare inte tycks ha upptäckt alla dessa argument utan först i dag får dem klara för sig. Han kan inte rikta några andra argument mot mig utan

Onsdagen den
9 maj 1979

*Ändring i konkurs-
lagen, m. m.*

säger bara att argumenten för kronofogdemyndigheten också kan användas som argument mot kronofogdemyndigheten. Det vore bättre om Bernt Ekinge för kammarens ledamöter redovisade en rad argument som belyser varför advokaterna absolut skall vara förvaltare i mindre konkurser. Då hade vi debatterat på lika villkor. Ju fler inlägg man hör från majoritetens sida desto mindre kan man frigöra sig från uppfattningen att man för det första på ett tidigt stadium bestämt sig för att advokater skall vara förvaltare i alla konkurser. För det andra talar man om nödvändigheten av att få en helhetslösning. Det sistnämnda brukar inte vara så vanligt från de borgerliga partiernas sida, utan de brukar ofta tala om nödvändigheten av att göra dellösningar. Så har dock inte skett i detta fall.

Mot det här som bakgrund tror jag inte att Bernt Ekinge skall tala så mycket om vem som sitter fast i låsta positioner.

CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk):

Herr talman! I motsats till Bernt Ekinge skall jag inte göra några valprognoser. De får karaktären av vittnesbörd, och varje parti kan ju stiga upp här och göra sådana, men jag tycker inte att de tillför debatten någonting väsentligt.

Vi är skeptiska – det vill jag gärna erkänna – mot regeringarnas vilja att vidta verkligt effektiva åtgärder mot den ekonomiska brottsligheten. Samtliga tre regeringar som suttit under de senaste åren har varit slappa när det gäller att ta initiativ för att bekämpa den ekonomiska brottsligheten. Vi tycker inte att riksdagen skall avhända sig sina rättigheter och sina skyldigheter att själv ta initiativ härvidlag också när det gäller en direkt skärpning av lagstiftningen.

Men den fråga som Bernt Ekinge ägnade den större uppmärksamheten åt var vårt förslag, att de anställda skulle få tillsätta en förvaltare. Han sade att han tyckte att vårt yrkande var diffust och otydligt när han fick syn på det. Jag vill då påminna om att det i huvudsak är precis samma yrkande som det som finns i motionstexten och som han kunde ha läst tidigare; den enda skillnaden är att man nu begär att regeringen skall ta initiativet.

Huvudfrågan är ju följande: Skall de anställda ha möjlighet att vid konkurser verkligen utöva någon maktbefogenhet och få sina intressen tillgodosedda, eller skall de inte ha det? De övriga partierna anser att de inte skall ha det. Bernt Ekinge menar att man kan lita på den utsedde förvaltaren, vare sig det nu blir en advokat eller en kronofogde – det får vi se efter voteringarna här – men att de anställda inte själva skall ha de möjligheter som krävs i vpk-motionen. Samtidigt erkänner han emellertid att det finns mycket i vad jag har sagt som motivering för förslaget, och han håller med om att det behövs mera än bara de befogenheter som finns enligt medbestämmandelagen, men han vill inte acceptera något initiativ från vår sida för att det skall bli något mera än medbestämmandelagens rättigheter om diskussioner och insyn. Han förlitar sig i stället på en advokat eller en kronofogde. Jag tycker detta är en något inkonsekvent hållning.

Jag tror att de anställda själva har större möjligheter att bedöma sina egna

intressen och att företräda dessa intressen, men jag har en känsla av att två olika rättsuppfattningar här står emot varandra. Enligt vår uppfattning har de anställda rätt till sin arbetsplats – det är de som har byggt upp företaget och det är de som skall ha de främsta rättigheterna, också vid en konkurs. Enligt borgerlig uppfattning är det icke på det sättet. Då kan jag förstå att man faller tillbaka på ett formellt juridiskt resonemang och inte i tillräcklig grad vill acceptera ett hänsynstagande till de sociala och ekonomiska realiteter som föreligger. När det gäller företag med anställda är hotet vid varje konkurs främst risken för de anställda att förlora sina jobb. Därför tycker jag det är ett helt rimligt krav att de anställda skall få ha en representant med bland förvaltarna.

BERNT EKINGE (fp):

Herr talman! Lennart Andersson sade att ett flertal remissinstanser tillstyrkt förslaget om kronofogdemyndighet som förvaltare i mindre konkurser. Jag tillåter mig emellertid att ha en personlig bedömning av lämpligheten av att ha olika institutionella former för förvaltning av konkurser.

Som jag sade tidigare är det otvivelaktigt mycket starkare att ha en enhetlig uppbyggnad. Att man då på socialdemokratisk sida anser att kronofogdarna är utomordentligt väl lämpade i det ena fallet men att advokaterna tydligen är utomordentligt väl lämpade i det andra fallet har jag litet svårt att förstå. Det ger ingen enhetlighet. Det är på den punkten som jag tillåter mig att ha en helt personlig uppfattning, som nu sammanfaller med både propositionens och utskottets. Jag har alltid sagt, herr Andersson, att bara en megafon för andra vill jag inte vara. Sedan respekterar jag LO:s och TCO:s synpunkter i det här sammanhanget, men jag tror att när man i de organisationerna får se det här förslaget, kommer man säkerligen att säga: Nu ser det ändå riktigt vettigt ut!

Lennart Andersson sade också att jag tydligen först nu har fått klart för mig vilka deras argument är. Nej, det var bara den långa listan av mycket egendomliga argument som jag fick klar för mig först nu. De många punkterna har jag inte sett förut, och jag blev därför något förvånad, framför allt över att de var så svaga.

Det är bättre att jag talar om hur vi vill ha det, säger Lennart Andersson vidare. Ja, men det gjorde jag ju också. Jag hade visserligen inte mer än tre punkter på min lista, men det betydde naturligtvis att jag bedömde dem som så mycket starkare.

För det första sade jag att det är angeläget att man kan ställa samma krav på kvalifikationer för förvaltare när det gäller både ordinära och mindre konkurser. För det andra sade jag att vi är överens om att vid ordinära konkurser skall advokaterna vara förvaltare. För det tredje sade jag att det kan bli nödvändigt att låta konkurser föras över från den ena förvaltningsformen till den andra, och då är det angeläget att man inte blir tvingad att byta förvaltare. Detta är, menar jag, utomordentligt starka argument.

Jag hoppas att detta också tillgodoser Lennart Anderssons önskemål om helhetslösning. Om han är intresserad av helhetslösningar – vilket jag fick ett

*Ändring i konkurs-
lagen, m. m.*

intryck av – borde han ha anslutit sig till utskottsmajoriteten. Det är en naturlig slutsats av vad han sade.

C.-H. Hermansson säger att han inte vill göra några valprognoser. Nej, men han gjorde det i alla fall. Han sade ju att han var orolig för hur det skulle se ut efter valet, och det fattade jag som i varje fall ett uttryck för någon typ av valprognos.

Det är riktigt, C.-H. Hermansson, att vi är överens om det betydelsefulla i att facket kommer in. Men vi vill att det skall komma in tidigare. När en konkurs är verklighet, då är det som regel för sent. Man kan inte säga att den anställde har rätt till sin arbetsplats när företaget har gått i konkurs – det vore att gå långt. Jag vill säga: Vi måste slå vakt om de anställdas möjligheter att komma in på ett så tidigt stadium att alla synpunkter kan beaktas i god tid. Då fäster jag stora förhoppningar vid det betalningsinstituteinstitut som man arbetar med inom regeringskansliet. Det tror jag, C.-H. Hermansson, är en betydligt bättre lösning.

Joakim Ollén säger att han fortfarande inte förstår varför vi har anslutit oss till propositionens förslag och att man skall kunna lägga in en sådan värdering i själva beslutet om konkursen att det för förvaltaren framstår – i detta läge med de nya funktioner som förvaltaren får – såsom tillräckligt förankrat för att han skall kunna få den handräckning som han i speciella sammanhang kan behöva, utan att man har en ytterligare omgång då man går till konkursdomaren eller till rätten. Vi menar inte att förslaget får medverka till att det blir någon rättsosäkerhet. Men både ur borgenärssynpunkt och ur allmän förvaltningssynpunkt när det gäller konkurser är det viktigt att man kan vidta åtgärder relativt snabbt; det talar erfarenheten för. Det är därför som en sådan här möjlighet borde finnas.

CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Bernt Ekinge sade nu att facket borde komma in tidigare när det gäller bestämmanderätt, innan det blir konkurs. Och det är alldeles självklart att vi delar den ståndpunkten. Vi har gett uttryck för det vid ett flertal tillfällen, då vi har krävt demokratiska fri- och rättigheter för de anställda – att de skall ha vetorätt när det gäller investeringar, när det gäller avskedanden och personalpolitiken över huvud taget. Då skulle de få en möjlighet att utöva ett verkligt inflytande på företagens skötsel. Men såvitt jag vet har Bernt Ekinge aldrig stött dessa motioner här i riksdagen.

Nu menar han att införandet av ett s. k. betalningsinstituteinstitut skulle ge möjligheter för facket. Jag kan inte uttala mig på den punkten, för jag känner inte till de konkreta förslag som eventuellt kan finnas eller komma att framläggas. Men jag anser det i så fall otillräckligt. Facket måste komma in långt tidigare och under helt normala förhållanden.

Jag kan å andra sidan inte inse varför det förhållandet att facket inte har fått vara med tidigare skall hindra det att vara med när man har kommit till en konkurssituation. Det finns inte någon logik i det resonemanget. Eftersom facket tidigare inte har haft några rättigheter, skall det inte ha några då heller, resonerar tydligen Bernt Ekinge.

Vi i vpk är anhängare av ökade rättigheter för de fackliga organisationerna, dvs. de anställda, i alla lägen och i alla situationer – även när det har gått så långt att företaget är i en konkurssituation. Det är den situationen som vi i dag diskuterar, och det är det enda som vi har möjlighet att ta ställning till. Men då finner vi att såväl de borgerliga partierna som socialdemokraterna säger bestämt nej till vpk:s krav att de anställda skall få en representant bland förvaltarna. Jag tycker att detta nej är avslöjande.

BERNT EKINGE (fp):

Herr talman! Låt mig i detta sammanhang till C.-H. Hermansson säga att jag tidigare har läst hans motioner och hans yrkanden. Både första och nu sista gången fann jag dem lika diffusa. Det var anledningen till mitt omdöme, och det står naturligtvis kvar.

När det gäller synen på de anställdas möjligheter att få inflytande är vi tydligen överens. Men när det gäller sättet att ordna detta i konkursförfarandet är vi inte överens. Jag är rädd för att C.-H. Hermanssons idé om ett flertal förvaltare i en och samma konkurs skulle kunna leda till en sådan byråkratisering och bindning i hanteringen att det skulle bli till stort förfång för alla parter.

Som jag sade tidigare är det naturligt att en insiktsfull förvaltare, när konkurstillståndet har inträtt, tar kontakter och utnyttjar alla möjligheter att låta också de anställda vara med. Att däremot utse en hel förvaltningsgrupp, en kommitté av förvaltare, är icke en praktisk och rimlig lösning. Det tror jag att även C.-H. Hermansson inser.

CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Jag vill bestämt protestera mot omdömet att inflytande för de anställda i konkursförvaltningen skulle innebära byråkratisering. Snarare är det avsaknaden av inflytande för de anställda som innebär risk för byråkratisering.

Jag vill också bestämt protestera mot omdömet att vårt yrkande skulle vara diffust. Jag läser upp det en gång till, eftersom kammarens ledamöter har att ta ställning till det. Det står mycket konkret i yrkandet "att riksdagen med anledning av motionen 1978/79:2208, yrkandet 2, hos regeringen begär förslag till sådan ändring i konkurslagen att i tillämpliga fall de anställda skall ha rätt att utse minst en förvaltare".

Jag kan inte finna att detta är diffust – jag tycker att det är ett mycket pregnant yrkande.

BERNT EKINGE (fp):

Herr talman! Att vi har olika uppfattningar om hur byråkratin verkar beror kanske på – vilket jag inte kan rå för – de sätt som vi har upplevt den på i vår omvärld. Vi har och kommer nog att fortsättningsvis ha olika uppfattningar på denna punkt. Jag tror att C.-H. Hermansson inte har så stark känsla av att man byråkratiserar särskilt mycket – det har jag förstått av debatten.

När det gäller själva yrkandet skulle det vara intressant att få veta när det är

*Ändring i konkurs-
lagen, m. m.*

”tillämpliga fall”. När skall det vara minst en, och när skall det vara sju förvaltare? Då samtliga fack är representerade på en arbetsplats skall det tydligen vara minst ytterligare en förvaltare, men det kan också bli t. ex. sju. Detta menar jag är ett utslag av mycket dunkla tankegångar, och dem har man alltså givit uttryck för i detta yrkande.

Det är klart att man skulle kunna tillmötesgå yrkandet genom att uppdra åt regeringen att lösa upp detta och ge svar på dessa frågor och därmed skapa en rimlig ordning. Men vi avvaktar i stället och ser hur detta kan komma att utformas när vi får de ytterligare förslag som hör samman med konkursförvaltningen.

CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Herr Ekinge är förundrad över vad som kan menas med ”i tillämpliga fall”. Det menas naturligtvis att när det finns anställda i företagen, så skall de alltid vara representerade. I företag där det inte finns några anställda kan de ju inte vara representerade, herr Ekinge. Svårare är inte den tolkningsfrågan. Det står också klart utsagt i vår motion att när det gäller större företag med flera fackliga organisationer bör var och en av dessa vara företrädd bland förvaltarna. När det bara finns en facklig organisation räcker det med en representant. Jag tycker inte detta är konstigt. Man skall inte krångla till det, herr Ekinge.

BERNT EKINGE (fp):

Herr talman! Nej, det är klart att man inte skall göra det. Men jag tycker inte att det skall stå opåtalat när man så här försöker snickra till lösningar som i det praktiska livet blir ohållbara. C.-H. Hermansson nämnde fall där det bara finns en facklig organisation. I de flesta fall finns det ju flera. Jag menar att man löst frågan alltför lättvindigt, när man skriver ifrån sig den på det sättet och räknar med att andra skall klara ut konsekvenserna.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering, dels utskottets hemställan med godkännande av den i reservationen nr 1 av Lennart Andersson m. fl. anförda motiveringen, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Lennart Andersson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkandet nr 19 mom. 1 med godkännande av utskottets motivering röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med godkännande av den i reservationen nr 1 av Lennart Andersson m. fl. anförda motiveringen.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lennart Andersson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 152
Nej - 137

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av Lennart Andersson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Lennart Andersson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkandet nr 19 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av Lennart Andersson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lennart Andersson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 153
Nej - 137

Mom. 3-6

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 7

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av Lennart Andersson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Lennart Andersson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkandet nr 19 mom. 7 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av Lennart Andersson m. fl.

Onsdagen den
9 maj 1979

Ändring i konkurs-
lagen, m. m.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lennart Andersson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 153

Nej - 137

Mom. 8

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av Lennart Andersson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Birgitta Johansson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkandet nr 19 mom. 8 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av Lennart Andersson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Birgitta Johansson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 151

Nej - 138

Mom. 9

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 6 av Bo Siegbahn och Joakim Ollén, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Joakim Ollén begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkandet nr 19 mom. 9 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 6 av Bo Siegbahn och Joakim Ollén.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Joakim Ollén begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 241

Nej - 47

Avstår - 1

Mom. 10

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels det av Carl-Henrik Hermansson under överläggningen framställda yrkandet, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Carl-Henrik Hermansson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkandet nr 19 mom. 10 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit det av Carl-Henrik Hermansson under överläggningen framställda yrkandet.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Carl-Henrik Hermansson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 276
Nej - 13
Avstår - 1

Mom. 11

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 7 av Lennart Andersson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Birgitta Johansson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkandet nr 19 mom. 11 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 7 av Lennart Andersson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Birgitta Johansson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 152
Nej - 137

Mom. 12

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 8 av Lennart Andersson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Birgitta Johansson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 141

Onsdagen den
9 maj 1979

*Ändring i konkurs-
lagen, m. m.*

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkandet nr 19 mom. 12 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 8 av Lennart Andersson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Birgitta Johansson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 152
Nej - 137

Mom. 13

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 9 av Lennart Andersson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Birgitta Johansson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkandet nr 19 mom. 13 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 9 av Lennart Andersson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Birgitta Johansson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 150
Nej - 137
Avstår - 1

Mom. 14

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 10 av Lennart Andersson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Birgitta Johansson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkandet nr 19 mom. 14 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 10 av Lennart Andersson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Birgitta Johansson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 150
Nej - 136

Mom. 15

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 11 av Bo Siegbahn och Joakim Ollén, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Joakim Ollén begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkandet nr 19 mom. 15 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 11 av Bo Siegbahn och Joakim Ollén.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Joakim Ollén begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 242
Nej - 46

Mom. 16-27

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 9 Föredrogs

Socialförsäkringsutskottets betänkande

1978/79:23 med anledning av propositionen 1978/79:111 om åtgärder mot krångel och onödig byråkrati m. m., såvitt propositionen hänvisats till socialförsäkringsutskottet, jämte motion

Socialutskottets betänkande

1978/79:36 om uppskov med behandlingen av vissa ärenden till riksmötet 1979/80

Kulturutskottets betänkande

1978/79:27 med anledning av propositionen 1978/79:167 om lån till Åreprojektet

Utbildningsutskottets betänkande

1978/79:39 med anledning av propositionen 1978/79:125 med förslag om

tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 såvitt gäller vissa anslag inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 10 Vissa åtgärder på växtförädlingsområdet m. m.

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande 1978/79:26 med anledning av propositionen 1978/79:130 om vissa åtgärder på växtförädlingsområdet m. m. jämte motioner.

I propositionen 1978/79:130 hade regeringen (jordbruksdepartementet) föreslagit riksdagen

dels att anta förslag till

1. lag om ändring i lagen (1976:298) om statsplombering av utsäde och om växtförädlingsavgift,

2. lag om upphävande av lagen (1928:289) angående handel med utsädesvaror,

dels att

3. godkänna de allmänna riktlinjerna för växtförädlingsverksamheten som förordats i propositionen,

4. bemyndiga regeringen att godkänna avtalet med Svenska lantmännens riksförbund, Sveriges utsädesförening och Allmänna svenska utsädesaktiebolaget om bildande av ett växtförädlingsföretag,

5. bemyndiga regeringen att vidta de åtgärder som krävdes för genomförande av avtalet,

6. bemyndiga regeringen att ikläda staten de förpliktelser som följde av avtalet med Lantbrukarnas riksförbund och Svenska lantmännens riksförbund om gemensam finansiering av visst växtförädlingsarbete,

7. godkänna de riktlinjer för organisation m. m. av en nämnd på växtförädlingens område som framgick av vad i propositionen framförts,

8. bemyndiga regeringen att inrätta en tjänst som professor vid Sveriges lantbruksuniversitet i enlighet med vad i propositionen förordats,

9. till Sveriges lantbruksuniversitet: Lantbruksvetenskapliga fakultetens driftkostnader för budgetåret 1979/80 utöver i propositionen 1978/79:100 bil. 13 föreslaget reservationsanslag anvisa ytterligare 2 570 000 kr.,

10. till Bidrag till Sveriges utsädesförening för budgetåret 1979/80 anvisa ett förslagsanslag av 7 750 000 kr.,

11. till Bidrag till viss praktiskt vetenskaplig växtförädling för budgetåret 1979/80 anvisa ett anslag av 230 000 kr.,

12. till Bidrag till växtförädling för budgetåret 1979/80 anvisa ett reservationsanslag av 10 850 000 kr.,

13. till Teckning av aktier i Allmänna svenska utsädesaktiebolaget för budgetåret 1979/80 anvisa ett investeringsanslag av 2 000 000 kr.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen föreslås ökade insatser på växtförädlingsområdet. Rege-

Onsdagen den
9 maj 1979

*Vissa åtgärder på
växtförädlingsom-
rådet m. m.*

ringen föreslås få bemyndigande att godkänna avtal mellan staten och Svenska lantmännens riksförbund som innebär att verksamheten vid Sveriges utsädesförening och Allmänna svenska utsädesaktiebolaget förs samman till ett nytt företag, Svalöf AB. Det nya företaget skall ägas till hälften var av staten och Svenska lantmännens riksförbund. Vidare föreslås att regeringen bemyndigas godkänna ett avtal mellan staten, Lantbrukarnas riksförbund och Svenska lantmännens riksförbund. Enligt detta avtal skall staten och jordbrukets föreningsrörelse gemensamt bidra till finansieringen av viss växtförädling.

Till lantbruksstyrelsen knyts en växtförädlingsnämnd med uppgift att pröva ansökningar om medel till växtförädlingsprojekt som är angelägna från allmän synpunkt. Sammanlagt kommer nämnden att disponera ca 14 milj. kr. för det första halvåret 1980. För ökad forskningsverksamhet föreslås Sveriges lantbruksuniversitet tillföras bl. a. en professur för kulturväxternas genetik och förädling. Sammanlagt innebär avtalet om gemensam finansiering av visst växtförädlingsarbete och förslagen om ökad forskning att de årliga bidragen till växtförädling ökar med 5,7 milj. kr.

Inom växtförädlingsavgiftssystemet införs den ordningen, att medel ur växtförädlingsfonden i princip utbetalas till sortinnehavare endast under den tid som motsvarar skyddstiden inom växtförädlarrätten. I övrigt föreslås att i lagen om statsplombering av utsäde och om växtförädlingsavgift införs bestämmelser om kvalitetsdeklaration av sådant utsäde, som inte skall statsplomberas, och att i samband därmed 1928 års lag angående handel med utsädesvaror (frölagen) upphävs.”

I detta sammanhang hade behandlats

dels den under allmänna motionstiden vid 1978/79 års riksmöte väckta motionen 1978/79:1988 av Ingegärd Oskarsson m. fl. (c), vari hemställdes att riksdagen hos regeringen begärde att försöksledartjänsten för handläggning av frågor rörande linodling, linberedning och rådgivning i linfrågor vid Sveriges utsädesförening i Svalöv återinrättades,

dels de med anledning av propositionen väckta motionerna

1978/79:2252 av Alfred Håkansson m. fl. (c, s), vari hemställdes 1. att riksdagen till Bidrag till viss praktiskt vetenskaplig växtförädling för första hälften av budgetåret 1979/80 anvisade ett i förhållande till regeringens förslag med 240 000 kr. förhöjt anslag av 470 000 kr., 2. att riksdagen vid behandling av regeringens proposition 1978/79:130 om vissa åtgärder på växtförädlingsområdet m. m. beaktade vad i motionen anförts i denna fråga,

1978/79:2269 av Einar Larsson m. fl. (c), vari hemställdes 1. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna att professuren i kulturväxternas genetik och förädling inom lantbruksuniversitetet förlades till Svalöv, 2. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna att de medel som ställdes till växtförädlingsnämndens förfogande borde anslås till svenska växtförädlingsorgan,

Onsdagen den
9 maj 1979

*Vissa åtgärder på
växtförädlingsom-
rådet m. m.*

1978/79:2331 av Kerstin Andersson i Hjärtum m. fl. (c, s, m, fp), vari hemställdes 1. att riksdagen beslutade att den vid Svalöf AB bedrivna linverksamheten skulle tryggas genom statligt stöd, 2. att riksdagen skulle anhålla om åtgärder för att med samhälleligt stöd stimulera en utökad linodling inom landet.

1978/79:2332 av Bertil Lidgard m. fl. (m), vari hemställdes att riksdagen skulle med ändring av propositionen besluta 1. att som villkor för statsanslag för växtförädlingsändamål skulle gälla att växtförädlingsanstalt som beviljats sådant anslag skulle vara skyldig att på lika villkor tillhandahålla reproduktionsutsäde av originalsort åt envar etablerad utsädesfirma som av statlig myndighet godkänts för statsplombering av uppförökat utsäde, 2. att bestämmelser av angivna innebörd skulle intas i antingen 1971 års lag eller i 1976 års lag eller bådadera, ävensom att det skulle uppdras åt jordbruksutskottet att utarbeta erforderlig lagtext,

1978/79:2333 av Svante Lundkvist m. fl. (s), vari hemställdes 1. att riksdagen uttalade att den särskilda professuren och institutionen i kulturväxternas genetik och förädling borde lokaliseras till Svalöv, 2. att riksdagen uttalade att de statliga representanterna i Svalöf AB borde utses på sådant sätt att konsumentintressena och samhällsnyttig forskning tillgodosågs, 3. att riksdagen uttalade sig för att Sveriges utsädesförenings vetenskapliga traditioner som ett officiellt växtförädlingsorgan fördes över i det nya företaget, 4. att riksdagen uttalade att den biståndsverksamhet som utvecklats vid Sveriges utsädesförening gavs möjligheter att bestå och utvecklas i det nya företaget, och

1978/79:2334 av Hans Wachtmeister m. fl. (m), vari hemställdes att riksdagen med avslag på propositionen 1978/79:130, såvitt avsåg yrkandena under punkterna 3–7 i hemställan, hos regeringen skulle anhålla om utredning angående riktlinjerna för växtförädlingsorganisation i enlighet med vad i motionen anförts.

Utskottet hemställde
att riksdagen skulle
dels anta förslaget till

1. lag om ändring i lagen (1976:298) om statsplombering av utsäde och om växtförädlingsavgift,

2. lag om upphävande av lagen (1928:289) angående handel med utsädesvaror,
dels

3. beträffande avslag på propositionen i viss del avslå motionen 1978/79:2334,

4. beträffande ny organisation för växtförädlingen

a. godkänna de allmänna riktlinjer för växtförädlingsverksamheten som förordats i propositionen,

b. som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet med anledning av motionen 1978/79:2333, yrkandet 2, anförts om sammansättningen av styrelsen för Svalöf AB,

c. lämna motionen 1978/79:2333, yrkandena 3 och 4, utan vidare åtgärd,

d. bemyndiga regeringen att godkänna avtalet med Svenska lantmännens riksförbund, Sveriges utsädesförening och Allmänna svenska utsädesaktiebolaget om bildandet av ett växtförädlingsföretag,

c. bemyndiga regeringen att vidta de åtgärder som krävdes för att genomföra avtalet,

5. beträffande stöd till växtförädling

a. bemyndiga regeringen att ikläda staten de förpliktelser som följde av avtalet med Lantbrukarnas riksförbund och Svenska lantmännens riksförbund om gemensam finansiering av visst växtförädlingsarbete,

b. godkänna de riktlinjer för organisation m. m. av en nämnd på växtförädlingens område som framgick av vad i propositionen framförts,

c. anse motionen 1978/79:2269, yrkandet 2, besvarad med vad utskottet anfört om nämndens verksamhet m. m.,

d. anse motionerna 1978/79:1988 och 1978/79:2331 besvarade med vad utskottet anfört om stöd till linodling m. m.,

6. beträffande ökade insatser för kulturväxternas genetik och förädling

a. bemyndiga regeringen att inrätta en tjänst som professor vid Sveriges lantbruksuniversitet,

b. som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet med anledning av motionen 1978/79:2269, yrkandet 1, och motionen 1978/79:2333, yrkandet 1, anfört om den nya enhetens förläggning till Svalöv,

c. lämna motionen 1978/79:2252, yrkandet 2 i denna del, utan vidare åtgärd,

7. beträffande övriga växtförädlingsfrågor anse motionen 1978/79:2252, yrkandet 2 i återstående del, och motionen 1978/79:2332 besvarade med vad utskottet anfört om konkurrensneutralitet på växtförädlingsområdet,

8. till Sveriges lantbruksuniversitet: Lantbruksvetenskapliga fakultetens driftkostnader för budgetåret 1979/80 utöver i propositionen 1978/79:100 bil. 13 föreslaget reservationsanslag anvisa ytterligare 2 570 000 kr.,

9. till Bidrag till Sveriges utsädesförening för budgetåret 1979/80 anvisa ett förslagsanslag av 7 750 000 kr.,

10. med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionen 1978/79:2252, yrkandet 1, till Bidrag till viss praktiskt vetenskaplig växtförädling för budgetåret 1979/80 anvisa ett anslag av 230 000 kr.,

11. till Bidrag till växtförädling för budgetåret 1979/80 anvisa ett reservationsanslag av 10 850 000 kr.,

12. till Teckning av aktier i Allmänna svenska utsädesaktiebolaget för budgetåret 1979/80 anvisa ett investeringsanslag av 2 000 000 kr.

Följande tre reservationer hade avgivits av Hans Wachtmeister, Arne Andersson i Ljung och Sven Eric Lorentzon (samtliga m):

1. vari reservanternas ansett att utskottet under 3 bort hemställa att riksdagen skulle med bifall till motionen 1978/79:2334 och med avslag

Onsdagen den
9 maj 1979

*Vissa åtgärder på
växtförädlingsom-
rådet m. m.*

på propositionen såvitt avsåg ny organisation för växtförädlingen och inrättandet av en nämnd på växtförädlingens område m. m. (punkterna 3–7 i regeringens hemställan) hos regeringen anhålla om utredning angående riktlinjerna för växtförädlingens organisation i enlighet med vad reservanterna anfört,

2. vari reservanterna – under förutsättning av riksdagens bifall till reservanternas avslagsyrkande – ansett att utskottet under 4, 5, 7 och 9–12 bort hemställa

att riksdagen skulle

4. lämna motionen 1978/79:2333, yrkandena 2–4, utan vidare åtgärd,

5. lämna motionerna 1978/79:1988, 1978/79:2269, yrkandet 2, och 1978/79:2331 utan vidare åtgärd,

7. lämna motionen 1978/79:2252, yrkandet 2 i återstående del, och motionen 1978/79:2332 utan vidare åtgärd,

9. till Bidrag till Sveriges utsädesförening för budgetåret 1979/80 anvisa ett förslagsanslag av 15 500 000 kr.,

10. med avslag på motionen 1978/79:2252, yrkandet 1, till Bidrag till viss praktiskt vetenskaplig växtförädling för budgetåret 1979/80 anvisa ett anslag av 460 000 kr.,

11. avslå regeringens förslag om medelsanvisning till Bidrag till växtförädling,

12. avslå regeringens förslag om medelsanvisning till Teckning av aktier i Allmänna svenska utsädesaktiebolaget,

3. vari reservanterna – under förutsättning av riksdagens avslag på reservanternas avslagsyrkande – ansett att utskottet under 4 b bort hemställa

att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:2333, yrkandet 2.

HANS WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Först några ord om två motioner om linodlingen, den ena av Kerstin Andersson i Hjärtum och den andra av Ingegärd Oskarsson. Båda rör det faktum att linodlingen sedan det statliga stödet dragits in har minskat så kraftigt att svårigheter inställt sig att skaffa lingarn till hemslöjden, bl. a. för knyppling och damastvävning.

Man kan diskutera om frågan om linodlingen egentligen hör hemma i jordbruksutskottet, så oerhört mångsidig som den är. Med tanke på hemslöjdens betydelse som terapi vid långvården eller som inkomstkälla för pensionärer och glesbygdsbefolkning skulle den lika gärna kunna sortera under socialutskottet eller kulturutskottet. Men nu har den hamnat under jordbruksutskottet.

Det är inte första gången vi behandlar denna fråga. Så sent som förra året hade vi frågan uppe och förutsatte då att den skulle prövas i samband med utredningen om växtförädlingsverksamheten. Den utredningen är som

bekant klar, men den säger ingenting om linet. Vad riksdagen förutsätter är alltså till föga gagn, så länge det inte tar formen av tilläggsdirektiv. Så blev det inte den här gången.

I år förutsätter utskottet att frågan kommer att ägnas uppmärksamhet även inom ramen för den föreslagna växtförädlingsnämndens stödverksamhet. Med en liten vink till denna nämnd om att detta innebär en mycket stark skrivning på gränsen till uppdrag yrkar jag bifall till utskottets hemställan i denna del.

När det gäller målet för växtförädlingen i stort är vi alla överens. Men jordbruksutskottets moderata ledamöter har avgivit tre reservationer i vad avser organisationen.

Vad som i den första reservationen har gjort oss så tveksamma att vi vill få en grundligare utredning till stånd och därför nu yrkar avslag är farhågorna att staten som hälftendelägare kommer att ge det nya företaget Svalöf AB försteg i konkurrensen med de privata förädlingsföretagen, exempelvis genom ekonomiska garantier för tillämplad växtförädling med kommersiell anknytning.

Det är framför allt växtförädlingsnämndens uppgifter som oroar oss. Nämnden som sådan skulle vi väl till nöds kunna acceptera – den skulle säkerligen kunna fylla en uppgift som samordnare. Men den måste som vi ser det vara helt opartisk. Vi menar att anknytningen av en sådan verksamhet som nämndens till lantbruksuniversitetet, till statens råd för skogs- och jordbruksforskning, till lantbruksstyrelsen borde ha prövats ytterligare innan riksdagen beslutar inrätta ett särskilt organ för dessa ärenden.

Dessutom blir nämnden sannerligen inte opartisk. Det står i avtalet klart utsagt att den skall ta särskild hänsyn till den organisation som byggs upp inom Svalöf AB när den skall bedöma ansökningar om bidrag.

För all del, Svalöf är ett gott namn inom växtodlarkretsar, men varken Weibull eller andra står det namnet efter. Det är inte minst därför som vi inte kan vara med om att ge Svalöf företräde redan i nämndens organisation.

Jag yrkar därför bifall till reservationen 1, innebärande avslag på propositionen i vad avser ny växtförädlingsorganisation och dito nämnd.

Vid bifall till vår reservation kommer anslagsfrågorna i ett annat läge än i propositionen. Allt blir i så fall i huvudsak vi det gamla, och jag yrkar i så fall bifall också till reservationen 2.

Eftersom jag anar att kammaren tyvärr inte kommer att ta intryck av våra kloka synpunkter, vill jag i hopp om bättre lycka säga några ord om styrelsen för det nya Svalöf AB.

Utskottets majoritet har ansett det naturligt att bl. a. konsumentintresset och den s. k. samhällsnyttiga forskningen beaktas när regeringen nominerar de statliga styrelseledamöterna. Vi kan inte ansluta oss till det resonemanget. Den föreslagna nämnden är enligt vår mening ett typiskt organ för just sådana intressen. De förutsätts också få en tillfredsställande representation där. Men att vara konsument – vilket vi i förbigående sagt är allihop – innebär inte att man automatiskt skulle vara lämplig att leda ett företag.

När det gäller att få en styrelse för ett företag – allra helst för ett sådant under uppbyggnad – är det knappast riktigt att åberopa en konstlad indelning i konsumenter av olika slag. Det enda som här bör spela en roll är vederbörandes förmåga när det gäller att bygga upp och leda ett företag. Skall man över huvud taget ge regeringen en pekpinne i detta avseende, bör den gälla det sistnämnda kravet på meriter och inte det som propositionen och utskottsmajoriteten har kommit med.

Jag yrkar därför, herr talman, bifall till reservationen 3.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

KERSTIN ANÉR (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan och därmed till propositionen 130.

Med ett beslut i enlighet med propositionen lägger riksdag och regering grunden för en kraftigt ökad insats för växtförädlingen här i landet. Att detta arbete är nödvändigt av miljöskäl, ekonomiska skäl, regionalpolitiska skäl och försörjningsskäl är för alla uppenbart.

Jordbruksministern följer i stort sett växtförädlingsutredningens förslag om ett trestegsprogram, från grundforskning och tillämpad forskning över praktisk förädling till marknadsföring, som skall ge landets jordbrukare tillgång till allt bättre utsäde och därmed större kraft att frambringa bra livsmedel under så goda miljöbetingelser och med så god produktivitet som möjligt.

Vid lantbruksuniversitet inrättas nu en helt ny professur i kulturväxternas genetik och förädling. Det betyder i pengar räknat ett tillskott på 2,7 milj. kr. till lantbruksuniversitetets medel i dag. Därmed garanteras, hoppas vi, att den höga nivå på genetisk forskning som tidigare har utmärkt Sverige och Norden kommer att kunna fortsätta under de ändrade och ökade krav som utvecklingen ställer.

Nästa led i arbetet på bättre växtförädling är den växtförädlingsnämnd som erhåller bidrag från både staten och jordbruksnäringen. Nämnden skall sedan dela ut pengarna till goda, målinriktade växtförädlingsprojekt, som annars inte skulle kunna komma till stånd. Det har förts en viss diskussion i utskottet om vilka projekt som skulle kunna komma i fråga, och man har enat sig om att samtliga svenska växtförädlingsorgan skall kunna få bidrag, om de är angelägna från producent- och konsumentsynpunkter eller från andra allmänt samhällliga synpunkter. Bidragsverksamheten får inte utformas så, att vissa företag får oberättigade förstag framför konkurrenterna. I styrelsen för nämnden skall sitta representanter både för de bidragsgivande parterna och för konsumenterna.

Denna växtförädlingsnämnd skall av de pengar den förfogar över – vilka under första året kommer att uppgå till ca 28 milj. kr. – även garantera en viss bidragsnivå gentemot ett nybildat bolag, Svalöf AB, som är en sammanslagning av de tidigare existerande Sveriges utsädesförening och Allmänna

svenska utsädesaktiebolaget. Hittills har Utsädesföreningen bedrivit både praktisk växtförädling och forskning och fått statsbidrag härför, medan de frambragta sorterna har sålts genom Utsädesaktiebolaget, som ägs av Svenska lantmännens riksförbund. En sammanslagning kommer nu att ske, och båda ägarna tillför det nybildade bolaget sina tillgångar.

Invändningen mot växtförädlingsnämnden torde bero på rädslan för att konkurrensen mellan Svalöf AB och andra växtförädlingsföretag skulle förhindras. Utskottet har här, liksom propositionen, förklarat att en verksamhet som erhåller statsbidrag givetvis inte får använda dessa till att skaffa sig obehöriga försteg framför konkurrenterna. Växtsorter som har fått sådant bidrag måste ställas till förfogande såsom reproduktionsutsäde på skäliga villkor och i en omfattning, som är påkallad med hänsyn till folkhushållet eller från allmän synpunkt över huvud taget.

Man kan alltså säga att vi har en trestegsraket: En ny professur i kulturväxternas genetik och förädling, som skall ge grundkunskaperna, en växtförädlingsnämnd, som med både gamla och nya bidrag från bl. a. staten och jordbruksnäringen skall stödja svenska växtförädlingsorgan, samt ett bolag, som på företagsekonomisk grund och med staten och jordbruket såsom ägare ägnar sig åt den praktiska förädlingen samt åt försäljning av de framtagna sorterna. Där är meningen att dessa två verksamheter effektivare än hittills skall kunna samverka och stödja varandra. Det bör bli ett bra och effektivt redskap för att få fram det material som landets jordbrukare behöver.

Till slut skulle jag vilja säga något om växtförädlingsnämndens arbete. Utskottet har med ett särskilt ord på vägen givit sin välsignelse åt ett par motionskrav, som Hans Wachtmeister också nämnde och som han ställer sig bakom. Det är motionerna om linodling. Utskottet anser att denna odling mycket väl faller inom ramen för det som nämnden bör kunna stödja, och i likhet med Hans Wachtmeister vill jag gärna understryka detta.

Det står också att växtförädlingsnämnden skall fortsätta med det nordiska samarbete som funnits och söka utöka det. Jag vill då bara nämna att detta redan har lett till att jordbruksministern har kallat till ett möte den 31 maj med nordiska växtförädlare för att utreda möjligheterna till utökat nordiskt samarbete på växtförädlingens område.

Jag kan inte se att det finns någon anledning till de farhågor som Hans Wachtmeister framställde, och jag yrkar därför som sagt bifall till utskottets hemställan i alla delar.

HANS WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Jag vill bara säga beträffande våra farhågor att de är skriftligt belagda redan i avtalet. Där sägs uttryckligen ifrån att den organisation som byggts upp inom Svalöf AB skall få sina intressen tillgodosedda – framför allt dessa – och därmed, menar vi, är våra farhågor befogade.

Onsdagen den
9 maj 1979

*Vissa åtgärder på
växtförädlingsom-
rådet m. m.*

KERSTIN ANÉR (fp):

Herr talman! Vi får nu en växtförädlingsnämnd, som bättre än tidigare skall kunna styra statens och jordbrukarnas pengar till vetenskapligt kvalificerade projekt, även när dessa inte är direkt lönsamma, t. ex. för att ta fram sorter som passar för norra Sverige men som säljs i så små mängder att det inte kommersiellt skulle löna sig att ta fram dem.

Riskerna för konkurrensbegränsande åtgärder har utskottet uppmärksammat och avvärjt genom sitt uttalande, och riskerna för att icke lönsamma sorter skulle falla bort i hanteringen är också avvärjda genom växtförädlingsnämndens instruktioner.

Jag tror alltså att Hans Wachtmeisters farhågor är onödiga i det här fallet.

HANS WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Jag måste be Kerstin Anér att läsa vad som står i avtalet under punkten 4.2: "Vid Nämndens bedömning av ansökningar om bidrag skall, utöver vad som sägs i punkt 4.1, särskild hänsyn tas till den organisation som byggts upp inom Svalöf AB."

Det är detta som vi menar är så farligt.

KERSTIN ANÉR (fp):

Herr talman! Meningen är ju att växtförädlingsnämnden under några år i början, innan Svalöf AB har fullt kommit i gång, skall ge bidrag även till det företaget. Nämnden skall alltså inte glömma bort detta. Men det är inte meningen att det skall bli någonting som skall fortsätta i all evighet.

Det framgår alldeles tydligt av vad utskottet säger att några icke lämpliga konkurrensbegränsningar får absolut inte förekomma.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1 och 2

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av Hans Wachtmeister m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Hans Wachtmeister begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 26 mom. 3 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av Hans Wachtmeister m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Hans Wachtmeister begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 233
Nej - 45

Mom. 4 a

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 4 b

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av Hans Wachtmeister m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Hans Wachtmeister begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 26 mom. 4 b röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av Hans Wachtmeister m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Hans Wachtmeister begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 232
Nej - 46

Mom. 4 c-e, 5 och 6-12

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 11 Föredrogs

Näringsutskottets betänkande

1978/79:38 med anledning av propositionen 1978/79:172 om ändring i lagen (1955:416) om sparbanker

Civilutskottets betänkanden

1978/79:33 med anledning av propositionen 1978/79:125 med förslag om tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1978/79, såvitt avser bostadsdepartementets och kommundepartementets ansvarsområden

1978/79:34 med anledning av propositionen 1978/79:191 om ändring i lagen (1971:1037) om äganderättsutredning och legalisering

Konstitutionsutskottets betänkanden

1978/79:33 med anledning av propositionen 1978/79:179 om ändring i

Nr 141

Onsdagen den
9 maj 1979

*Vissa åtgärder på
växtförädlingsom-
rådet m. m.*

tryckfrihetsförordningen m. m. jämte motion
1978/79:34 med anledning av motionen 1978/79:1687 angående tryck-
frihetsförordningens regler om anonymitetsskydd

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 12 Förbättrat studiestöd till 18–19-åringar i gymnasial utbildning

Föredrogs socialförsäkringsutskottets betänkande 1978/79:20 med anledning av propositionen 1978/79:153 om förbättrat studiestöd till 18–19-åringar i gymnasial utbildning jämte motioner.

I propositionen 1978/79:153 (utbildningsdepartementet) hade regeringen föreslagit riksdagen att

1. anta inom utbildningsdepartementet upprättat förslag till lag om ändring i studiestödslagen (1973:349),
2. i övrigt godkänna de riktlinjer för det förbättrade studiestöd till 18–19-åringar i gymnasial utbildning som förordats i propositionen,
3. till Studiemedelsfonden, utöver vad regeringen föreslagit i propositionen 1978/79:100, bil. 12, anvisa ett investeringsanslag av 82 000 000 kr.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen föreslås att 18–19-åringar i gymnasial utbildning som flyttat hemifrån och brutit den ekonomiska gemenskapen med föräldrarna t. v. ges rätt att gå över från studiehjälps- till studiemedelssystemet om de själva så önskar. Genom att gå över till studiemedelssystemet kan de själva finansiera sina studier. De elever som anser sig tillhöra föräldraekonomin bör alltid, oavsett om de bor kvar hos sina föräldrar eller inte, ha rätt att kvarstå i studiehjälpsystemet upp till 20 års ålder. Rätten att kvarstå i studiehjälpen är väsentlig främst för de elever som kommer från hem med svag ekonomi och som skulle kunna gå miste om betydande bidragsförmåner om övergången till studiemedelssystemet vore ovillkorlig i det fall man flyttar hemifrån. Därför föreslås i propositionen att de återbetalningspliktiga studiemedel som kan utgå inom studiehjälpen höjs för 18–19-åringar från nuvarande maximalt 5 000 kr. till 10 000 kr. per läsår. Rätten till dessa medel föreslås vara behovsprövad i förhållande till föräldraekonomin på samma sätt som i dag.”

I detta sammanhang hade behandlats

dels de med anledning av propositionen väckta motionerna

1978/79:2245 av Olof Palme m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen skulle

1. besluta, med avslag på propositionen 1978/79:153, godkänna de riktlinjer för förbättrat studiestöd till 18–19-åringar i gymnasial utbildning

som förordats i motionen, innebärande att 18-19-åringar som inte bodde i föräldrahemmet skulle kunna förfoga över ungefär lika mycket medel som elever som tillhörde studiemedelssystemet, vilket skulle ske genom att de fick rätt att utan prövning mot föräldrarnas ekonomi utnyttja studiehjälpens återbetalningspliktiga studiemedel i sådan utsträckning, att medlen tillsammans med studiehjälpens studiebidrag och de tillägg eleven hade rätt till inom studiehjälpssystemet motsvarade det belopp som kunde utgå inom studiemedelssystemet, varvid vissa förmåner som kunde utgå till eleverna utöver de nämnda bidragsbeloppen borde beaktas vid tilldelningen av återbetalningspliktiga studiemedel,

2. till Studiebidrag m. m., utöver vad regeringen föreslagit i propositionen 1978/79:100, anvisa ett förslagsanslag av 10 000 000 kr.,

3. till Studiemedelsfonden, utöver vad regeringen föreslagit i propositionen 1978/79:100, anvisa ett investeringsanslag av 72 000 000 kr.,

1978/79:2305 av Christina Rogestam (c) och Margit Odelsparr (c), vari hemställdes att riksdagen beslutade

1. att höja det återbetalningspliktiga beloppet som kunde utgå inom studiehjälpen för 18-19-åringar till maximalt 12 000 kr. per år,

2. att som sin mening ge regeringen till känna att reglerna för återbetalningspliktiga studiemedel enligt 3 kap. studiestödslagen borde ses över i enlighet med vad som anförts i motionen,

3. att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om en prioritering av studiehjälpen inför budgetåret 1980/81,

4. att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om uppdrag till studiestödsutredningen,

dels den under allmänna motionstiden vid 1978/79 års riksmöte väckta motionen 1978/79:1232 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk).

Utskottet hemställde
att riksdagen skulle

1. beträffande studiestöd till 18-19-åringar i gymnasial utbildning som brutit sambandet med föräldraekonomin

a) med anledning av motionen 1978/79 :2245, yrkandet 1 i motsvarande del, och med avslag på propositionen 1978/79:153 i motsvarande del anta av utskottet framlagt förslag till lag om ändring i studiestödslagen (1973:349), innebärande bl. a. att vid bedömandet av behovet av återbetalningspliktiga studiemedel skulle för ogift studerande som fyllt 18 år endast beaktas den studerandes egna ekonomiska förhållanden,

b) med anledning av motionen 1978/79:2245, yrkandet 1 i motsvarande del, och med avslag på propositionen i motsvarande del som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört om återbetalningspliktiga studiemedel till angivna grupp,

2. beträffande maximibelopp för återbetalningspliktiga studiemedel till 18-19-åringar i gymnasial utbildning som inte brutit sambandet med

Onsdagen den
9 maj 1979

*Förbättrat studie-
stöd till 18–19-
åringar i gymnasial
utbildning*

föräldraekonomin med bifall till propositionen i motsvarande del och till motionen 1978/79:2245, yrkandet 1 i motsvarande del, samt med anledning av motionen 1978/79:2305, yrkandet 1, godkänna de riktlinjer för maximibelopp som förordats i propositionen,

3. beträffande inkomstprövningen av återbetalningspliktiga studiemedel inom studiehjälpen med bifall till motionen 1978/79:2305, yrkandet 2, som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört om inkomstprövningen,

4. beträffande en prioritering av studiehjälpen vid budgetberedningen inom regeringskansliet rörande budgetåret 1980/81 med bifall till motionen 1978/79:2305, yrkandet 3, som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört,

5. beträffande en extra bidragsdel inom studiemedelsystemet till elever på gymnasial nivå avslå motionen 1978/79:2305, yrkandet 4,

6. beträffande utredning om studiestödet till 18–19-åringar avslå motionen 1978/79:1232,

7. beträffande medelsanvisningen

a) med bifall till motionen 1978/79:2245, yrkandet 2, utöver tidigare anvisat belopp (SfU 1978/79:16, rskr 193) till Studiebidrag m. m. för budgetåret 1979/80 anvisa 10 000 000 kr.,

b) med bifall till motionen 1978/79:2245, yrkandet 3, och med anledning av propositionen utöver tidigare anvisat belopp (SfU 1978/79:16, rskr 193) till Studiemedelsfonden för budgetåret 1979/80 anvisa ett investeringsanslag av 72 000 000 kr.

Reservation hade avgivits av Per-Eric Ringaby (m), Britta Bergström (fp) och Allan Åkerlind (m) som ansett att utskottet bort hemställa att riksdagen skulle

under mom. 1

beträffande studiestöd till 18–19-åringar i gymnasial utbildning som brutit sambandet med föräldraekonomin

a) med bifall till propositionen 1978/79:153 i motsvarande del och med avslag på motionen 1978/79:2245, yrkandet 1 i motsvarande del, anta det i propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i studiestödslagen,

b) med bifall till propositionen i motsvarande del och med avslag på motionen 1978/79:2245, yrkandet 1 i motsvarande del, godkänna de riktlinjer som förordats i propositionen för ett förbättrat studiestöd till 18–19-åringar i gymnasial utbildning som brutit sambandet med föräldraekonomin,

under mom. 3

beträffande inkomstprövningen av återbetalningspliktiga studiemedel inom studiehjälpen avslå motionen 1978/79:2305, yrkandet 2,

under mom. 4

beträffande en prioritering av studiehjälpen vid budgetberedningen inom regeringskansliet rörande budgetåret 1980/81 avslå motionen 1978/79:2305, yrkandet 3,

under mom. 7

beträffande medelsanvisning med bifall till propositionen och med avslag på motionen 1978/79:2245, yrkandena 2 och 3, utöver tidigare anvisat belopp (SFU 1978/79:16, rskr 193) till Studiemedelsfonden för budgetåret 1979/80 anvisa ett investeringsanslag av 82 000 000 kr.

BRITTA BERGSTRÖM (fp):

Herr talman! Detta betänkande behandlar propositionen 153, som innehåller förslag om förbättrat studiestöd till 18–19-åringar i gymnasial utbildning. De förbättringar som föreslås i propositionen för denna grupp gymnasieelever är mycket angelägna. Många av 18–19-åringarna som går på gymnasium befinner sig i en ganska märklig och ibland besvärande situation. Å ena sidan är de myndiga; de kan ha varit ute i förvärvslivet och haft egen inkomst och självständig ekonomi, de kan ha flyttat hemifrån och helt brutit den ekonomiska gemenskapen med föräldrarna. Å andra sidan betraktas de som tillhöriga föräldraekonomin när de söker studiehjälp för studier i gymnasieskola. Därmed kan de inte finansiera sina studier självständigt. Bedömningen av om de kan få bidrag och återbetalningspliktiga studiemedel sker i förhållande till både elevens och föräldrarnas ekonomi.

Detta förhållande har kritiserats särskilt från elevhåll. Utbildningsminister Jan-Erik Wikström föreslår därför sådana förändringar som möjliggör att 18–19-åringar – som själva betraktar sig som ekonomiskt självständiga och som har flyttat hemifrån – kan få ansökan om studiestöd prövad enbart med hänsynstagande till egen eller egen plus makes ekonomi men inte föräldraekonomin. Avsikten är att de föreslagna reglerna skall vara provisoriska. De skall gälla tills den pågående studiestödsutredningen lagt fram förslag som riksdagen tagit ställning till.

Innan jag mer ingående behandlar innehållet i propositionen och de motioner som väckts i detta sammanhang, vill jag erinra om att riksdagen redan tidigare i vår fattat beslut om förbättringar i studiestödet för gymnasieelever enligt utbildningsministerns förslag i budgetpropositionen. Förbättringarna rör både det inkomstprövade tillägget, det behovsprövade tillägget, inkomstprövningsgränsen för det senare tillägget, inackorderingstillägg och resetillägg.

Huvuddragen i propositionen är följande – jag vill tillägga att avsikten är att förbättringarna skall gälla från den 1 juli i år:

1. 18–19-åringar som flyttat hemifrån och som brutit den ekonomiska gemenskapen med föräldrarna får gå över från studiehjälpssystemet till studiemedelssystemet, om de önskar det. De har alltså här en valmöjlighet, och det är inte fråga om något tvång. Går de över till studiemedelssystemet, kan de finansiera sina studier självständigt. Ansökan prövas då inte mot föräldrarnas ekonomi.

2. De återbetalningspliktiga studiemedel som kan utgå inom studiehjälpssystemet höjs för 18–19-åringarna från nuvarande maximalt 5 000 kr. till maximalt 10 000 kr. Därmed kan man motverka att många ungdomar lockas att gå över till studiemedelssystemet, som ger ett högre totalbelopp än

Nr 141

Onsdagen den
9 maj 1979

Förbättrat studiestöd till 18–19-åringar i gymnasial utbildning

Onsdagen den
9 maj 1979

*Förbättrat studie-
stöd till 18–19-
åringar i gymnasial
utbildning*

studiehjälpen. Inom studiehjälppsystemet är dock bidragsdelen väsentligt högre, och det är viktigt att studerande med svag ekonomi verkligen drar nytta av dessa bidrag, så att de får så låg skuldsättning som möjligt.

I budgetpropositionen förutsattes förslag till förbättringar för 18–19-åringarna som skulle innebära anslagshöjning. Merutgiften är beräknad till 82 milj. kr. i propositionen och detta belopp belastar studiemedelsfonden.

Med anledning av propositionen har avlämnats två motioner, en socialdemokratisk partimotion, nr 2245. och en motion från två centerpartister, nr 2305. Jag går inte här in på innehållet i de båda motionerna. Socialdemokraterna och centerpartisterna i utskottet har så småningom enat sig om ett förslag som i huvudsak bygger på den socialdemokratiska motionen. Jag vill dock göra ett par kommentarer till motionerna.

Gemensamt för de båda motionerna är att man plockar de bästa bitarna ur de två olika systemen för studiestöd. Man gör det emellertid på olika sätt. Motionerna har också det gemensamt att de inte innehåller några kostnadsberäkningar. Detta är minst sagt märkligt. Det är helt klart att inget av förslagen kan rymmas inom samma anslagsram som den som förutsatts i propositionen. I den socialdemokratiska motionen föreslås endast en omfördelning mellan anslagen Studiebidrag m. m. och Studiemedelsfonden.

I båda motionerna framhålls det värdefulla i att alla ungdomar bereds ekonomiska möjligheter att genomgå gymnasieutbildning utan att i unga år ådraga sig omfattande skuldsättning i form av återbetalningspliktiga studiemedel. Detta synsätt överensstämmer helt med folkpartiets uppfattning. Utbildningsministern redovisar dessa grundläggande tankegångar i propositionen på s. 6 och 7.

Det förslag som nu föreligger från utskottsmajoriteten – alltså socialdemokraterna och centerpartisterna i utskottet – bygger på den socialdemokratiska motionen, men i den har dock gjorts vissa förändringar. Enligt förslaget skall icke-hemmaboende 18–19-åringar kunna förfoga över ett totalbelopp motsvarande studiemedlen. Inom ramen för detta totalbelopp kan studiebidrag och tillägg enligt studiehjälppsystemet utgå. De inkomst- och behovsprövade tilläggen kommer för ogift elev även i fortsättningen att prövas mot föräldrarnas ekonomi. Lånemedlen för dessa elever prövas endast mot egen och makes ekonomi.

En förändring till det bättre i förhållande till den socialdemokratiska motionen är att man i utskottets förslag rensat bort några av de administrativa svårigheter som motionsförslaget skulle medföra. Man minskar antalet förmåner som skall beaktas och avräknas vid tilldelning av återbetalningspliktiga studiemedel i förhållande till vad som föreslås i motionen. Kvar står dock åtskillig administrativ merbelastning i förhållande till propositionens förslag. Merbelastningen har samband med att kontroll fortlöpande erfordras beträffande tilldelning av bidrag och tillägg. Besluten härom fattas nämligen av skolstyrelserna, och man måste alltså ha kontroll över tilldelningen av tillägg i förhållande till beviljandet av lånemedel. Frågorna om lånemedlen handläggs av centrala studiestödsnämnden. Om inte denna kontroll görs, är

det risk för att totalbeloppet överskrider, och då kan det bli fråga om återkrav.

Genom sammanblandning av olika former för ekonomiprövning, dels prövning mot föräldraekonomi, dels prövning mot egen och makes ekonomi, förloras en viktig del av syftet med propositionen, nämligen den unges ekonomiska självständighet. De myndiga eleverna får inte den självständighet som från deras sida har varit ett starkt önskemål.

Utskottsmajoriteten bibehåller propositionens förslag om höjning av lånedelen inom studiehjälpen för 18–19-åringarna till maximalt 10 000 kr.

För gymnasieelever som står kvar i föräldraekonomin föreslår utskottsmajoriteten, med utgångspunkt i centerpartimotionen, en höjning av inkomstgränsen vid prövning beträffande lånemedel. Man förordar att denna inkomstgräns för budgetåret 1979/80 höjs till 50 000 kr. för alla elever i gymnasieskolan.

Detta innebär att man inom studiehjälpen får tre olika inkomstgränser för dessa elever, vilket inte gör ett redan komplicerat system enklare. Som framgår av betänkandet, s. 5, och centerpartimotionen fastställs denna inkomstprövningsgräns av centrala studiestödsnämnden. Något tillkännagivande från riksdagens sida är inte motiverat.

Tillsammans med moderaterna i utskottet har jag reserverat mig mot utskottsmajoritetens förslag.

I båda motionerna framhålls som en motivering för de önskade ändringarna att eleverna med propositionens förslag ställs inför en mycket svår valsituation, eftersom de kan välja mellan studiehjälpsystemet och studiemedelssystemet. Vi reserverar menar att motionärerna har överdrivit dessa svårigheter betydligt. I reservationen pekar vi på den hjälp som eleverna kan få i form av tabellmaterial och personlig rådgivning. Vi betonar också att propositionens förslag är mindre komplicerat från administrativ synpunkt än utskottsmajoritetens förslag. Jag har redan berört detta. Men jag vill tillägga att det måste vara betänkligt att för en provisorisk reform införa nya rutiner, som därtill blir mycket arbetskrävande.

Utskottsmajoritetens förslag innebär en utvidgning i förhållande till propositionens förslag. I reservationen anger vi att detta "föranleder en ökad belastning på budgeten med ett belopp – – – som sannolikt inte understiger 20 milj. kr. och som – beroende på utnyttjandegraden – kan komma att uppgå till 40 milj. kr.". Beräkningarna är gjorda enligt samma metod som beräkningarna för propositionen, alltså på grundval av kunskap om nuvarande utnyttjandegrad och med antaganden om framtida utnyttjande. Redan en merbelastning på budgeten med 20 milj. kr. utöver propositionens 82 milj. kr. borde göra fler av kammarens ledamöter än moderater och folkpartister betänksamma mot majoritetsförslaget, så att de röstar på reservationen.

Man kan också konstatera att majoritetens skrivning innehåller ett par oklara formuleringar, som kan medföra tolkningssvårigheter beträffande vilka som verkligen skall anses ha brutit sambandet med föräldraekonomin. Jag citerar ett par ställen på s. 8 i betänkandet:

"I allmänhet torde detta vara fallet om eleven stadigvarande flyttat

Onsdagen den
9 maj 1979

*Förbättrat studie-
stöd till 18-19-
åringar i gymnasial
utbildning*

hemifrån." – Det skulle alltså vara ett kriterium på att vederbörande brutit sambandet med föräldraekonomin.

Litet längre fram heter det:

"Man torde få räkna med att också många 18-19-åringar som får inackorderingstillägg för studier i t. ex. gymnasieskolor och folkhögskolor kommer att kunna söka och beviljas återbetalningspliktiga medel. Något krav på att sådana inackorderade elever skall förhyra en egen bostad för att bli betraktade som fristående från föräldraekonomin bör inte uppställas, om eleven på annat sätt gör sannolikt att sambandet med föräldraekonomin brutits."

Med den skrivningen förefaller det som om alla inackorderade 18-19-åringar kan komma i fråga för det högre totalbeloppet enligt majoritetens förslag. I så fall blir det många gånger dyrare än jag nämnt tidigare. Centrala studiestödsnämnden kommer att få stora svårigheter att göra en riktig avgränsning.

Propositionens förslag innebär nämligen att elever som flyttat hemifrån och väljer att gå över till studiemedelssystemet inte kan få inackorderings-tillägg eller resetillägg.

Sammanfattningsvis, herr talman:

Propositionens förslag innebär betydande ekonomiska förbättringar för 18-19-åringarna i gymnasieskolan.

Utskottsmajoritetens förslag innehåller oklarheter beträffande avgränsningen mellan elevgrupperna.

Utskottsmajoritetens förslag innebär merbelastning på budgeten med omkring 20 milj. kr. – kanske 40 miljoner – utöver propositionens förslag, 82 miljoner.

Utskottsmajoritetens ändringsförslag är dåligt motiverade.

Jag yrkar bifall till reservationen, vilket också innebär bifall till propositionen. Jag yrkar också avslag på motionen 1232 från arbetarpartiet kommunisterna, som blir tillgodosedd med propositionens förslag.

Beträffande mom. 2, 5 och 6 i majoritetens hemställan har jag inget annat yrkande än majoritetens.

RALF LINDSTRÖM (s):

Herr talman! Socialförsäkringsutskottets betänkande 1978/79:20 om förbättrat studiestöd till 18-19-åringar i gymnasial utbildning har initierats av regeringens proposition 1978/79:153.

Utskottet har vid upprepade tillfällen under de senaste åren uttalat att studiestödet för 18-19-åringar måste ligga högt i prioriteringsgrad när det gäller att förbättra studiestöden i framtiden.

I den uppfattningen har socialförsäkringsutskottet och även riksdagen varit helt eniga.

Den av den socialdemokratiska regeringen 1975 tillsatta studiestödsutredningen har därför med förtur behandlat reformeringen av studiestödet till 18-19-åringar.

Utredningen behandlade detta ärende i ett principbetänkande, som lades

fram 1977, vari man föreslog provisoriska regler för förbättrat studiestöd till dessa årsklasser studerande.

Utredningen föreslog i betänkandet i princip följande grundsatser:

1. Gränsen mellan studiehjälpssystemet och studiemedelssystemet skall i fortsättningen, som tidigare, dras vid 20 år.

2. Myndighetsåldern, f. n. 18 år, skall vara den gräns i studiehjälpssystemet då det sammanlagda studiestödet skall räcka till att på egen hand finansiera studierna.

3. Myndiga elever under 20 år skall till dess frågan fått en slutgiltig lösning tillhöra studiehjälpssystemet.

4. För elever som flyttat hemifrån skall rätten till studiemedel *prövas*, utan hänsynstagande till föräldrarnas ekonomi.

Detta förslag från utredningen vann en bred uppslutning vid remissbehandlingen.

I tilläggsdirektiven till studiestödsutredningen deklarerade utbildningsministern – detta skedde i augusti månad förra året – att ett förslag i huvudsaklig överensstämmelse med utredningsförslaget skulle kunna genomföras årsskiftet 1979-1980.

I den proposition som vi nu behandlar och som samme utbildningsminister har undertecknat följer man inte alls utredningens förslag. Nu har man hittat på något helt nytt. 18-19-åringar som flyttat hemifrån får välja antingen studiemedelssystemet eller studiehjälpssystemet. Det här låter ju bra. Valfrihet brukar alltid vara populärt och slå positivt, och naturligtvis satsade folkpartiet på det. Förslag som verkar populära passar precis in i folkpartiets politik.

Men se den här gången satsade man för hårt på populariteten. Valfriheten gick inte alls hem i studerandekretsar. Elevorganisationerna och andra som har med studerandes möjligheter till studiestöd att göra var starkt kritiska. Bl. a. reagerade man mot de fördelningspolitiska konsekvenserna av regeringsförslaget och var mycket tveksam mot möjligheten att genomföra det.

Man frågade sig: Hur skulle informationen läggas upp? Hur skulle man få eleverna att välja rätt? Den första fråga som eleven skulle få ställa sig var, om han enligt reglerna var att betrakta som fristående från föräldraekonomin. Många skulle enligt propositionens regler vara gränsfall och föranleda besvärliga bedömanden.

Sedan skulle han börja räkna på vilken form av studiestöd som var förmånligast. Det skulle inte bli lätt. Vilket är bäst: att få ett litet bidrag med ganska stor lånedel eller att få ett större bidrag kanske utan lånedel eller kanske med en mindre lånedel, helt beroende på föräldrarnas ekonomi?

För att klara det här ställningstagandet måste eleven ta hänsyn till bl. a. följande faktorer:

Kommer jag, om jag väljer studiehjälp, att få inkomstprövat tillägg, och i så fall hur mycket? Det prövas mot egna eller föräldrarnas inkomster. Gränsen för det ekonomiska underlaget är nu 42 000 kr., om eleven är ensamt barn. Finns det ett eller flera syskon höjs gränsen väsentligt, om det inte gäller

Onsdagen den
9 maj 1979

*Förbättrat studie-
stöd till 18-19-
åringar i gymnasial
utbildning*

syskon som har brutit banden med föräldrakonomin. Då tar man inte hänsyn till det syskonet.

Nästa fråga är: Kommer jag att få behovsprövat tillägg? I så fall hur mycket? Ytterligare: Hur går det med rese- och inackorderingstillägg, möjligheten till hemresettillägg om jag väljer det ena eller det andra? Kommer det här att betyda att jag får högre bidragsdel i studiemedelssystemet än vad jag skulle få enligt studiehjälpsystemet?

En annan fråga är: Om jag väljer studiehjälp, kommer jag då att få återbetalningspliktiga studiemedel som finns i studiehjälpsystemet eller inte, och om jag får det, hur mycket? Också detta prövas mot föräldrakonomin eller i vissa fall mot egen eller makes ekonomi.

När eleven sedan förhoppningsvis kommit så långt att han eller hon har alternativen framför sig återstår alltså avgörandet: Vilket är bäst – större bidrag utan lån, vilket innebär mindre pengar att förfoga över, utan skuldsättning, eller mindre bidrag med lån, vilket innebär mer pengar till förfogande, men med liten eller kanske stor skuldsättning?

Det här skulle enligt min mening ha blivit ett helt omöjligt system. Om folkpartiet – som ju gärna vill vara partiet mot krångel och byråkrati – hade som huvudsyfte att låta eleverna på detta sätt få extra övning i regeltolkning i studiehjälpen och extra tillämpning av studiehjälpsmatematik, kunde jag ha förstått propositionen. Vårt syfte har varit att lösa ett studiesocialt problem.

Från socialdemokratiskt håll har vi därför insett att propositionen är helt omöjlig att föra fram som ett utskottsförslag till riksdagen och har därför utarbetat ett eget förslag. Det är också grunden för utskottets betänkande, bakom vilket även centerpartiet står. Regeringens proposition 1978/79:153 måste därför avslås.

Den socialdemokratiska motionen och utskottets betänkande stämmer med tidigare framförda önskemål och givna löften. Utskottets socialdemokrater och centerpartister har utarbetat ett helt nytt lagförslag. Motivskrivningen och lagtexten har utskottets kanslipersonal stått för, och jag vill, herr talman, här passa på att ge kanslichef och kanslipersonal en varm eloge för den prestationen. Arbetet har skett under stor tidspress.

Det förslag som utskottets majoritet nu står för är enklare i sin uppbyggnad och ger fler elever i målgruppen möjlighet att självfinansiera sina studier.

Utskottsmajoriteten har vid utformningen av föreliggande förslag siktat på att så långt det varit möjligt hålla nere elevernas skuldsättning utan att för den skull äventyra deras möjligheter att själva finansiera sina studier.

Majoritetens förslag innebär att de elever som blir berättigade till detta nya stöd får lägga det förmånliga studiehjälpsstödet i botten och bygga på med studiemedel upp till övre gränsen för utgående studiemedelsbelopp.

Villkoret för att återbetalningspliktiga studiemedel skall utgå utan hänsyn till föräldrakonomin är att sambandet med föräldrakonomin har brutits. Att så är förhållandet skall eleven genom försäkran intyga, styrkt med intyg från utomstående. På denna punkt stämmer utskottets förslag med propositionens. Utskottsmajoriteten har förutsatt att en sådan försäkran kommer att

*Förbättrat studie-
stöd till 18–19-
åringar i gymnasial
utbildning*

godtas utan vidlyftiga kontroller. På detta sätt bör handhavandet av reformen kunna förenklas.

Gymnasieeleverna har till skillnad från studerande i eftergymnasial utbildning förmånen av fria skolmåltider och fria läromedel. Hänsyn till dessa förmåner bör tagas vid fastställandet av det framtida utgående återbetalningspliktiga studiemedelsbeloppet. Det bör ankomma på regeringen att fastställa ett schablonbelopp för detta.

De allra flesta som kommer att söka denna nya form av studiestöd är ungdomar, som på grund av skoltrötthet eller av annan orsak slutat skolan vid 16–17 års ålder. Det är just de som har det största behovet av ett nytt stöd. Många av dessa får åter lust att vidareutbilda sig efter ett eller kanske ett par år i arbetslivet och börjar med gymnasieutbildning eller, vad som kanske är vanligare, med folkhögskoleutbildning. Dessa ungdomar har vant sig vid att ha egen inkomst och vill inte åter börja med att ligga föräldrarna till last och tugga pengar av dem. För dessa ungdomar och andra med liknande förutsättningar är denna form angelägen, och de kommer att använda den. Jag är helt övertygad om att studiemedelsnämnderna inte kommer att bli överhopade med ansökningar. De studerande som kan klara sina studier utan att skuldsätta sig vid unga år avstår säkert från att söka dessa lån.

Regeringsförslaget har således blivit utsatt för en omild behandling. Detta är någonting som folkpartiregeringen har fått vänja sig vid under senare tid. På rader av punkter görs det större eller mindre ändringar i regeringsförslagen. De skickas tillbaka eller läggs på is. Detta har naturligtvis att göra med att det finns skilda uppfattningar i samhällsfrågorna. Men det har också sin grund i propositionernas kvalitet. Tyvärr tvingas man beträffande den här propositionen konstatera att den illa fyller kraven på kvalitet och att den lika illa stämmer med uppfattningarna om hur det studiesociala stödet bör utformas.

Herr talman! Med det sagda yrkar jag avslag på propositionen och bifall till utskottets förslag i dess betänkande nr 20.

Britta Bergström har bl. a. påstått att det här stödet enligt majoritetsförslaget kommer att kosta mycket pengar. I reservationen till utskottets betänkande har man beräknat kostnaderna för reformen till mellan 20 och 40 milj. kr. Jag tror också att det här förslaget kommer att bli dyrare, men hur mycket dyrare det blir är svårt att beräkna – säkerligen är de summor som Britta Bergström här nämner för höga. Osäkerheten i beräkningarna speglar sig ju också i reservanternas skrivning, där det bl. a. står "sannolikt inte understiga" och "kan komma att uppgå till". Det är verkligen en seg skrivning! Men jag förstår osäkerheten och håller med Britta Bergström.

Sedan är jag ganska övertygad om att den möjlighet att få lån som yppar sig för vissa elever i gymnasieskolan inte kommer att bli utnyttjad i oroväckande hög grad. De flesta av dessa ungdomar känner det säkert obehagligt att sätta sig i skuld vid så unga år, och i varje fall är jag övertygad om att de flesta av föräldrarna till dem kommer att varna sina barn för skuldsättning och be dem försöka hålla igen så gott det går. Vi skall därför inte överskatta kostnaderna för reformen; vi kan nog med glatt hjärta anta förslaget i dag.

Britta Bergström har vidare sagt att det kommer att bli en stor merbelastning på centrala studiestödsnämnden. Ja, det kommer att bli en merbelastning, men ett realiserande av propositionens förslag skulle ha gett en mycket större merbelastning i skolorna och på studiemedelsnämnderna ute i landet. Arbetet med regeringens förslag skulle då ha blivit betydligt hårdare än vad arbetet kommer att bli när utskottets förslag nu kommer att antas.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

BRITTA BERGSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det var stark kritik, men jag kan väl citera vad Bernt Ekinge sade för en stund sedan: Är kritiken svag, får man ta till hårda ord. Jag tycker fortfarande att det är en mycket svag kritik mot regeringsförslaget.

Bland det första Ralf Lindström sade var att man på studerandehåll har reagerat mot fördelningsaspekten i propositionen. Den här frågan behandlas faktiskt i propositionen, där det sägs att det förslag som utredningen har lagt fram skulle innebära väldiga nivåskillnader mellan olika grupper av elever. Jag kan citera – från s. 8 i propositionen – där det sägs beträffande förslaget att det för dem ”som inte erhåller inkomst- och behovsprövat tillägg utan endast studiebidrag, inte medger ett totalbelopp som ligger i nivå med studiemedlen utan ca 3 000 kr. lägre. De elever å andra sidan som uppbär nu nämnda tillägg och som dessutom får inackorderingstillägg och fria hemresor skulle enligt utredningens förslag komma upp i ett totalbelopp som överstiger studiemedelssystemets maximibelopp med ca 3 000 kr.” Där talar man alltså om en skillnad på 6 000 kr.

Frågan om svårigheten för eleverna att välja, som Ralf Lindström nu har räknat upp en mängd aspekter på, tycker jag att jag redan har besvarat i mitt tidigare anförande. Den är också besvarad i reservationen, där vi har pekat på olika möjligheter för eleverna att göra sitt val.

Ralf Lindström säger också att det skulle vara mycket svårt att lägga upp informationen kring det system som propositionen förordar. Det är svårt att förstå detta påstående, eftersom eleverna har möjlighet att välja antingen studiehjälpssystemet eller studiemedelssystemet. Det är två helt klara system, som det är mycket enkelt att utarbeta information omkring. Dessutom är det mycket enkelt att administrera detta med hänsyn till att det är två helt skilda system.

När det gäller frågan vilket som är mest arbetskrävande vill jag framhålla att det måste vara oerhört arbetskrävande att skolstyrelserna runt omkring i landet måste rapportera till CSN då de beviljar olika delar av tillägg som eleverna kan få. Nu kan faktiskt eleverna söka dessa tillägg under hela terminen, och det krävs alltså att man har en fortlöpande rapportering. Det finns ingen rutin för den rapporteringen, utan den måste ske på helt nytt sätt.

RALF LINDSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Britta Bergström säger att regeringens förslag skulle bli enkelt att genomföra. Det skulle vara enkelt att avgöra vilket som var bäst –

studiemedelssystemet eller studiehjälpsystemet. I mitt förra anförande har jag talat om några av de svårigheter som skulle uppstå, och det var inte så litet. Jag tänker inte försöka upprepa det. Det skulle bli ganska omöjligt för de allra flesta elever att avgöra detta. Alla skulle bli nödsakade att gå till skolstyrelser eller andra som eventuellt kan båda systemen, som är svåra. Det är här första gången som jag har hört att någon tyckt att studiemedelssystemet och studiehjälpsystemet är lätta. Jag kan inte hålla med om det; att behandla och att över huvud taget kunna dessa system är något av det mest invecklade och svåra vi har att göra med här i riksdagen. Detta är något som verkligen skulle behöva göras lättare, och vi får hoppas att studiestödsutredningen kan förenkla det. Det är inget tvivel om att det är svårt som det är nu.

Skolstyrelserna skall rapportera, och med det förslag som vi från utskottsmajoriteten nu lägger fram kommer skolstyrelserna att få mycket mindre jobb än om vi skulle ha genomfört regeringens förslag. Med regeringens förslag skulle alla 18–19-åringar som önskade få pengar att leva på under studietiden få gå och fråga, och man skulle få räkna på det sätt som jag tidigare har visat. Det skulle vara helt ohållbart.

Så ännu en gång till detta med kostnadsökningen – att vårt förslag skulle kosta så mycket mer. Det är så, Britta Bergström, att vill man göra reformer på studiestödsområdet så kostar det ofta mycket pengar, och det vet jag att Britta Bergström har upptäckt tidigare. I min enfald trodde jag också att folkpartiet hade uppmärksammat detta förhållande tidigare. Regeringen har ju haft en folkpartistisk utbildningsminister i snart tre år, och han borde veta att detta kostar pengar. Man har gjort reklam och sagt att nu skall vi förbättra för 18–19-åringar. Gör man det, så kostar det. Om det kostar 82 milj. kr. eller uppemot 100 milj. kr. kan vi inte avgöra, men att det kommer att kosta är det inget tvivel om.

BRITTA BERGSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag är helt överens med Ralf Lindström om att detta måste kosta pengar, och jag är övertygad om att när studiestödsutredningen har lagt fram ett förslag så kommer det också att visa sig att det kostar mycket pengar. Men vi måste ta hänsyn till de samhällsekonomiska realiteterna och dessutom ha i minnet att det här gäller provisoriska regler.

Jag vill inte utforma ett förslag på det sättet att jag sedan, när jag står och talar för att det skall gå igenom, kan säga att lånemöjligheterna antagligen inte kommer att utnyttjas så mycket, varför det nog inte kommer att kosta så mycket som man säger. Om jag utarbetar en reform menar jag att den också skall utnyttjas. Det var ungefär vad Ralf Lindström sade i sitt första inlägg.

Jag har inte velat påstå att studiestödssystemet är enkelt – tvärtom är det mycket komplicerat. Men utskottsmajoriteten vill göra det ännu mer komplicerat. Jag förstår inte att utskottsmajoriteten inte inser detta – men det är ingenting att stå här och diskutera och strida om, för på den punkten kommer vi naturligtvis inte överens. Men denna rapportering, som kanske måste ske åtskilliga gånger under en termin för samma elev, beträffande de

Onsdagen den
9 maj 1979

*Förbättrat studie-
stöd till 18–19-
åringar i gymnasial
utbildning*

olika omgångar då eleverna beviljats tillägg inom studiehjälpsystemet kommer att innebära en oerhörd belastning på skolstyrelserna och studiestödsnämnden.

Jag skulle också vilja säga en sak som jag inte hann med i den förra repliken. Ralf Lindström undrade hur man skulle ha kunnat gå ut med information om de system som propositionen föreslår. Som jag sade innehåller propositionen två helt klara system, så den informationen borde inte vara särskilt svår att ge. Men när det finns sådana oklarheter i en skrivning som de jag pekade på i mitt anförande måste man fråga sig vilka gymnasieelever det är man skall informera om vad. Det finns praktiskt taget inga gränser, utan systemet är oerhört suddigt utformat. Och jag är mycket tveksam till att centrala studiestödsnämnden – hur duktig den än är – skall kunna utforma informationen på ett sådant sätt att den når rätt elever.

RALF LINDSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Britta Bergström anser att jag har sagt att det är få som kommer att utnyttja detta stöd. Jag är angelägen om att det skall utnyttjas – men av dem som verkligen behöver det. Med det förslag som vi för fram kommer de som verkligen behöver pengarna, behöver ett stöd, att kunna utnyttja det. De andra, som kanske inte har samma behov, tror jag inte kommer att utnyttja stödet. Därför blir det inte så kostsamt som Britta Bergström vill låta påskina.

Med anledning av att Britta Bergström beskyllde oss för att inte tänka på statens ekonomiska läge och de ekonomiska konsekvenserna vill jag dra fram något som vi i utskottet har upplevt. Under hela första halvan av detta decennium, 1970-talet, har vi fått vänja oss vid att varje år behandla mycket radikala folkpartimotioner och reservationer just på studiestödsområdet. Bl. a. har man många gånger krävt att totalbeloppet i studiemedelssystemet skulle höjas till 150 % från nuvarande 140 % av basbeloppet och att bidragsdelen skulle fastställas till 25 % av totalbeloppet. Den ligger nu på ungefär 12 %.

Det var alltså väsentliga höjningar det var fråga om, och dessa ville man genomföra omedelbart 1974/75. Om dessa förslag hade gått igenom för tre fyra år sedan, om inte vi socialdemokrater vågat hålla igen, hade statens utgifter på detta område kanske varit många hundra miljoner kronor större än vad de är nu. Folkpartiregeringen bör egentligen känna tacksamhet mot socialdemokraterna i socialförsäkringsutskottet för att vi har hållit igen. Folkpartiet har alltså tidigare varit mycket aktivt när det gällt att försöka höja studiestöden. Sedan vi fått en folkpartistisk utbildningsminister har emellertid den här aktiviteten helt avstannat. Inga motioner på detta område har avlämnats, och vad som är ännu mer anmärkningsvärt: inte en antydning till ett regeringsförslag på detta område har förekommit. Utbildningsministern har dock haft snart tre år på sig. Detta tycker jag är ett bra exempel på folkpartipolitik och på att det inte är vi socialdemokrater utan andra inom utskottet som äventyrar statens finanser.

CHRISTINA ROGESTAM (c):

Herr talman! Det är en angelägen fråga som riksdagen nu har att ta ställning till. Under flera år har motioner väckts med begäran om en lösning av de studiesociala frågorna för 18–19-åringar som flyttat hemifrån och brutit med familjeekonomin. Riksdagen begärde med anledning av en centermotion förra året att en lösning av denna fråga skulle prioriteras före övriga åtgärder på det studiesociala området i årets budgetbehandling. Det är därför positivt att ärendet nu är tillbaka och färdigt för beslut.

Det har länge varit klart att den verkligt svaga länken i det studiesociala systemet är studiehjälpen. Det finns exempel på ungdomar i gymnasieskolan som har varit tvungna att avbryta sina studier, därför att familjeekonomin och studiehjälpens bidrags- och låneformer inte räckt till. Särskilt besvärligt är det för elever som behöver bo inackorderade. Inackorderingstilläggen har inte alls följt med och täcker inte de faktiska kostnaderna. Likaså har inkomstgränserna med tiden urholkats. Studiehjälpen ger i dag inte alls det ekonomiska stöd som var målsättningen när reformen beslutades i början av 1960-talet.

En grupp som har fallit mellan regelsystemen är de ungdomar som slutat skolan eller avbrutit studierna, flyttat hemifrån och något senare vill återuppta studierna. De är för unga för studiemedelssystemet. De har en egen ekonomi och vill inte höra ihop med föräldraekonomin. De är vana att klara sig själva. Föräldrarnas ekonomi är också ofta sådan, att de belopp i bidrag och lån som kunnat utgå enligt nu gällande regler inte alls räcker till ett eget hushåll. Det är framför allt för den här gruppen som regeringen med sitt förslag har velat lösa den ekonomiska situationen. Propositionen ger möjligheter för dessa ungdomar att gå över till studiemedelssystemet och där få ett bidrag på 2 178 kr. och en lånedel på 16 162 kr. Alternativet enligt propositionen är att stå kvar i studiehjälpssystemet med nuvarande regelsystem med ett undantag: en höjning av den möjliga lånedelen till 10 000 kr.

Från samhällets sida har det eftersträfvats att ge alla ungdomar ekonomiska möjligheter att genomgå gymnasieutbildning. Ungdomar från hem med svag ekonomi har inom ramen för studiehjälpen kunnat erhålla studiebidrag och behovsprövade tillägg samt eventuellt inackorderings- eller resebidrag för att ha råd att studera. Därigenom har elever i gymnasieutbildning, till skillnad från de högskolestuderande, kunnat studera utan att i unga år behöva vidkännas en omfattande skuldsättning med återbetalningspliktiga lån. Denna princip om att så långt möjligt ge förutsättningar för alla ungdomar att utan omfattande skuldsättning genomgå gymnasieskolan måste enligt vår uppfattning vara vägledande för alla förändringar i det studiesociala systemet.

Det nu aktuella förslaget från regeringen har centern kritiserat av två skäl. Förslaget innebär att de berörda ungdomarna skulle ställas i valet mellan studiehjälps- och studiemedelssystemen. Det kan vara ett mycket svårt val att göra. Reglerna är komplicerade och svåröverblickbara. Det har belysts av tidigare talare här. Förutom en massiv informationsinsats torde det också i många fall ha behövts personlig rådgivning till de studerande. De tabeller och

Nr 141

Onsdagen den
9 maj 1979

*Förbättrat studie-
stöd till 18–19-
åringar i gymnasial
utbildning*

Onsdagen den
9 maj 1979

*Förbättrat studie-
stöd till 18-19-
åringar i gymnasial
utbildning*

räkneexempel som reservanterna hänvisar till torde inte ha räckt långt. En sådan här situation är naturligtvis inte bra. Studiestödssystemen bör vara enkla och lättöverskådliga för den enskilde.

Regeringsförslaget har ytterligare en svaghet. Med det finns det risk för att studerande för att få tillgång till ett större disponibelt belopp väljer studiemedelssystemet. Därmed kunde de i vissa fall förlora ganska stora bidragsbelopp.

Vi hade alltså vissa starka invändningar mot förslaget. Men i den motion som väcktes av några centerpartister yrkade vi inte avslag på det, utan vi pekade i stället på fyra sätt att förbättra regeringens förslag. Vår inriktning var klar: Vi ville förbättra reglerna för studiehjälpen och göra den bidragsformen mera attraktiv i förhållande till studiemedlen – detta i avsikten att hålla nere ungdomarnas skuldsättning.

Vi föreslog fyra förändringar:

1. en höjning av de återbetalningspliktiga studiemedel som kan utgå inom studiehjälpen för 18-19-åringarna till 12 000 i stället för de av regeringen föreslagna 10 000,

2. att gränsen där avtrappningen av rätt till återbetalningspliktiga studiemedel skulle börja skulle höjas till ca 50 000,

3. en stark prioritering av studiehjälpen i nästa års budgetarbete,

4. tilläggsdirektiv till studiestödsutredningen om en extra bidragsdel inom studiemedelssystemets ram för dem som bedriver gymnasiala studier.

Alla kraven har ett gemensamt syfte, nämligen att minska skuldsättningen för de studerande på gymnasial nivå.

Herr talman! Det framgick av Britta Bergströms anförande att hon ansåg att utskottsmajoritetens förslag till utformning av stödet till 18-19-åringarna var klart sämre än propositionens. Då inställer sig osökt frågan: Varför var då inte folkpartiet berett att tillgodose centerns krav? Hade folkpartiet varit berett att göra det hade det funnits alla möjligheter att få en majoritet för regeringens förslag.

Precis som i reservationen hade folkpartiet bara negativa synpunkter på centerns krav. Hade det verkligen kostat på så mycket att uttala sig för en prioritering av studiehjälpen inför nästa år eller att höja lånegränsen resp. avtrappningsgränsen något? Nej, Britta Bergström, det framgick av behandlingen i utskottet att folkpartiet inte var speciellt intresserat av att rädda sitt eget förslag.

Det förslag utskottsmajoriteten enat sig om utgick från den socialdemokratiska motionen, men innebär i förhållande till den en viss inskränkning av vilka som omfattas av reformen. Dessutom är vissa otympligheter som skulle ha ställt till besvär i den praktiska handläggningen borta. Vi är för vår del övertygade om att utskottets förslag kan fungera och ge ett stöd till 18-19-åringar, som innebär att skuldsättningen minskas i förhållande till regeringsförslaget.

Jag vill gärna passa på att instämma i Ralf Lindströms tack till kanslichefen och kanslipersonalen. Det är alltid besvärligt när ett utskott gör ändringar i regeringens förslag. På det studiesociala området är det extra besvärligt. Det

Onsdagen den.
9 maj 1979

*Förbättrat studie-
stöd till 18–19-
åringar i gymnasial
utbildning*

är utan tvivel ett mycket bra jobb kansliet har gjort för att tillgodose utskottsmajoritetens önskemål.

Britta Bergström uppehöll sig mycket vid de byråkratiska effekterna av utskottsförslaget. Det är riktigt att regeringens förslag är enklare för myndigheten, centrala studiestödsnämnden. Däremot är det besvärligt och svåröverskådligt för den enskilde. Min principiella uppfattning är att besvärligheter när det gäller handläggningsordningen skall klaras av myndigheterna och inte läggas över på de enskilda människorna, framför allt inte på ungdomar.

Hur CSN löser utbetalningen av det här bidraget avgör CSN själv. Jag utgår ifrån att man väljer enklaste möjliga system. Enligt de uppgifter som några av oss fick vid en uppvaktning hos CSN var man långt på väg med att hitta ett lämpligt system. Hur man praktiskt löser det här är ingen riksdagsfråga. Själv har jag gett CSN tipset att betala ut hela totalbeloppet på en gång och sedan göra en intern avräkning gentemot skolstyrelsernas beslut och litet senare på terminen meddela den studerande hur stor del av totalbeloppet som är lån resp. bidrag. Det skulle undanröja många av anledningarna till Britta Bergströms oro.

Britta Bergström pratade också om de myndiga elevernas självständighet. Det klarar man genom att lånedelen prövas enbart mot den egna eller makens ekonomi. Fördelen med majoritetens förslag är att även dessa ungdomar, om deras familjs ekonomi är sådan, har möjlighet att få del av studiehjälsbidrag.

Den höjning av inkomstgränser som föreslås i centermotionen är viktig. Den ökar – det är riktigt, Britta Bergström – antalet ungdomar som kan komma i fråga för att få återbetalningspliktiga studiemedel. I nuläget är det 1 % som utnyttjar den möjligheten. 45 000 är en låg gräns. Före den 1 juli är den dessutom ännu lägre. Det är alltså bra att riksdagen gör detta tillkännagivande. Om det regelsystem som föreslås i propositionen genomförts, så hade tillkännagivandet varit helt nödvändigt.

Så till frågan om hur mycket det här kostar. Det är svårt att göra några bestämda beräkningar. Regeringsförslagets 82 miljoner kan ses som ett räkneexempel. Det kunde lika gärna ha stått 90 miljoner eller kanske uppemot 100 miljoner. Sådana är tyvärr felmarginalerna när det gäller det studiesociala systemet. Jag tror också att det blir något dyrare, men hur mycket är omöjligt att säga nu.

Jag vill avslutningsvis, herr talman, peka på behovet av att redan nästa år få till stånd en rejäl satsning på studiehjälpen. Vi centerpartister är glada över att riksdagen nu gör en kraftfull markering av detta.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Onsdagen den
9 maj 1979

*Förbättrat studie-
stöd till 18-19-
åringar i gymnasial
utbildning*

BRITTA BERGSTRÖM (fp):

Herr talman! Christina Rogestam försöker påskina att jag inte skulle ha varit intresserad av att söka rädda regeringens förslag, utan att jag gärna skulle ha släppt det därför att motionärernas förslag var mycket bättre. Det är verkligen att tolka de diskussioner som vi har fört på ett egendomligt sätt.

Även centerpartimotionen innebar kostnadsökningar i förhållande till propositionen. Det kompromissförslag som jag förde fram under våra diskussioner var Christina Rogestam inte beredd att acceptera. Med den höjning av de återbetalningspliktiga medlen inom studiehjälpen som centerpartisterna föreslår skulle eleverna, med de övriga tillägg som finns, komma upp i ett totalbelopp som ligger betydligt över studiemedelssystemets, dvs. det belopp som äldre studerande får, och det ansåg vi inte rimligt.

Jag har redan tidigare talat om dessa tillkännagivanden. Det är överflödigt att här ta till orda om inkomstprövningsgränsen, det är CSN som beslutar om den. Att uttala sig om en prioritering i fråga om det ena eller andra tyckte jag var litet tidigt, inte minst med hänsyn till pågående studiestödsutredning. Jag vill gärna först se vad den kommer fram till. Men jag kan hålla med om att det är viktigt att se till att dessa gymnasieelever får en rimlig ekonomisk situation utan onödigt hög skuldsättning.

Beträffande de nämnda rutinerna, som är ganska besvärliga att diskutera, vill jag påstå att det kommer att uppstå väldiga svårigheter. Inte ens Christina Rogestams radikala förslag att ett totalbelopp skall betalas ut i början av terminen gör det så kolossalt mycket enklare, eftersom det hela tiden måste finnas en kontroll mellan de olika typerna av tillägg och de lånemedel som betalas ut. Det gäller ju att se till att eleverna inte hamnar i den situationen att de får ett återkrav på sig. Det tycker jag är mycket väsentligt.

Vill man förstora svårigheterna med studenternas valmöjlighet mellan de olika lånesystemen så kan man naturligtvis göra det. Jag medger att studiestödssystemet är besvärligt, men jag tror ändå att de elever det här gäller, vilka i många fall har haft en egen ekonomi och vill klara sig självständigt, har vissa möjligheter att bedöma vad det innebär att sätta sig i skuld i relation till att klara sig med de bidrag man får.

Jag vill gärna säga ett par ord, herr talman, beträffande Ralf Lindströms senaste yttrande. Ralf Lindström gick tillbaka i tiden och talade om att vi från folkpartiet hade haft många radikala motioner när det gällt studiestödssystemen och att vi krävt förbättringar där. Ralf Lindström pekade på åren 1974 och 1975. Men jag tror att vi har varit ute betydligt tidigare. Jag kan inte utan vidare forskning ange någon exakt tidpunkt, men det har varit genomgående att socialdemokraterna verkligen inte visat sig särskilt intresserade.

Det är lätt att säga att vi i folkpartiet, som nu sitter i regeringen, skall vara tacksamma för att vi inte har dessa utgifter att svara för. Men när vi väckte de här motionerna var det en helt annan samhällsekonomisk situation. Hade socialdemokraterna haft det intresse som man i dag påstår sig ha, så hade man kunnat genomföra förslagen, och då hade vi haft systemet färdigt samt möjligen fått våga detta mot annat, när trepartiregeringen kom till och stod

inför den ekonomiska situation som socialdemokraterna hade utmålats som så utomordentligt bra. Socialdemokraterna hade ju talat om det dukade bordet, men det var minsann inte särskilt väl dukat, och därför blev det svårt för oss att genomföra reformer som socialdemokraterna under åtskilliga år inte velat genomföra.

Dessutom säger Ralf Lindström att utbildningsministern inte har gjort någon antydan till regeringsförslag. Men Ralf Lindström sitter ju själv i studiestödsutredningen och vet att arbetet pågår. Och under hela den socialdemokratiska regeringstiden fick vi vänja oss vid att höra uttrycket: Utredning pågår – här görs ingenting. Den kritiken är därför en bumerang mot Ralf Lindström.

CHRISTINA ROGESTAM (c):

Herr talman! Jag gjorde ingen direkt tolkning av vad Britta Bergström hade sagt. Jag konstaterade bara att om nu majoritetens förslag var dåligt, så borde det inte ha kostat på så mycket att gå centern till mötes i de krav som vi ställde. Då hade Britta Bergström fått ett annat system i botten.

Jag tycker att det viktigaste egentligen är att slå fast att i dag fattar vi beslut om ett studiestöd för 18–19-åringar. Det har vi väntat på länge – det är viktigt att vi nu är framme vid beslutet. Ambitionen att klara detta har varit gemensam för regeringen och de olika oppositionspartierna.

Det viktiga är alltså att vi kommit fram till beslut. Sedan har vi fastnat för två olika system. Jag tror för min del att det system som utskottsmajoriteten står bakom kommer att fungera bra. Det kommer också att vara enklare och smidigare än regeringssystemet, framför allt för den enskilde individen. Detta tycker jag är det väsentliga.

Om systemet sedan medför att CSN får merarbete, så är det beklagligt. Men gäller det att välja mellan att lägga merarbetet på CSN eller på den enskilde individen, så tycker jag det är självklart att myndigheten skall ta merarbetet.

När det gäller inkomstgränsen säger Britta Bergström att vårt förslag skulle ha inneburit att elever hade kommit över det normalbelopp som studiemedelssystemet innebär. Det är riktigt; det kunde ha hänt i kanske ett par hundra fall – inte mer.

RALF LINDSTRÖM (s):

Herr talman! Jag måste få svara på detta.

Det exempel jag anförde i slutet av mitt anförande var alltså ett exempel på folkpartipolitik. Jag uppfattar Britta Bergström så, att hon erkänner att innan man kom till regeringsmakten tog man initiativ och lade fram populära och kostnadskrävande förslag som vi, som hade och som fortfarande har ansvar för landets politik, för landets ekonomi, avstyrkte och som riksdagen sedan avskog. Vi förstod att vi inte skulle orka med detta.

Om inte vi på detta och andra sätt hållit igen och avslagit folkpartistiska och över huvud taget borgerliga förslag, då hade verkligen bordet varit avdukat 1976. Nu var det inte det. Märk väl, Britta Bergström, att skulle vi 1975/76 ha

Nr 141

Onsdagen den
9 maj 1979

*Förbättrat studie-
stöd till 18–19-
åringar i gymnasial
utbildning*

*Förbättrat studie-
stöd till 18-19-
åringar i gymnasial
utbildning*

beslutat höja studiemedlen med 140-150 %, hade de utgifterna fortfarande funnits kvar – det hade inte varit någon engångskostnad.

Samma sak gäller det 25-procentiga bidraget. Det hade också funnits kvar nu och kostat lika mycket. Vi hade alltså haft ett budgetunderskott som t. o. m. varit betydligt högre än det ruskit höga som vi nu har.

BRITTA BERGSTRÖM (fp):

Herr talman! Visst kan man vända det här med ansvar för samhällsekonomin på många olika sätt. Men jag vill hävda att på den tiden då vi framförde dessa förslag hade vi ett sådant ekonomiskt läge att det hade varit berättigat att genomföra dem. Att sedan socialdemokraterna under de senare åren vid makten försämrade landets ekonomi så att vi hamnade i en situation där det inte var möjligt att genomföra nya reformer, kan Ralf Lindström inte lasta mig eller någon annan i folkpartiet för.

Det har sagts att kostnadsberäkningarna i propositionen inte är exakta – kostnaderna kan bli 10-20 milj. kr. högre. De kan t. o. m. bli lägre än enligt propositionens beräkningar, men det har ingen nämnt. Jag är helt medveten om att sådana här beräkningar inte kan bli exakta – man vet inte hur systemet kommer att utnyttjas. Det sägs alltså att de här 82 miljonerna kan springa upp till 100 miljoner. Men då är det förvånande att inte majoriteten försöker beräkna vad det förslag som den lägger fram kommer att kosta – vi kanske kommer upp i 130 milj. kr. Jag kan inte inse att det innebär att man tar ett större ansvar för samhällsekonomin.

RALF LINDSTRÖM (s):

Herr talman! Jag tror inte att det lönar sig att fortsätta debatten – vi kommer inte överens. Jag vill endast medge att vi har fått en sämre ekonomi sedan vi fick en borgerlig regering.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1, 3, 4 och 7

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Per-Eric Ringaby m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Britta Bergström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 20 mom. 1, 3, 4 och 7 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Per-Eric Ringaby m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Britta Bergström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 206
Nej – 74

Mom. 2, 5 och 6

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Nr 141

Onsdagen den
9 maj 1979

*Meddelande om
riksdagsarbetet
under återstoden
av riksmötet*

§ 13 Meddelande om riksdagsarbetet under återstoden av riksmötet

TREDJE VICE TALMANNEN:

Till kammarens ledamöter har i dag utdelats ett protokollsutdrag, utvisande talmanskonferensens behandling av frågan om riksdagsarbetet under återstoden av riksmötet 1978/79. Därav framgår bl. a. att kammarens arbetssituation är sådan, att frågan huruvida arbetsplenum skall anordnas lördagen den 26 maj alltjämt måste hållas öppen och att kammarens arbetsplenum fredagen den 1 juni sannolikt måste fortsättas på kvällen.

§ 14 Tredje vice talmannen meddelade att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde skulle arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 33, jordbruksutskottets betänkande nr 25 och näringsutskottets betänkande nr 45 i nu angiven ordning uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden.

§ 15 Anmäldes och bordlades

Proposition

1978/79:218 om lag om förbud mot att under viss tid tillföra kärnreaktorer kärnbränsle, m. m.

§ 16 Anmäldes och bordlades

Motioner

1978/79:2684 av *Per Bergman m. fl.*

med anledning av propositionen 1978/79:209 om ändring i bostadsbeskattningen, m. m.

1978/79:2685 av *Bengt Kindbom m. fl.*

1978/79:2686 av *Sven-Gösta Signell m. fl.*

med anledning av propositionen 1978/79:216 om lokalisering av institutet för metodutveckling, forskning och personalutbildning inom den yrkesinriktade rehabiliteringen

Onsdagen den
9 maj 1979

*Meddelande om
frågor*

§ 17 Anmäldes och bordlades

Skatteutskottets betänkanden

1978/79:48 med anledning av propositionen 1978/79:154 om omfördelning av den årliga fordonsskatten, m. m. jämte motioner

1978/79:51 med anledning av motioner om en allmän skatteflyktsklausul

Försvarsutskottets betänkanden

1978/79:23 med anledning av propositionen 1978/79:100 såvitt avser anslag m. m. för budgetåret 1979/80 inom försvarsdepartementets verksamhetsområde och propositionen 1978/79:138 jämte motioner

1978/79:24 med anledning av propositionen 1978/79:100 såvitt avser förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1979/80

1978/79:25 med anledning av propositionen 1978/79:111 om åtgärder mot krångel och onödig byråkrati m. m. såvitt avser försvarsdepartementets verksamhetsområde jämte motion

1978/79:26 med anledning av propositionen 1978/79:125 med förslag om tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 såvitt avser försvarsdepartementets verksamhetsområde

Utbildningsutskottets betänkande

1978/79:42 med anledning av propositionen 1978/79:100 och propositionen 1978/79:127 såvitt gäller anslag till tekniska fakulteterna jämte motioner

§ 18 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 9 maj

1978/79:531 av *Thure Jadestig* (s) till justitieministern om bekämpandet av narkotikabrottsligheten:

Den senaste tidens besked om att polisen avslöjat den grova narkotikabrottslighetens framfart i västra Sverige har visat att narkotikabrottsligheten nu nått en omfattning och svårighetsgrad av tidigare icke skådat slag. I samband härmed har polisens resurser och handläggning av fallen diskuterats. Bl. a. har från vissa håll hävdats att polisen icke kunnat binda de s. k. "finansiärerna" vid brottslig verksamhet. Polisens ingrepp väntas därmed få endast begränsade effekter. Detta är allvarligt, eftersom det finns anledning att frukta att sommaren kommer att medföra ny stor aktivitet på narkotikamarknaden. Varningar har hörts för att vi nu riskerar att få in nya droger som kokain och PCP. En förstärkning av polisens resurser och möjligheter att penetrera alla delar av den organiserade narkotikabrottsligheten är därför omedelbart påkallad.

Med hänvisning till det anförda vill jag ställa följande fråga:

Vilka åtgärder avser statsrådet vidta för att förstärka möjligheterna att mer effektivt komma till rätta med den grova narkotikabrottsligheten?

1978/79:532 av *Rune Torwald* (c) till justitieministern om bekämpandet av narkotikabrottsligheten:

I västsvensk press redovisades föregående vecka att polisen lyckats spränga två narkotikaligor som opererat med bl. a. Göteborg och Vänersborg som bas. Göteborgskriminalen anger att 143 personer är inblandade och att 76 har häktats. Detta ställer naturligtvis oerhörda krav på polisens utredningsresurser.

I bl. a. Göteborgs-Posten av den 4 maj 1979 framhålls: "Det är ofattbart vilket ljumt intresse man på sina håll visat för att hjälpa till säger kammaråklagare Friberg till Göteborgs-Posten.

Avslöjandet av de här ligorna är bara skummet på ytan, vi skulle kunna plocka in hundra, kanske flera hundra narkotikabrottslingar till om vi bara hade resurser, förklarar Göran Friberg och fortsätter: Man känner sig nästan maktlös. Vi har misstankar mot stora män, finansärer, som finns i bakgrunden, de som gör de stora pengarna. Men sådana tar man inte på en dag – det behövs långa utredningar för att knyta dem till brottet, och till det räcker inte resurserna!"

Mot denna bakgrund vill jag fråga justitieministern:

Vilka åtgärder kommer att vidtagas för att ställa erforderliga utredningsresurser till berörda åklagares förfogande, så att inte någon av utredningsskäl undgår upptäckt av begånget narkotikabrott?

1978/79:533 av *Lilly Bergander* (s) till budget- och ekonomiministern om förläggning av statliga verk till Haninge och Nynäshamns kommuner:

Vid riksdagens behandling av proposition 1975/76:211 framhölls att staten såsom stor arbetsgivare i Stockholmsregionen har ett ansvar för att en förbättrad inomregional balans åstadkommes och att därvid större hänsyn bör tas till önskemål från regionala organ vid fördelning av statliga arbetsplatser.

I regeringens riktlinjer för regionalpolitiken i Stockholms län har vidare bl. a. angetts att "det bör allvarligt prövas om inte myndigheter och andra statliga organ kan lokaliseras utanför Stockholmsregionens kärnområde när behov av nya lokaler uppstår. Därigenom kan brister i arbetsplatstillgången och arbetsmarknadens differentiering i de yttre – främst södra – delarna av regionen avhjälpas."

I Länsrapport 1978 har länsstyrelsen i Stockholms län också starkt understrukt att den prioritering som angavs i Länsprogram 1974 måste stå fast i avvaktan på resultaten av de utredningar som pågår. Det innebär att vid ny- eller omlokalisering av statlig verksamhet i Stockholmsregionen skall de södra delarna av Storstockholmsområdet ges företräde.

Haninge och Nynäshamns kommuner kan således konstatera att såväl länsstyrelsen som regering och riksdag uppmärksammat obalanserna på

Onsdagen den
9 maj 1979

*Meddelande om
frågor*

arbetsmarknaden i Stockholmsregionen, som särskilt drabbat sydostkommunerna, till vilka Nynäshamn och Haninge hör. Men någon konkret åtgärd har staten ej vidtagit ännu vad gäller dessa kommuner.

Haninge kommun har också en av de lägsta självförsörjningsgraderna i hela Stockholms län; två tredjedelar av den yrkesverksamma befolkningen pendlar till andra kommuner.

Haninge och Nynäshamns kommuner har nu i ett och ett halvt år väntat på besked om lokalisering av statliga verk till sin region. Kommunerna har utmärkta tomtalternativ att erbjuda, vilka insänts till byggnadsstyrelsen redan 1977.

Mot bakgrund härav vill jag fråga budget- och ekonomiministern:

När kommer regeringen att besluta om förläggning av statliga verk i Haninge och Nynäshamns kommuner?

1978/79:534 av *Torsten Karlsson* (s) till industriministern om åtgärder för att bibehålla sysselsättningen vid Luxor Industri AB:

Som regeringen känner till har arbetsmarknaden i Motala sedan 1976 undergått en drastisk försämring. 2 000 arbetstillfällen har gått förlorade, och mellan 600 och 1 000 arbetstillfällen kan försvinna under 1979.

Anledningen till den negativa utvecklingen är att flera företag hamnat i krissituationer, som medfört nedläggningar och minskningar av personalen. I början på året kom krisen vid Luxor Industri AB, som ledde till att Investeringsbanken övertog företaget för finansiell rekonstruktion.

Utöver de problem som drabbat arbetsmarknaden i Motala har regeringen fattat beslutet att dela Motala kommun genom att kommundelen Vadstena får bilda egen kommun den 1 januari 1980. Detta kommer att medföra problem, som berör ca 4 000 kommunalanställda, och en skattechöjning som konsekvens av delningen.

Måndagen den 7 maj meddelar företagsledningen vid Luxor att minst 230 anställda i Motala och Karlsborg måste friställas. Sysselsättningsläget i Motala är minst sagt bekymmersamt, och snara insatser är av nöden för att vända utvecklingen.

Min fråga till industriministern är följande:

Är regeringen beredd att gå in med insatser så att de Luxoranställda som kan bli aktuella för friställning får behålla sina anställningar?

Är vidare regeringen beredd att stödja de förslag till alternativ produktion som verkstadsklubben fört fram och som kan rädda arbetstillfällen vid företaget?

1978/79:535 av *Inga Lantz* (vpk) till statsrådet Birgit Rodhe om användningen av reklam som läromedel i skolan:

Skolan använder ofta reklammaterial som läromedel. Speciellt används kommersiellt material i ämnen där konsumentfrågor behandlas. I vissa ämnen – hemkunskap och ekonomi – använder alla lärare reklammaterial.

Detta framkommer i en rapport som framtagits av nordiska ämbetsmannakommittén för konsumentfrågor.

Vilka åtgärder ämnar statsrådet vidta för att ändra på detta förhållande?

1978/79:536 av *Lennart Nilsson* (s) till kommunikationsministern om postservicen i glesbygdsområden:

Genom rationaliseringar inom postverket sker en del indragningar av den fasta postservicen över hela landet. I Sotenäs kommun planeras indragning av de fasta poststationerna Kungshamn 2 (Hovenäset) och Väjern. Detta leder till en försämring av servicen för människor i glesbygd.

Jag vill därför till kommunikationsministern ställa följande frågor:

Vilken inställning har regeringen till försämringen av postservicen i glesbygdsområden?

Vilka åtgärder är regeringen beredd att vidta för att behålla den fasta postservicen i Kungshamn och Väjern?

§ 19 Kammaren åtskildes kl. 15.39.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Salveig Gemert

Nr 141

Onsdagen den
9 maj 1979

*Meddelande om
frågor*

Förteckning över talare

(Siffrorna avser sida i protokollet)

Onsdagen den 9 maj

Tredje vice talmannen 115

Andersson, Lennart (s) 47, 64, 67, 75

Anér, Kerstin (fp) 92, 94

Bergström, Britta (fp) 99, 106, 107, 112, 114

Claeson, Tore (vpk) 17, 22, 24, 27, 33

Dahlberg, Rolf (m) 7

Danell, Georg (m) 15, 22, 24, 28

Ekinge, Bernt (fp) 70, 77, 79, 80

Gustafsson, Wilhelm (fp) 32

Henrikson, Lars (s) 27, 28

Hermansson, Carl-Henrik (vpk) 54, 58, 65, 76, 78, 79, 80

Johansson, Birgitta (s) 67

Johansson, Gunnar (m) 4

Lantz, Inga (vpk) 69

Lindström, Ralf (s) 102, 106, 108, 113, 114

Lövenborg, Alf (apk) 5, 8, 25

Mattsson, Kjell (c) 20, 23, 25, 34

Ollén, Joakim (m) 51, 65, 75

Rogestam, Christina (c) 109, 113

Romanus, Sven, justitieminister 43, 58

Svanström, Ivan (c) 59, 66, 67

Wachtmeister, Hans (m) 90, 93, 94